

โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) กับการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ :
กรณีศึกษาเปรียบเทียบ ชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว
อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) สหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

University To Tambon (U2T) and Community's OTOP Development: Ban Thalenoy,
Thang Kwian Subdistrict and Ban Wangwa, WangWa Subdistrict, Klaeng District,
Rayong Province Comparative case study

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Human and Social Development (Interdisciplinary
Program)

Inter-Department of Human and Social Development

GRADUATE SCHOOL

Chulalongkorn University

Academic Year 2022

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ
(U2T) กับการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ : กรณีศึกษา
เปรียบเทียบ ชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และ
ชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง
น.ส.รติมา พงษ์อริยะ

โดย

สาขาวิชา

พัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

อาจารย์ ดร.สุภาศักดิ์พรหม ตั้งตรงไพโรจน์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.นฤมล อรุโณทัย)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร.สุภาศักดิ์พรหม ตั้งตรงไพโรจน์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร)

รติมา พงษ์อริยะ : โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) กับการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ : กรณีศึกษาเปรียบเทียบ ชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกแลง จังหวัดระยอง. (University To Tambon (U2T) and Community's OTOP Development: Ban Thalenoy, Thang Kwian Subdistrict and Ban Wangwa, WangWa Subdistrict, Klaeng District, Rayong Province Comparative case study) อ.ที่ปรึกษาหลัก : อ. ดร.สุภาศพรณ ตั้งตรงไพโรจน์

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทและกระบวนการทำงานของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ในชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังห้ว จังหวัดระยอง 2) ศึกษาพัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบ้านวังห้วหลังจากมีการดำเนินการตามโครงการ U2T 3) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบ้านวังห้ว หลังจากมีการดำเนินการตามโครงการ โดยมีกลุ่มตัวอย่างในการให้ข้อมูล ได้แก่ ชาวบ้าน คณะทำงานโครงการ U2T และเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ศึกษา รวมถึงนักวิจัยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งกำหนดวิธีเลือกโดยการเจาะจง จำนวน 27 คน และใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การทำงานของโครงการมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่การสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน คัดกิจกรรมการอบรมที่ชาวบ้านต้องการเพื่อตอบสนองและแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับด้านผลิตภัณฑ์ 2) พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนดีขึ้น ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรม และผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการช่วยเหลือของโครงการ 3) ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนหลังดำเนินการตามโครงการ คือ ความรู้ความสามารถ การเอาใจใส่ต่อโครงการของอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ความร่วมมือจากชาวบ้าน การมีทุนทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ และการสร้างการมีส่วนร่วมได้ให้ชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ช่วยให้โครงการดำเนินการได้อย่างราบรื่น

สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)	ลายมือชื่อนิสิต .....
ปีการศึกษา	2565	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงโดยสมบูรณ์ได้ ด้วยความกรุณาและเมตตาของ ดร.สุภาคีพรรณ ตั้งตรงไพโรจน์ ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ให้ความช่วยเหลือแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัย จนผู้วิจัยสามารถทำวิจัยได้อย่างราบรื่น

ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบ รศ.ดร.นฤมล อรุโณทัย ศาสตราจารย์ ดร.ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร ดร.อัศุรเราะฮมาน มูเก็ม ซึ่งเสียสละเวลามาช่วยสอบวิทยานิพนธ์แก่ผู้วิจัย ให้คำแนะนำ และความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัย ขอบพระคุณ ผศ.ดร.อุ้นเรือน เล็กน้อย ผู้ซึ่งให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยมาเสมอ

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่หลักสูตร พีอาร์ต พีพีวส์ ที่ช่วยประสานงาน และให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัย

ขอบพระคุณอาจารย์โครงการ U2T ในพื้นที่ชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบ้านวังหว้าที่กรุณาอนุเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการให้แก่ผู้วิจัย รวมถึงให้ผู้วิจัยติดตามไปสังเกตการณ์ลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมของโครงการ ขอบคุณเจ้าหน้าที่รัฐและชาวบ้านกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการให้ยืมใช้สถานที่สัมภาษณ์ การช่วยติดต่อประสานงานผู้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัย พร้อมทั้งต้อนรับผู้วิจัยเป็นอย่างดี ขอบคุณมาย แป้ง ที่คอยเป็นธุระประสานงานติดต่ออาจารย์ พร้อมทั้งตอบคำถามและคอยให้ข้อมูลอย่างเต็มใจ ทุกครั้งที่ร้องขอ หากไม่มีทั้งสองคงไม่สามารถลงพื้นที่ได้อย่างราบรื่น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณบิดา มารดา ครอบครัว ลุงป้า พี่น้อง ที่คอยให้ความกรุณาช่วยเหลือ การสนับสนุน และกำลังใจแก่ตัวผู้วิจัยเป็นอย่างดี นับได้ว่าหากไม่มีครอบครัวเป็นกำลังหลักที่คอยให้การสนับสนุนในทุกสิ่ง ผู้วิจัยคงไม่สามารถก้าวผ่านอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยขอมอบประโยชน์และความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้แก่ผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงโครงการ U2T เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนสืบต่อไป

รติมา พงษ์อริยะ

สารบัญ

	หน้า
.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1.....	1
บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	8
1.3 คำถามการวิจัย	8
1.4 ขอบเขตการวิจัย	9
1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่.....	9
1.4.2 ขอบเขตด้านระยะเวลา.....	9
1.4.3 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย	9
1.5 นิยามคำศัพท์.....	10
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย	11
บทที่ 2.....	12

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการทบทวนวรรณกรรม	12
2.1 โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย)..	13
2.1.1 ภารกิจการทำงานตามโครงการ	17
2.1.2 โครงการ U2T ที่ดูแลพื้นที่ระยอง	22
2.1.3 มหาวิทยาลัยกับสังคม	24
2.2 บริบทชุมชนพื้นที่ที่ศึกษา.....	25
2.2.1 จังหวัดระยอง.....	25
2.2.2 ตำบลทางเกวียน.....	30
2.2.3 ตำบลวังห้ว.....	32
2.3 แนวคิดการพัฒนาชุมชน	33
2.3.1 ความหมายของการพัฒนาชุมชน.....	33
2.3.2 ลักษณะของการพัฒนาชุมชน.....	35
2.3.3 หลักการของการพัฒนาชุมชน	36
2.4 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน	40
2.4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม.....	40
2.4.2 รูปแบบของมีส่วนร่วม	41
2.4.3 ระดับของการมีส่วนร่วม.....	43
2.4.4 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	44
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน	45
2.5.1 แนวคิดและหลักการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในประเทศไทย.....	46
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	48
2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน	48
2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน	50
2.6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์.....	56

บทที่ 3.....	62
วิธีดำเนินการวิจัย	62
3.1 แหล่งข้อมูล.....	62
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	63
3.3 เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล.....	66
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	69
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	70
บทที่ 4.....	71
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
4.1 บทบาทและกระบวนการทำงานของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกาบัง จังหวัดระยอง.....	72
4.1.1 กระบวนการดำเนินงานของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน.....	72
4.1.2 กระบวนการดำเนินงานของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ในชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว	80
4.2 พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังห้ว หลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T).....	89
4.2.1 พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน จังหวัดระยอง ..	89
4.2.2 พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านวังห้ว	95
4.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน และศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังห้ว หลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T).....	104
4.3.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว.....	105
4.3.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน	111
บทที่ 5.....	121

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	121
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	121
5.2 อภิปรายผล.....	122
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	124
5.3.1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	124
5.3.2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	125
บรรณานุกรม.....	126
ประวัติผู้เขียน.....	139

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงจำนวนโครงการ U2Tทุกภาค	19
ตารางที่ 2 เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ก่อนและหลัง โครงการ U2T เข้ามาดำเนินการในบ้านทะเลน้อย.95	95
ตารางที่ 3 เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ก่อนและหลัง โครงการ U2T เข้ามาดำเนินการในบ้านวังห้ว....	102
ตารางที่ 4 เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการ	116

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงการว่างงาน รายไตรมาส พ.ศ. 2561 – 2564.....	3
ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงการว่างงานรายภาค ไตรมาสที่ 1 พ.ศ. 2563 กับ 2564.....	4
ภาพที่ 3 แผนที่จังหวัดระยองภายใต้การดูแลของสถาบันอุดมศึกษา	5
ภาพที่ 4 แผนภาพแสดงอัตราการว่างงานจังหวัดระยอง ไตรมาส 1 ปี 2564.....	6
ภาพที่ 5 แผนภาพแสดงอัตราการว่างงานจังหวัดระยอง ไตรมาส 4 ปี 2564.....	7
ภาพที่ 6 ตราสัญลักษณ์โครงการ U2T.....	15
ภาพที่ 7 เส้นเวลาการดำเนินงานของโครงการ U2T.....	16
ภาพที่ 8 รูปแบบบริหารโครงการ.....	17
ภาพที่ 9 แผนที่จังหวัดระยองภายใต้การดูแลของสถาบันอุดมศึกษา	23
ภาพที่ 10แผนที่จังหวัดระยอง.....	26
ภาพที่ 11 กรอบแนวคิดการพัฒนาจังหวัดระยอง.....	27
ภาพที่ 12 แผนที่แสดงแนวเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทางเกวียน.....	31
ภาพที่ 13 แผนภาพแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
ภาพที่ 14 เส้นเวลาแสดงลำดับเหตุการณ์ดำเนินงานของโครงการ U2T ชุมชนบ้านทะเลน้อย.....	72
ภาพที่ 15 คณะทำงานโครงการ U2T เข้าพบนายกอบต.ทางเกวียน.....	73
ภาพที่ 16 คณะทำงานโครงการ U2T ลงพื้นที่สำรวจ	73
ภาพที่ 17 คณะทำงานโครงการ U2T ประชุมกับชาวบ้าน.....	74
ภาพที่ 18 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่อง โควิด-19 (Covid-19).....	74
ภาพที่ 19 แสดงวิธีการสอนทำเจลล้างมือ.....	75
ภาพที่ 20 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการสร้างตราสินค้า	75
ภาพที่ 21 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องบรรจุภัณฑ์	76

ภาพที่ 22 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดออนไลน์.....	76
ภาพที่ 23 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องความปลอดภัยของอาหาร.....	77
ภาพที่ 24 แสดงการอบรมกิจกรรมสอนทำคัพเค้กกล้วยตาก.....	78
ภาพที่ 25 แสดงการอบรมกิจกรรมสอนทำกะป็น้ำปลาหวาน.....	78
ภาพที่ 26 แสดงการอบรมกิจกรรมสอนทำยำผักกระชับกรอบ.....	79
ภาพที่ 27 แสดงป้ายแนะนำผลิตภัณฑ์ในชุมชนบ้านทะเลน้อย.....	79
ภาพที่ 28 เส้นเวลาแสดงลำดับเหตุการณ์การดำเนินงานของโครงการ U2T ชุมชนบ้านวังห้ว.....	80
ภาพที่ 29 คณะทำงานโครงการ U2T เข้าพบนายกอบต.วังห้ว.....	81
ภาพที่ 30 คณะทำงานโครงการ U2T ลงพื้นที่สำรวจ.....	81
ภาพที่ 31 ป้ายการให้ความรู้เรื่อง IOT Smart farming.....	82
ภาพที่ 32 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการถักพรมเช็ดเท้า.....	82
ภาพที่ 33 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการขายสินค้าและประชาสัมพันธ์ผ่านสมาร์ทโฟน.....	83
ภาพที่ 34 ช่องทางร้านค้าออนไลน์ Lazada ของ U2T BCG ราชมงคลตะวันออก.....	83
ภาพที่ 35 แสดงกิจกรรมเกี่ยวกับ Covid week.....	84
ภาพที่ 36 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการทำกระถางและกระดาดจากเปลือกทุเรียน.....	85
ภาพที่ 37 กระดาดสากระถางต้นไม้จากเปลือกทุเรียน.....	85
ภาพที่ 38 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการทำข้าวเกรียบข้าวตัง.....	86
ภาพที่ 39 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการทำน้ำพริกกระวานกรอบ.....	86
ภาพที่ 40 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการทำบราวนี่ทุเรียน.....	87
ภาพที่ 41 บรรจุภัณฑ์น้ำพริกกระวานกรอบแบบใหม่.....	87
ภาพที่ 42 แม่แบบบรรจุภัณฑ์น้ำพริกกระวานกรอบแบบใหม่.....	88
ภาพที่ 43 แผนภาพสรุปผลการศึกษาทบทวนและกระบวนการทำงานของโครงการ U2T ที่มีส่วนช่วย ในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ในชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบ้านวังห้ว จังหวัดระยอง.....	89
ภาพที่ 44 กล้วยตากของร้านนาง ร.....	90

ภาพที่ 45 และคัพเค้กกล้วยตากของร้านนาง ร	91
ภาพที่ 46 ซาไบขลุ่ย.....	93
ภาพที่ 47 ซาไบขลุ่ยแบบปรับปรุงของบรรจucha	93
ภาพที่ 48 ผักกระชับ.....	94
ภาพที่ 49 พรหมเซ็ดเท้าและผ้ารองหม้อฝีมือนาง ส	97
ภาพที่ 50 ผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระวานกรอบฝีมือนาง ส.....	97
ภาพที่ 51 บรรจuchภัณฑ์น้ำพริกกระวานกรอบแบบเก่า.....	99
ภาพที่ 52 บรรจuchภัณฑ์น้ำพริกกระวานกรอบแบบใหม่	100
ภาพที่ 53 น้ำพริกกระวานกรอบที่ลงขายผ่านร้านค้าออนไลน์ Lazada.....	100
ภาพที่ 54 กระถางต้นไม้เปลือกทุเรียน.....	101
ภาพที่ 55 บรรานี่ทุเรียน	101
ภาพที่ 56 พรหมเซ็ดเท้า	102
ภาพที่ 57 แผนภาพสรุปผลการศึกษาพัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านทะเลน้อย	104
ภาพที่ 58 โล่รางวัลชนะเลิศระดับภูมิภาค ภาคตะวันออก ในการการประกวดกิจกรรมแฮกกาธอน (U2T Hackathon 2021).....	105
ภาพที่ 59 แผนภาพแผนภาพสรุปผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จ	120

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั่วโลกเป็นไปอย่างรวดเร็ว สภาพการณ์ต่าง ๆ มีความผันผวน ความไม่แน่นอนสูง คาดเดาผลที่เกิดขึ้นได้ยาก สืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ได้รับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ซึ่งก่อให้เกิดนวัตกรรมอย่างพลิกผัน (Disruption innovation) (ศศิมา สุขสว่าง, 2560.) อันส่งผลให้เกิดความท้าทายต่อการพัฒนาประเทศในหลายมิติ ด้วยแนวโน้มในข้างต้น กระนั้นก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าการขาดประสิทธิภาพในภาคการผลิตทั้งในภาคบริการและภาคเกษตร เนื่องจากการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ รวมไปถึงการมีปัญหาด้านแรงงาน ปัญหาความยากจน ทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจประเทศไทยที่ยังไม่สามารถขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมได้อย่างเต็มกำลัง ดังนั้น การที่จะสามารถรับมือและปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น ภาครัฐจึงต้องมีการวางแผนการพัฒนาที่รอบคอบและครอบคลุม เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกภาคส่วน โดยการทำให้ประชาชนมีรายได้สูงขึ้นและแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืน ภาคเกษตรและภาคบริการสามารถกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนา

การพัฒนาต้องมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเชิงพื้นที่และเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของเมืองต่าง ๆ ให้สูงขึ้น ภายใต้การใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ซึ่งให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการต่อยอดจากความเชื่อมโยงเชิงกายภาพสู่การพัฒนาพื้นที่ เศรษฐกิจและชุมชนตามแนวระเบียงเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและกระจายความเจริญในการพัฒนาชุมชน จังหวัดและเมืองตามแนวระเบียงเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นใช้ความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรมทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ทั้งในเรื่องของกระบวนการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์ และบริการใหม่ ๆ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี รูปแบบการดำเนินธุรกิจ และการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในสังคม รวมถึงการใช้นวัตกรรมสำหรับการพัฒนาสินค้าและบริการ ทั้งในระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูงซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง

ดังนั้น การพัฒนาในช่วง 5 ปี ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ซึ่งเป็นช่วงที่มุ่งเน้นการพัฒนาบนฐานภูมิปัญญาที่เกิดจากการใช้ความรู้และทักษะการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา และการพัฒนานวัตกรรม โดยนำมาใช้ในทุกด้านของการพัฒนา เพื่อขยายและสร้างฐานรายได้ใหม่ที่ครอบคลุมทั่วถึงมากขึ้นควบคู่ไปกับการต่อยอดฐานรายได้เดิม ส่งผลให้สังคมไทยมีคุณภาพ และเป็นการพัฒนาที่เกิดจากการผนึกกำลังในการผลักดัน

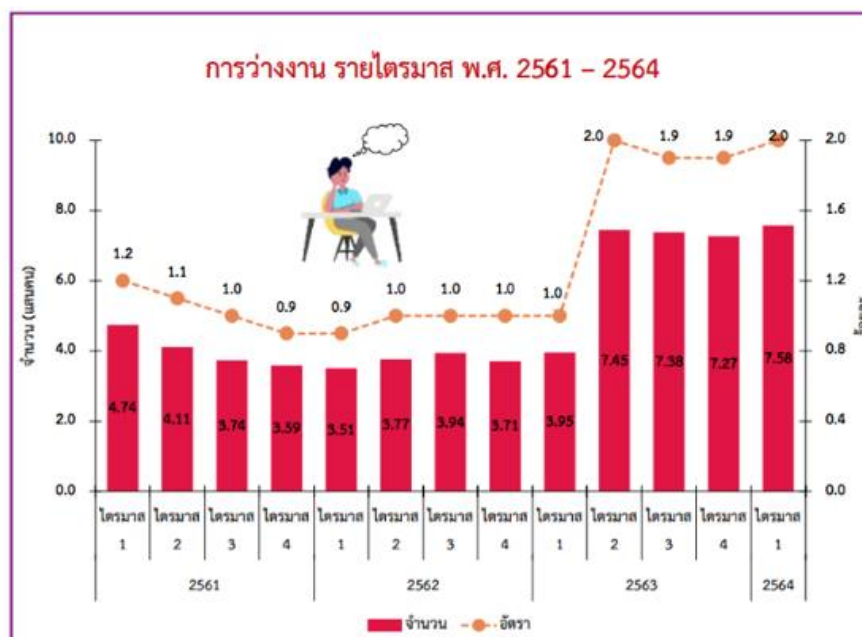
ขับเคลื่อนร่วมกันของทุกภาคส่วน (Thailand 4.0) โดยยึด “หลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม” อันมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” ซึ่งเปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทั้งยังมุ่งเน้นการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีความครอบคลุมทั่วถึง เพื่อเพิ่มขยายฐานกลุ่มประชากรชั้นกลางให้กว้างขึ้น โดยกำหนดเป้าหมายในการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ โอกาสทางสังคม และรายได้ของกลุ่มประชากรรายได้ต่ำสุด ร้อยละ 40 ให้สูงขึ้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2559)

สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลตามพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 อันกำหนดให้มีเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor Development: EEC) ได้แก่ จังหวัดระยอง จังหวัดชลบุรี และจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยต้องการสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนต่างชาติ ในการเข้ามาลงทุนในพื้นที่ดังกล่าว เพื่อนำประเทศไทยเข้าสู่ Thailand 4.0 ทั้งนี้ รัฐบาลจะมีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ที่สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งอนาคตเพื่อรองรับการลงทุนใน 10 อุตสาหกรรมเป้าหมาย ที่รัฐบาลเรียกว่า First S-curve และ New S-curve (สำนักงานแรงงานจังหวัดระยอง, 2564) ซึ่งภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง หากมีการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่องเป็นระบบ จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้มีการประกอบพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง สร้างนวัตกรรมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและการเกษตรกรรมดั้งเดิม ตลอดจนวิถีของชุมชนในพื้นที่ จึงเป็นเหตุผลที่ในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกประสบปัญหาในเรื่องการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศ ประชาชนว่างงานและบัณฑิตจบใหม่ไม่สามารถหางานทำได้ รวมถึงนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ประชาชนที่ว่างงานย้ายกลับถิ่นฐานจำนวนมาก อันเห็นได้จากการสืบค้นเกี่ยวกับสถานการณ์การว่างงานท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 พบว่า จำนวนผู้ว่างงานในไตรมาสที่ 1 พ.ศ. 2564 มีจำนวนทั้งสิ้น 7.58 แสนคน หรือคิดเป็นอัตราการว่างงาน ร้อยละ 2.0 ของกำลังแรงงานรวม เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปี พ.ศ.2563 ที่มีผู้ว่างงานเพิ่มขึ้น 3.63 แสนคน (จาก 3.95 แสนคน เป็น 7.58 แสนคน) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564)

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงการว่างงาน รายไตรมาส พ.ศ. 2561 – 2564

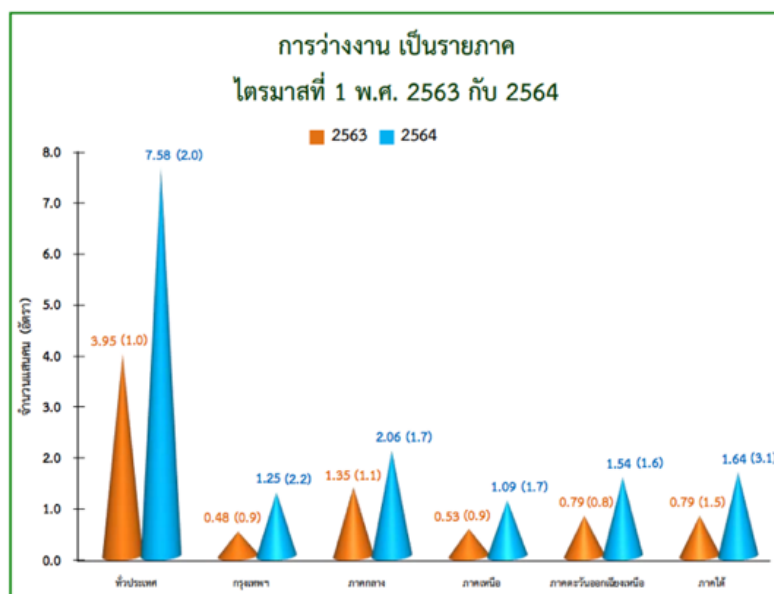

$$\text{หมายเหตุ: อัตราการว่างงาน} = \frac{\text{ผู้ว่างงาน}}{\text{กำลังแรงงานรวม}} \times 100$$

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564

ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้ว่างงานและอัตราการว่างงานเป็นรายภาคกับช่วงเวลาเดียวกันของปี พ.ศ. 2563 พบว่าจำนวนผู้ว่างงานทั่วประเทศเพิ่มขึ้น 3.63 แสนคน ซึ่งคิดเป็นอัตราร้อยละ 1.0 (จากร้อยละ 1.0 เป็นร้อยละ 2.0) ภาคใต้เพิ่มขึ้น 0.85 แสนคน คิดเป็นร้อยละ 1.6 (จากร้อยละ 1.5 เป็นร้อยละ 3.1) กรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้น 0.77 แสนคน หรือกล่าวคือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.3 (จากร้อยละ 0.9 เป็นร้อยละ 2.2) ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้น 0.75 แสนคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.8 (จากร้อยละ 0.8 เป็นร้อยละ 1.6) ภาคกลางเพิ่มขึ้น 0.71 แสนคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.6 (จากร้อยละ 1.1 เป็นร้อยละ 1.7) และภาคเหนือเพิ่มขึ้น 0.56 แสนคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.8 (จากร้อยละ 0.9 เป็นร้อยละ 1.7)

ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงการว่างงานรายภาค ไตรมาสที่ 1 พ.ศ. 2563 กับ 2564

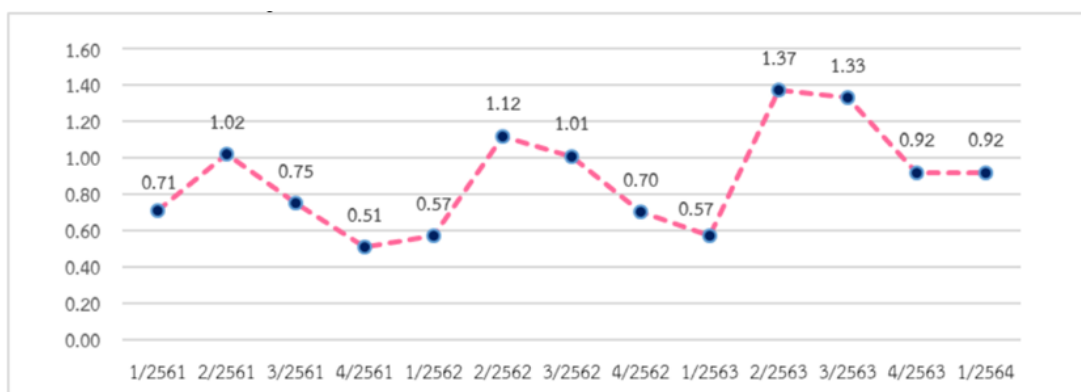
ดังนั้น รัฐจึงกำหนดนโยบายการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมุ่งเน้นที่การฟื้นฟูเศรษฐกิจในระดับชุมชน ทั้งการสร้างงาน การพัฒนาอาชีพในชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงเกิดเป็น “โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ หรือ โครงการ U2T” ขึ้นมา ทั้งนี้ โครงการนี้มีจุดเริ่มต้นมาจากปัญหาวิกฤติการณ์โควิด-19 ที่ได้ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ปัญหาที่เห็นได้ชัดคือ ปัญหาการว่างงานเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ประชาชนขาดรายได้ ส่งผลให้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) จึงได้ส่งเสริมให้มีการจัดทำโครงการ U2T ขึ้น เพื่อเป็นการยกระดับและช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการและแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยใช้องค์ความรู้ งานวิจัย เทคโนโลยี นวัตกรรม และทรัพยากรของมหาวิทยาลัย ไปใช้ในการพัฒนาพื้นที่ ผ่านการนำปัญหาของแต่ละพื้นที่มาสู่การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ พัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อขับเคลื่อนประเทศสืบต่อไป

เนื่องจากโครงการ U2T มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ โดยมีมหาวิทยาลัยในพื้นที่เป็น System Integrator เพื่อให้เกิดการจ้างงานประชาชนทั่วไป บัณฑิตจบใหม่ และนักศึกษาให้มีงานทำและฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน และเพื่อให้เกิดการพัฒนาตามปัญหาและความต้องการของชุมชน ได้แก่ การพัฒนาสัมมาชีพและสร้างอาชีพใหม่ การสร้างและพัฒนา Creative Economy การนำองค์ความรู้ไปช่วยบริการชุมชน และการส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระจายไปตาม 3,000 ตำบล ทั่วทุกจังหวัดในประเทศไทย ภายใต้การดูแลของมหาวิทยาลัยในพื้นที่ 76 มหาวิทยาลัย โดยจังหวัดระยองเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีโครงการ U2T ลงไปดำเนินการ

ขณะเดียวกันสถานการณ์โควิด-19 ในจังหวัดระยองได้รับปัญหาเดียวกัน เห็นได้จากจำนวนผู้ว่างงานในจังหวัดระยอง สำหรับไตรมาส 1 ปี 2564 มีจำนวน 5,427 คน คิดเป็นอัตราการว่างงานเท่ากับร้อยละ 0.92 ของกำลังแรงงานทั้งหมด ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับไตรมาสเดียวกันปีก่อน เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.35 กล่าวคือ ไตรมาส 1 ปี 2563 มีอัตราการว่างงาน ร้อยละ 0.57

ภาพที่ 4 แผนภาพแสดงอัตราการว่างงานจังหวัดระยอง ไตรมาส 1 ปี 2564

ที่มา: สำนักแรงงานจังหวัดระยอง, 2564

ภายหลังจากการดำเนินโครงการมาได้ระยะเวลา 1 ปี นับตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2564 พบว่ามีการจ้างงานทั่วประเทศ สูงสุดร้อยละ 97.5 และมีกิจกรรมในแง่ของการยกระดับเศรษฐกิจ ส่งผลให้มีเงินหมุนเวียนจากการจ้างงานมากกว่า 700 ล้านบาท (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2565) ดังนั้น โครงการ U2T จึงมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดจากโควิด-19 โดยเฉพาะการสร้างงาน สร้างอาชีพให้แก่ประชาชน อันนำไปสู่การสร้างรายได้เพื่อหาเลี้ยงชีพให้แก่ครอบครัว และครอบคลุมไปถึงการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในอนาคต ดังวัตถุประสงค์โครงการข้างต้น กล่าวคือ การส่งเสริมให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีองค์ความรู้ในฐานะอาจารย์มหาวิทยาลัยมาเป็นผู้ส่งต่อความรู้เฉพาะทางให้แก่ชาวบ้านในชุมชนได้เรียนรู้โดยตรง โดยเฉพาะองค์ความรู้ที่ชาวบ้านไม่ชำนาญ เช่น ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม การใช้สื่อสังคม (social media) หรือการยกระดับสิ่งที่ชาวบ้านมีอยู่แต่เดิม ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์หรือสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อให้ชาวบ้านได้เรียนรู้และนำความรู้ที่ได้รับไปต่อยอดเพิ่มรายได้ และนำไปสู่การมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งจังหวัดระยองเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีโครงการ U2T ลงไปดำเนินกิจกรรมพัฒนาเช่นกัน อันเห็นได้จากจำนวนผู้ว่างงานในจังหวัดระยองสำหรับไตรมาส 4 ปี 2564 (ตุลาคม-ธันวาคม) พบว่าจังหวัดระยองมีอัตราการว่างงานร้อยละ 0.89 เท่ากับไตรมาส 3 ที่ผ่านมา และลดลงเมื่อเทียบกับไตรมาสเดียวกันของปีก่อน ซึ่งที่มีอัตราการว่างงานร้อยละ 0.92

ภาพที่ 5 แผนภาพแสดงอัตราการว่างงานจังหวัดระยอง ไตรมาส 4 ปี 2564

ที่มา: สำนักแรงงานจังหวัดระยอง, 2564

ประกอบกับจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับตำบล (TSI) จังหวัดระยอง พบว่า ภาพรวมการประเมินศักยภาพตำบลก่อนมีโครงการ U2T จังหวัดระยองมีตำบลที่ยังไม่พ้นจากความยากลำบากจำนวน 6 ตำบล แต่ภายหลังเมื่อมีโครงการ U2T เข้ามาดำเนินการ พบว่า มีตำบลที่ยังไม่พ้นความยากลำบากเหลือเพียง 1 ตำบล คิดเป็นร้อยละ 3.5 ของทั้งหมด จึงกล่าวได้ว่าโครงการ U2T เป็นส่วนหนึ่งในการเข้ามาช่วยเหลือแก้ไขปัญหาความยากลำบากและช่วยยกระดับเศรษฐกิจรายได้ของภาคครัวเรือน ยกย่องศักยภาพของแต่ละตำบลให้ดีขึ้น พร้อมทั้งยังมุ่งสร้างความยั่งยืนควบคู่ไปพร้อมกัน โดยมีตำบลมุ่งสู่ความยั่งยืนเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ก่อนมีโครงการ U2T มีตำบลมุ่งสู่ความยั่งยืน จำนวน 7 ตำบล แต่ภายหลังการเข้ามาของโครงการ U2T เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้น พบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้น 21 ตำบล คิดเป็นร้อยละ 75 (อว. ส่วนหน้า จังหวัดชลบุรี, 2564)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจว่าโครงการดังกล่าวมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ก่อนและหลังโครงการ U2T เข้ามาดำเนินการในพื้นที่ ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน และศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ทั้งก่อนและหลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ซึ่งเหตุที่ผู้วิจัยตัดสินใจเลือกพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่กรณีศึกษา เนื่องจากเป็นพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีความโดดเด่นทางด้านผลิตภัณฑ์มากกว่าพื้นที่อื่น ๆ

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทและกระบวนการทำงานของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง

1.2.2 เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง หลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T)

1.2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน และศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง หลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T)

1.3 คำถามการวิจัย

1.3.1 บทบาทและกระบวนการทำงานมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง มีลักษณะเป็นอย่างไร

1.3.2 ชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง มีพัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ มากน้อยเพียงใดหลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T)

1.3.3 ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน และศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง หลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T)

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งทำการศึกษาด้านเนื้อหาและมีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยขอบเขตการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษา 3 ประเด็น ได้แก่ 1) บทบาทและกระบวนการทำงานของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอแกลง จังหวัดระยอง 2) พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอแกลง จังหวัดระยอง หลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) 3) ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน และศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอแกลง จังหวัดระยอง หลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T)

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) พื้นที่ที่ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาคือชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอแกลง จังหวัดระยอง เนื่องจากความโดดเด่นทางด้านพื้นที่และผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ

1.4.2 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการวิจัยประมาณ 1 ปี โดยการวิจัยนี้จะแบ่งออกเป็นการทบทวนเอกสาร 6 เดือน และลงภาคสนามประมาณ 6 เดือน โดยในระหว่างช่วงระหว่างลงภาคสนามนี้จะทำการเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับชาวบ้านในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และ ชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า รวมไปถึงผู้ที่ได้รับการจ้างงานจากโครงการ ทั้งคณะทำงานโครงการ U2T ในพื้นที่ที่ศึกษา เช่น อาจารย์ นักศึกษา บัณฑิตจบใหม่ และชาวบ้านในพื้นที่ รวมไปถึงเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ U2T

1.4.3 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

ประกอบไปด้วย

(1) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และ ชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

(2) ผู้ที่ได้รับการจ้างงานจากโครงการ ทั้งคณะทำงานโครงการ U2T ในพื้นที่ศึกษา เช่น อาจารย์ นักศึกษา บัณฑิตจบใหม่ และชาวบ้านในพื้นที่ รวมไปถึงนักวิจัยที่มีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ

(3) เจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานทำโครงการ U2T ในพื้นที่ศึกษา เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลทางเกวียน องค์การบริหารส่วนตำบลวังห้ว อ.แกลง จ.ระยอง เป็นต้น

1.5 นิยามคำศัพท์

โครงการ U2T หมายถึง โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ซึ่งเป็นโครงการที่จ้างงาน นิสิตนักศึกษา บัณฑิตจบใหม่และประชาชนให้เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ระดับตำบลทั่วประเทศ เพื่อให้เกิดการสร้างงานและพัฒนาแก้ไขปัญหาและเศรษฐกิจของตำบล โดยมีอาจารย์มหาวิทยาลัยร่วมลงพื้นที่สำรวจ และหาแนวทางช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาตามแต่ละชุมชน ประกอบกับช่วยลดอัตราการว่างการ ส่งเสริมการสร้างรายได้ในชุมชน ซึ่งสำหรับการวิจัยในครั้งนี้จะหมายถึงคณะทำงานโครงการที่ปฏิบัติการดูแลชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้น โดยมีแบบแผนกระบวนการที่แน่นอน ทั้งยังต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนร่วมด้วยเพื่อที่จะได้มาซึ่งปรับปรุงพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นได้ นอกจากนี้ยังต้องการการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน ทั้งจากภาครัฐและเอกชนร่วมด้วย เพื่อความสำเร็จในการพัฒนา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

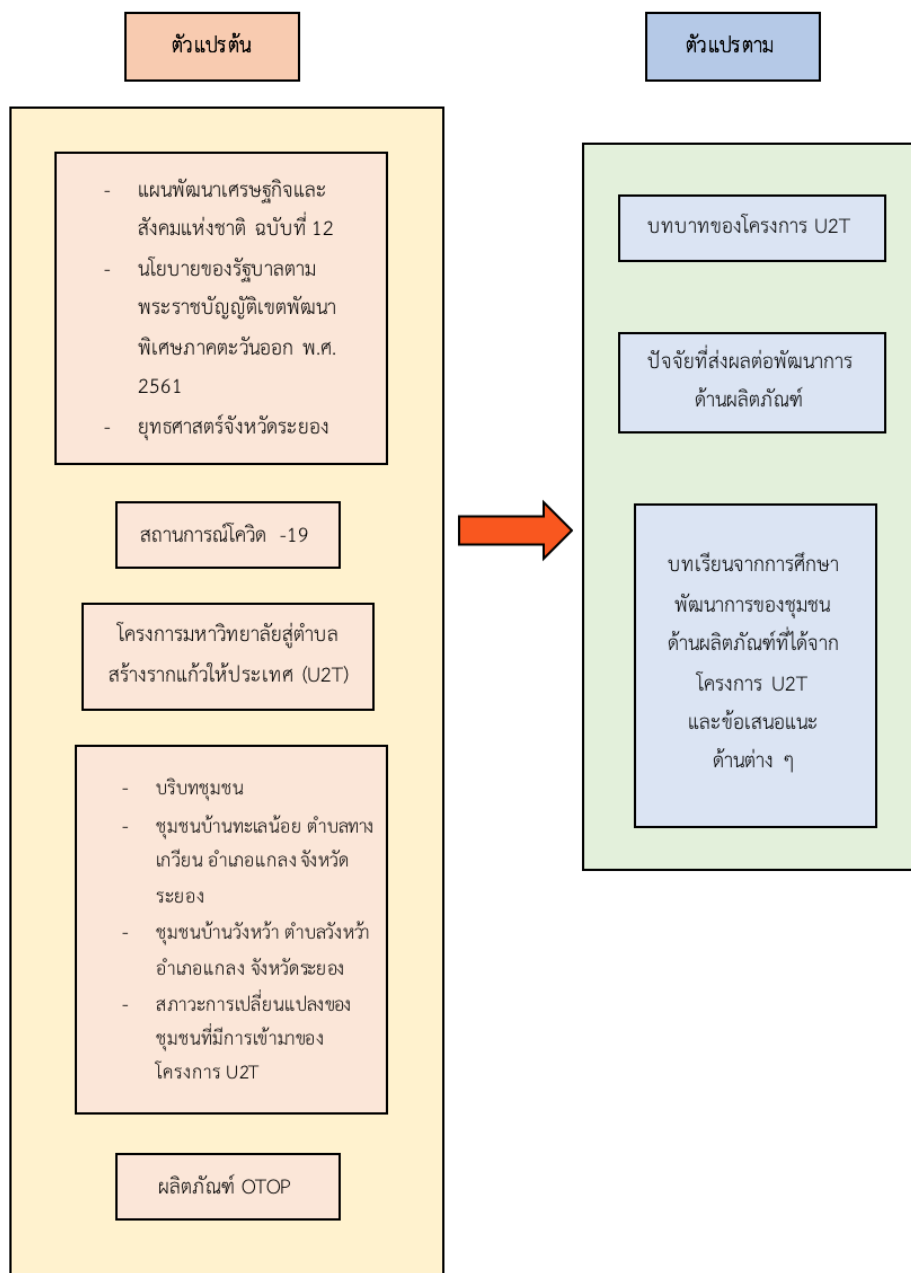
1.) ทราบเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการทำงานของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

2.) ทราบว่าชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอแกลง จังหวัดระยอง มีการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์อย่างไร หลังจากได้รับความช่วยเหลือจากโครงการ U2T

3.) ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน การสร้างเครือข่าย (Networking) ที่เข้มแข็ง รวมไปถึงชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้รับ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ทำให้ธุรกิจด้านผลิตภัณฑ์ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง “โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T)” กับการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ : กรณีศึกษาเปรียบเทียบ ชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ความรู้ หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นการวิจัย ตามลำดับดังนี้

2.1 โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย)

2.1.1 ภารกิจการทำงานตามโครงการ

2.1.2 โครงการ U2T ที่ดูแลพื้นที่ระยอง

2.1.3 มหาวิทยาลัยกับสังคม

2.2 บริบทชุมชนพื้นที่ที่ศึกษา

2.2.1 จังหวัดระยอง

2.2.2 ตำบลทางเกวียน

2.2.3 ตำบลวังหว้า

2.3 แนวคิดการพัฒนาชุมชน

2.3.1 ความหมายของการพัฒนาชุมชน

2.3.2 ลักษณะของการพัฒนาชุมชน

2.3.3 หลักการของการพัฒนาชุมชน

2.4 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

2.4.2 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

2.4.3 ระดับของการมีส่วนร่วม

2.4.4 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน

2.5.1 แนวคิดและหลักการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในประเทศไทย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์

2.1 โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย)

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว.) ได้จัดทำ “โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย) หรือ โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T)” ขึ้น เพื่อที่โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ โดยมีมหาวิทยาลัยในพื้นที่เป็นหน่วยบูรณาการโครงการ (System Integrator) การจัดทำข้อมูลขนาดใหญ่ของชุมชน (Community Big Data) ทั้งนี้ยังมีการจ้างงานนักศึกษาบัณฑิตจบใหม่ และประชาชนทั่วไป เพื่อร่วมพัฒนาพื้นที่ พื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่มีความครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ตามปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยส่วนหนึ่งได้ดำเนินการร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ในการจ้างงานบัณฑิตจบใหม่ ตำบลละ 2 คน รวม 6,000 คน เพื่อจัดทำข้อมูลราชการในพื้นที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (Digitizing Government Data) ในหน่วยงานภาครัฐที่มีความประสงค์เข้าร่วมโครงการ ซึ่งกระจายไปตาม 3,000 ตำบล ทั่วทุกจังหวัดในประเทศไทย ภายใต้การดูแลของมหาวิทยาลัยในพื้นที่ 76 มหาวิทยาลัย โดยโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ คือ

1) เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ โดยมีมหาวิทยาลัยในพื้นที่เป็น System Integrator

2) เพื่อให้เกิดการจ้างงานประชาชนทั่วไป บัณฑิตจบใหม่ และนักศึกษาให้มีงานทำและฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน

3) เพื่อให้เกิดการพัฒนาตามปัญหาและความต้องการของชุมชน ได้แก่ การพัฒนาสัมมาชีพ และสร้างอาชีพใหม่ (การยกระดับสินค้า OTOP/อาชีพอื่น ๆ) การสร้างและพัฒนา Creative Economy (การยกระดับการท่องเที่ยว) การนำองค์ความรู้ไปช่วยบริการชุมชน (Health Care/เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ) และ การส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม/Circular Economy (การเพิ่มรายได้หมุนเวียนให้แก่ชุมชน)

4) เพื่อให้เกิดการจัดทำข้อมูลขนาดใหญ่ของชุมชน (Community Big Data) เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์และตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบมีเป้าหมายชัดเจน

โดยมีเป้าหมาย ดังนี้

1) แก้ปัญหาการว่างงาน แก้ปัญหาความยากจนของชุมชนเพื่อนำไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง ยั่งยืน กล่าวคือ ให้เกิดการจ้างงานประชาชนทั่วไป บัณฑิตใหม่ และ นักศึกษา ให้มีงานทำและฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน ทั้งยังพัฒนาตามปัญหาและความต้องการของชุมชน

2) ฝึกเด็กให้เป็นนักสำรวจ วิจัยเพื่อทำความเข้าใจ ในการทำข้อมูลชุมชน (Community Big Data) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในพื้นที่

3) ให้นิสิต นักศึกษา บัณฑิตจบใหม่ รวมถึงประชาชน 6 หมื่นคนมีสำนึกของการปฏิบัติให้มาก ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ เพลิดเพลินกับการปฏิบัติ โดยมีทฤษฎีจาก 76 มหาวิทยาลัยที่จะลงไปร่วมทำงานกับคน 6 หมื่นคน เพื่อต้องการทำให้ 1 ปีของโครงการนี้เสมือนมีเยาวชนได้เข้าไปอยู่ในศูนย์กลางแห่งความรู้ของประเทศ

โดยหน้าที่ในการดำเนินการของมหาวิทยาลัยในพื้นที่จะประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ๆ ได้แก่

1) ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานบูรณาการโครงการ (System Integrator) รายตำบล โดยใน 1 ตำบล จะมี 1 มหาวิทยาลัยทำหน้าที่ดูแล

2) ดำเนินโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบล ตามปัญหาและความต้องการของชุมชน อาทิ การพัฒนาสัมมาชีพและสร้างอาชีพใหม่ (การยกระดับสินค้า OTOP/อาชีพอื่น ๆ) การสร้างและพัฒนา Creative Economy (การยกระดับการท่องเที่ยว) การนำองค์ความรู้ไปช่วยบริการชุมชน (Health Care/เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ) และการส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม Circular Economy (การเพิ่มรายได้หมุนเวียนให้แก่ชุมชน) ตามรูปแบบกิจกรรมที่จะเข้าไปดำเนินการในพื้นที่ที่รับผิดชอบ

3) เป็นหน่วยจ้างงานในการดำเนินโครงการของหน่วยงานต่าง ๆ ในตำบลที่ทำหน้าที่ดูแล โดยจ้างงานประชาชนทั่วไป บัณฑิตจบใหม่และนักศึกษา ไม่น้อยกว่า 20 คนในแต่ละตำบล

4) ทำหน้าที่ประสานงานและทำงานร่วมกับจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินการโครงการภายในพื้นที่

5) ทำหน้าที่บูรณาการและสนับสนุนหน่วยงานต่าง ๆ ที่ไปดำเนินการโครงการภายในตำบล ในด้านองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

6) จัดทำฐานข้อมูลขนาดใหญ่ของชุมชนรายตำบล (Community Big Data) เพื่อให้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์และตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบมีเป้าหมายชัดเจน

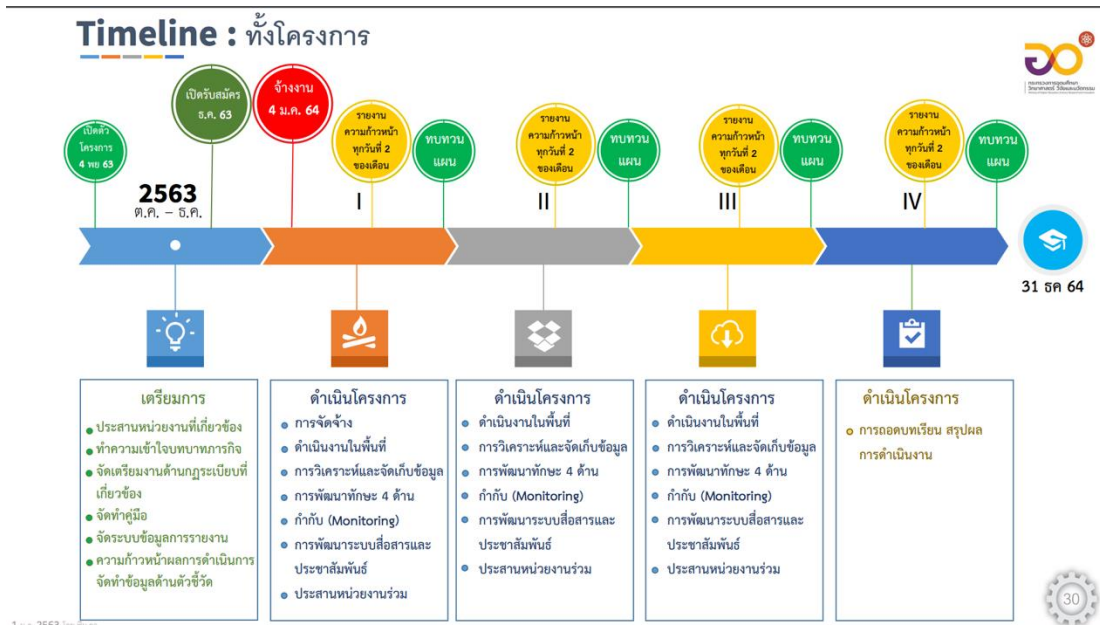
ภาพที่ 6 ตราสัญลักษณ์โครงการ U2T

ที่มา: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, ม.ป.ป

สำหรับโครงการ U2T ได้เริ่มดำเนินงานตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 โดยมีระยะเวลาดำเนินโครงการ 1 ปี อย่างไรก็ตาม โครงการนี้มีการดำเนินการต่อเนื่องในปี พ.ศ. 2565 ต่อมา อันเห็นได้จากการประกาศรับสมัครจ้างงานคนเพิ่มกว่า 150,000 คนในระยะการดำเนินโครงการระยะที่ 2 ต่อเนื่องจากการดำเนินงานโครงการของระยะแรกที่กำลังจะหมดสัญญาการว่าจ้างงานในเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2564 ประกอบกับในแผนงานระยะที่ 2 มีรายละเอียดที่กล่าวถึงความต้องการต่อยอดโครงการจากระยะแรก ผ่านการจ้างงานเพิ่มขึ้นและเพิ่มจำนวนตำบลที่ต้องการเข้าไปช่วยเหลือเพิ่มขึ้นอีก 4,000 กว่าโครงการ เพื่อให้ครอบคลุม 7,435 ตำบลทั่วประเทศ จากเดิมในระยะแรกได้มีการดำเนินการแค่ 3,000 ตำบล โดยโครงการ U2T ระยะที่ 2 จะเป็นโครงการที่พัฒนาขึ้นและต่อยอดจากระยะที่ 1 อันประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การฟื้นฟูเศรษฐกิจจากผลกระทบโควิด-19 2) การดูแลเศรษฐกิจชุมชน แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามบริบทของชุมชน และ 3) การจ้างงานบุคลากรที่มีความรู้ มุ่งเน้นขับเคลื่อนเศรษฐกิจ BCG เป็นประเด็นสำคัญ และจะเพิ่มเรื่องของการยกระดับเศรษฐกิจรายตำบลและการจัดทำข้อมูล Community Big Data เพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งผลลัพธ์ที่คาดหวังคือ ทุก ๆ ตำบลของประเทศไทย ก็จะได้รับการทำงานอยู่ในระดับเดียวกัน (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564) ซึ่งจะดำเนินการอยู่ 3 เดือน ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนกันยายน พ.ศ.2565

ภาพที่ 7 เส้นเวลาการดำเนินงานของโครงการ U2T

ที่มา: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, ม.ป.ป.

ดังนั้น “โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย)” ภายใต้ “พ.ร.ก. ให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อแก้ไขปัญหา เยียวยา และฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019” พ.ศ. 2563 โดยได้ดำเนินการในพื้นที่ 3,000 ตำบลทั่วประเทศ ซึ่งผลการดำเนินการประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์เป็นอย่างดี กล่าวคือ สามารถจ้างงานในพื้นที่ได้มากกว่า 58,000 คน (คิดเป็น 97.5% ของเป้าหมายที่วางไว้) มีกิจกรรมในการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมกว่า 10,088 กิจกรรม ซึ่งจากการประเมินค่าผลตอบแทนทางสังคม (Social Return on Investment) และเมื่อสิ้นสุดโครงการ (31 ธันวาคม 2564) สามารถประเมินได้ว่า “โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย)” ให้ผลตอบแทนทางสังคมประมาณ 4.75 เท่าของงบประมาณที่ใช้ หรือประมาณ 50,547.7 ล้านบาท โดยการใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยีที่สำคัญหลายด้าน อาทิ เทคโนโลยี การผลิต การพัฒนาความรู้ ด้านสินค้า สมาร์ทฟาร์ม เกษตรอินทรีย์ การจัดการท่องเที่ยวแบบ New Normal การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การทำตลาดดิจิทัล การท่องเที่ยวชุมชน และการส่งเสริมสุขภาพถ้วนหน้า เป็นต้น (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565)

2.1.1 การกิจกรรมจ้างงานตามโครงการ

โครงการ U2T มีการดำเนินการกระจายไปตาม 3,000 ตำบล ทั่วทุกจังหวัดในประเทศไทย ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยในพื้นที่ 76 มหาวิทยาลัย (USI) ซึ่งมีเครือข่ายอุดมศึกษา ทั้ง 9 (RSI) คอยกำกับติดตาม ทั้งยังประเมินผลลัพธ์ของโครงการให้สำเร็จเป็นไปตามเป้าประสงค์ ภายในระยะเวลาดำเนินโครงการ 1 ปี และมีสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว) กำกับติดตามโครงการในภาพรวมอีกด้วย

ภาพที่ 8 รูปแบบบริหารโครงการ

ที่มา: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, ม.ป.ป.

1) การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytics) จากข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูลของโครงการพัฒนาตำบลแบบบูรณาการของกระทรวงมหาดไทย

2) ข้อมูล/ติดตาม/เฝ้าระวัง โควิด-19 (ร่วมกับ ศบค.) การเฝ้าระวัง ประสานงานและ ติดตาม ข้อมูลสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 (COVID-19) และโรคระบาดใหม่ (ร่วมกับ ศบค.)

3) Digitalizing Government Data (ร่วมกับ ก.พ.ร.) จัดทำข้อมูลราชการในพื้นที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ Digitalizing Government Data ในหน่วยงาน ภาครัฐที่ประสงค์จะเข้าร่วมโครงการ

4) ดำเนินกิจกรรม/โครงการยกระดับรายตำบล ที่ไม่ใช่โครงการวิจัย ประเภทกิจกรรมที่จะเข้าไปดำเนินการในพื้นที่โดยงบประมาณ จำนวน 800,000 บาท ต่อตำบล) โดยลักษณะกิจกรรมมี ดังนี้ กิจกรรมที่ 1 การพัฒนาสัมมาชีพและสร้างอาชีพใหม่ (การยกระดับสินค้า OTOP / อาชีพอื่น ๆ) กิจกรรมที่ 2 การสร้างและพัฒนา Creative Economy (การยกระดับการท่องเที่ยว) กิจกรรมที่ 3 การนำองค์ความรู้ไปช่วยบริการชุมชน (Health Care/เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ) กิจกรรมที่ 4 การส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม/Circular Economy (การเพิ่มรายได้หมุนเวียนให้แก่ชุมชน)

5) พัฒนาทักษะอาชีพใหม่ 4 ทักษะ โดยผู้ถูกจ้างงานทุกคนจะต้องได้รับการพัฒนาทักษะอาชีพใหม่ อย่างน้อย 4 ทักษะ ซึ่งจะวางแผนการพัฒนาทักษะเป็นรายเดือน ทักษะดังกล่าวประกอบด้วย

ทักษะด้านที่ 1 Digital Literacy เป็นการพัฒนาทักษะคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ

ทักษะด้านที่ 2 English Literacy เป็นการพัฒนาทักษะด้านภาษาอังกฤษ

ทักษะด้านที่ 3 Financial Literacy เป็นการพัฒนาตนเองออนไลน์โดยมีหลักสูตรที่ดำเนินการโดย SET ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ใช้เวลาอบรมไม่น้อยกว่า 20 ชั่วโมง โดยผู้อบรมต้องผ่าน และได้ประกาศนียบัตร หรือ Certificate

ทักษะด้านที่ 4 Social Literacy เป็นการพัฒนาทักษะการทำงานภายในเครือข่ายทางสังคม

ทักษะด้านที่ 5 ทักษะอื่น ๆ ภายใต้การกำกับดูแลขององค์กร

6) ถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน โดยนำองค์ความรู้และนวัตกรรมของมหาวิทยาลัย หรือ องค์กรที่อยู่ภายใต้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มาใช้ในการพัฒนาชุมชน

โดยมีลักษณะของกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การพัฒนาสัมมาชีพและสร้างอาชีพใหม่ (การยกระดับสินค้า OTOP / อาชีพอื่น ๆ)

กิจกรรมที่ 2 การสร้างและพัฒนา Creative Economy (การยกระดับการท่องเที่ยว)

กิจกรรมที่ 3 การนำองค์ความรู้ไปช่วยบริการชุมชน (Health Care/เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ)

กิจกรรมที่ 4 การส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม/Circular Economy (การเพิ่มรายได้หมุนเวียนให้แก่ชุมชน)

เมื่อทราบผลการดำเนินงานของโครงการโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ด้านผลิตภัณฑ์ ทั้งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวซึ่งได้จากการถอดบทเรียน จะช่วยทำให้สามารถเสนอแนวทางการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนหลังจากโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ได้ยุติลง เนื่องจากชุมชนมีศักยภาพเพิ่มขึ้น มีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2564

โครงการ U2T มีการดำเนินการ 77 จังหวัดทั่วประเทศ จำนวนทั้งหมด 3,000 โครงการ โดยแบ่งออกตาม 4 ภูมิภาค ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนโครงการ U2Tทุกภาค

ภาค	จำนวนโครงการทั้งหมด	จังหวัด	จำนวนโครงการ
ใต้ (14 จังหวัด)	491	นครศรีธรรมราช	80
		พังงา	12
		ภูเก็ต	7
		ระนอง	17
		สุราษฎร์ธานี	83
		นราธิวาส	31
		ปัตตานี	26
		ยะลา	21
		สงขลา	73
		กระบี่	15
		ชุมพร	27
		ตรัง	27
		พัทลุง	62
สตูล	10		
ตะวันออกเฉียงเหนือ (20 จังหวัด)	812	กาฬสินธุ์	34
		ขอนแก่น	98
		นครพนม	8
		มหาสารคาม	42
		ร้อยเอ็ด	18
		เลย	18
		สกลนคร	64
		อุดรธานี	68
		ชัยภูมิ	67
		นครราชสีมา	143
		บุรีรัมย์	76
		ยโสธร	6
		ศรีสะเกษ	14
		สุรินทร์	33
อุบลราชธานี	25		
มุกดาหาร	6		

		บึงกาฬ	33
		หนองบัวลำภู	26
		หนองคาย	22
		อำนาจเจริญ	11
ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียง (25 จังหวัด)	943	สระบุรี	9
		สิงห์บุรี	9
		อยุธยา	84
		อ่างทอง	8
		ลพบุรี	15
		ชัยนาท	42
		เพชรบุรี	41
		ราชบุรี	71
		สมุทรสาคร	34
		สมุทรสงคราม	16
		ประจวบคีรีขันธ์	23
		สุพรรณบุรี	68
		จันทบุรี	31
		ตราด	13
		ฉะเชิงเทรา	28
		สมุทรปราการ	34
		นครนายก	41
		สระแก้ว	47
		ปราจีนบุรี	25
		ชลบุรี	47
		ระยอง	34
		นครปฐม	74
		กาญจนบุรี	62
นนทบุรี	27		
ปทุมธานี	60		
ภาคเหนือ (17 จังหวัด)	678	กำแพงเพชร	42
		เชียงราย	44
		เชียงใหม่	139
		ตาก	39
		น่าน	50
		นครสวรรค์	19

		พะเยา	68
		แพร่	37
		พิจิตร	8
		พิษณุโลก	35
		เพชรบูรณ์	14
		แม่ฮ่องสอน	33
		ลำปาง	83
		ลำพูน	35
		สุโขทัย	12
		อุทัยธานี	6
		อุตรดิตถ์	14
กรุงเทพฯ	76	กรุงเทพฯ	76
รวมทั้งหมด	3000		3000

ที่มา: คลินิกเทคโนโลยี, ม.ป.ป.

ทั้งนี้ หน้าที่ในการดำเนินการของมหาวิทยาลัยในพื้นที่จะประกอบด้วยองค์ประกอบหลักๆ ได้แก่

- 1) ทำหน้าที่หน่วยงานบูรณาการโครงการ (System Integrator) รายตำบล โดยใน 1 ตำบล จะมี 1 มหาวิทยาลัยทำหน้าที่ดูแล
- 2) ดำเนินโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบล ตามปัญหาและความต้องการของชุมชน อาทิ การพัฒนาสัมมาชีพและสร้างอาชีพใหม่ (การยกระดับสินค้า OTOP/อาชีพอื่น ๆ) การสร้างและพัฒนา Creative Economy (การยกระดับการท่องเที่ยว) การนำองค์ความรู้ไปช่วยบริการชุมชน (Health Care/เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ) และการส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม Circular Economy (การเพิ่มรายได้หมุนเวียนให้แก่ชุมชน) ตามรูปแบบกิจกรรมที่จะเข้าไปดำเนินการในพื้นที่ที่รับผิดชอบ
- 3) เป็นหน่วยจ้างงานในการดำเนินโครงการของหน่วยงานต่าง ๆ ในตำบลที่ทำหน้าที่ดูแล โดยจ้างงานประชาชนทั่วไป บัณฑิตจบใหม่และนักศึกษา ไม่น้อยกว่า 20 คนในแต่ละตำบล
- 4) ทำหน้าที่ประสานงานและทำงานร่วมกับจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินการโครงการภายในพื้นที่
- 5) ทำหน้าที่บูรณาการและสนับสนุนหน่วยงานต่าง ๆ ที่ไปดำเนินการโครงการภายในตำบล ในด้านองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม
- 6) จัดทำฐานข้อมูลขนาดใหญ่ของชุมชนรายตำบล (Community Big Data) เพื่อให้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์และตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบมีเป้าหมายชัดเจน

2.1.2 โครงการ U2T ที่ดูแลพื้นที่ระยอง

จังหวัดระยองเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีโครงการ U2T ลงไปดำเนินการพัฒนา โดยพบว่ามีการโครงการ U2T ที่ดูแลพื้นที่ระยองอยู่ภายใต้การดูแลรับผิดชอบจาก 5 สถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งสิ้น 34 ตำบล ดังนี้

1.) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (สีเหลือง) จำนวน 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลชากโดน อำเภอแกลง , ตำบลหนองละลอก อำเภอบ้านค่าย, ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง

2.) มหาวิทยาลัยบูรพา (สีม่วง) จำนวน 17 ตำบล ได้แก่ ตำบลนาตาขวัญ อำเภอเมือง, ตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง, ตำบลตะพง อำเภอเมือง, ตำบลเพ อำเภอเมือง, ตำบลทับมา อำเภอเมือง, ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมือง, ตำบลสองสี อำเภอแกลง, ตำบลชากพง อำเภอแกลง, ตำบลกร่ำ อำเภอแกลง, ตำบลเนินขี้ อำเภอแกลง, ตำบลพังราด อำเภอแกลง, ตำบลป่ายุบใน อำเภอวังจันทร์, ตำบลบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย, ตำบลมาบข่า อำเภอนิคมพัฒนา, ตำบลมะขามคู่ อำเภอนิคมพัฒนา, ตำบลสำนักท้อน อำเภอบ้านฉาง, ตำบลพล อำเภอบ้านฉาง

3.) มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรี (สีแดง) จำนวน 1 ตำบล ได้แก่ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง

4.) สถาบันเทคโนโลยีจอร์เจีย (สีฟ้า) จำนวน 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลพลองตาเอี่ยม อำเภอวังจันทร์ และตำบลชุมแสง อำเภอวังจันทร์

5.) มหาลัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก (สีเขียว) จำนวน 11 ตำบล ได้แก่ ตำบลกระแสน อำเภอแกลง, ตำบลกองดิน อำเภอแกลง, ตำบลคลองปูน อำเภอแกลง, ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง, ตำบลทุ่งควายกิน อำเภอแกลง, ตำบลบ้านนา อำเภอแกลง, ตำบลปากน้ำกระแสน อำเภอแกลง, ตำบลวังห้ว อำเภอแกลง, ตำบลห้วยยาง อำเภอแกลง, ตำบลเขาน้อย อำเภอเขาชะเมา, ตำบลหนองตะพาน อำเภอบ้านค่าย (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก, ม.ม.ป.)

ครัวเรือน ในภาพรวม จังหวัดระยอง มีสัดส่วนของการพัฒนาตำบลในด้านต่าง ๆ ดังนี้ การพัฒนา สัมมาชีพและสร้างอาชีพใหม่ (การยกระดับสินค้า OTOP/อาชีพอื่น ๆ) คิดเป็นร้อยละ 41.1 การสร้าง และพัฒนา Creative Economy (การยกระดับการท่องเที่ยว) คิดเป็นร้อยละ 23.9 การนำองค์ความรู้ ไปช่วยบริการชุมชน (Health Care/เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ) คิดเป็นร้อยละ 21.1 และการส่งเสริมด้าน สิ่งแวดล้อม/Circular Economy (การเพิ่มรายได้หมุนเวียนให้แก่ชุมชน) คิดเป็นร้อยละ 14 ตามลำดับ (อว.ส่วนหน้า จังหวัดชลบุรี, 2565)

2.1.3 มหาวิทยาลัยกับสังคม

การทำงานกับสังคมของมหาวิทยาลัย มี “แนวคิดของพันธกิจมหาวิทยาลัยเพื่อสังคม (University Engagement)” เป็นจุดเปลี่ยนของการทำงานจากเดิมที่อยู่ในรูปแบบของงานบริการ วิชาการ (Service) และงานอาสาสมัคร (Volunteering) เป็นหลัก มาสู่การทำงานร่วม (engagement) กับภาคีในพื้นที่ ในลักษณะเชิงสถาบัน ที่เป็นหุ้นส่วนระยะยาว (Long-term partnership) และหวังที่จะให้มหาวิทยาลัยเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) อย่างแท้จริงของ ชุมชนหรือสังคมในพื้นที่ โดยพันธกิจนี้จะเป็นการเชื่อมโยงระหว่างภารกิจหลักทุกภารกิจของ มหาวิทยาลัย ได้แก่ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เข้าด้วยกันอย่างมียุทธศาสตร์และเป็นระบบ และส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งใน ระหว่างมหาวิทยาลัยด้วยกันเอง และระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย

การทำงานเชิงวิชาการร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับสังคมในพันธกิจหลักทุกด้านของ มหาวิทยาลัย อยู่บนหลักการพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ 1) ร่วมคิดร่วมทำแบบพันธมิตรและหุ้นส่วน (Partnership) 2) เกิดประโยชน์ร่วมกันแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (Mutual Benefits) 3) เกิดการเรียนรู้ ร่วมกันและเกิดผลงานวิชาการ (Knowledge sharing and Scholarship) 4) เกิดผลกระทบต่อ สังคมที่ประเมินได้ (Measurable social impact) (กฤษ อังคนาพร, 2566)

โดยมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ 1) มหาวิทยาลัยรับรู้และยอมรับคุณค่า (Values) วัฒนธรรม (Culture) ความรู้และทักษะ (Knowledge and Skills) ของสังคมและการทำงานที่เกิดประโยชน์แก่ ทั้งสองฝ่ายร่วมกัน 2) มหาวิทยาลัยต้องกำหนดเรื่องพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคมไว้ในระบบ กำกับดูแลนโยบายและแผนการดำเนินการงบประมาณหลักสูตร รวมถึงวิถีชีวิตในมหาวิทยาลัย 3) ใน การทำวิจัยร่วมกันนั้นต้องร่วมกันพัฒนาโจทย์และวิธีการที่ครอบคลุมทั้งในเชิงวิชาการและประเด็น ของสังคม 4) ในการบูรณาการกับการเรียนการสอนนั้นต้องเชื่อมโยงกับเป้าหมายในการเรียนรู้ของ นิสิตนักศึกษาและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม 5) มหาวิทยาลัยและสังคมทำงานร่วมกันใน การติดตามความร่วมมือ 6) เป้าหมายสำคัญคือการเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทางที่ดีขึ้นและสร้างการ

ทำงานร่วมกันระหว่างภาคประชาชน (engaged citizens) ซึ่งรวมถึงนักศึกษา บัณฑิต บุคลากรของมหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2561)

ประกอบกับในอดีตความสนใจในการร่วมมือกันระหว่างมหาวิทยาลัยและสังคมยังไม่ได้ได้รับความสนใจมากนัก ทั้งในมิติชุมชน พื้นที่ท้องถิ่น ระดับภาค หรือจังหวัด แต่ในปัจจุบันพบว่ามหาวิทยาลัยมีการร่วมมือ (Engage) กับสังคมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมองเห็นความจำเป็นและความสำคัญในการลงมือทำ ดังนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) จึงเห็นความสำคัญของแนวคิดเรื่องของพันธกิจมหาวิทยาลัยเพื่อสังคม (University Engagement) และนำไปสู่การริเริ่มโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล (U2T) ขึ้นมา ซึ่งคือการนำ 76 มหาวิทยาลัยไปช่วย 76 จังหวัด โดยส่งคนลงไปจนถึง 3,000 ตำบล ผ่านการนำบัณฑิต นักศึกษาไปทำงานร่วมกับชาวบ้าน รวมแล้ว 60,000 คน อันถือเป็นการร่วมมือกันของมหาวิทยาลัยทั้งระบบ กล่าวคือ มีการดำเนินการร่วมกันตั้งแต่ระดับอธิการบดีลงไปจนถึงอาจารย์ นักศึกษา รวมถึงร่วมมือกับส่วนสังคม ได้แก่ ระดับตำบล ซึ่งสามารถขยายขึ้นมาจนถึงระดับอำเภอ และระดับจังหวัดได้ ผ่านการสอนอบรมให้การศึกษาแก่คณาจารย์ และนักศึกษาให้เห็นถึงความสำคัญของชุมชน พื้นที่ ท้องถิ่น ทั้งนี้ ความรู้ที่ทำการอบรมนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นเพียงแค่ความรู้ในสาขาวิชา แต่ยังรวมถึงความรู้ที่เป็นภูมิวัฒนธรรม ภูมิสังคม ภูมิประวัติศาสตร์ด้วย ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่าแนวความคิดเรื่องพันธกิจมหาวิทยาลัยเพื่อสังคม (University Engagement) นั้นสามารถใช้ได้จริง (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564)

2.2 บริบทชุมชนพื้นที่ที่ศึกษา

2.2.1 จังหวัดระยอง

ในส่วนของพื้นที่ที่ศึกษานั้น จังหวัดระยองตั้งอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ 179 กิโลเมตร มีชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 100 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 3,552 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มกับที่ดอนและเนินเขา เป็นแหล่งอาหารทะเล มีสวนผลไม้และพืชไร่นานาชนิด เป็นเมืองอุตสาหกรรม และเป็นที่ตั้งของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งเป็นเมืองท่องเที่ยวชายทะเลที่สำคัญ แบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองระยอง อำเภอแกลง อำเภอบ้านค่าย อำเภอบ้านฉาง อำเภอปลวกแดง อำเภอวังจันทร์ อำเภอเขาชะเมา และอำเภอนิคมพัฒนา และแบ่งออกเป็น 58 ตำบล 388 หมู่บ้าน (สำนักงานจังหวัดระยอง, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 10แผนที่จังหวัดระยอง

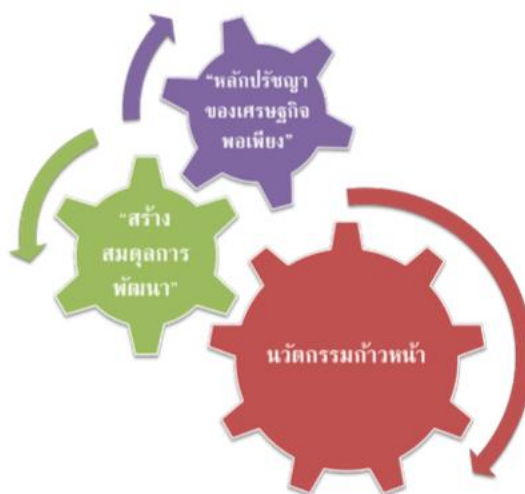

ที่มา: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัดสำนักงานจังหวัดระยอง, 2562

แผนพัฒนาจังหวัดระยอง พ.ศ.2561 - 2564 เป็นการดำเนินการภายใต้สถานการณ์และความเสี่ยง ซึ่งเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทั้งระดับจังหวัด ในและนอกประเทศ โดยเฉพาะภาวะความเจริญเติบโตทางด้าน เศรษฐกิจของจังหวัดระยองที่เป็นไปอย่างรวดเร็วจากนโยบายเร่งรัดของรัฐบาล และส่งผลกระทบต่อจังหวัดทั้งเชิงบวกและลบ โดยมีกรอบแนวคิดสำคัญ คือ “จังหวัดระยองเป็นเมืองที่มีการคิดและนำนวัตกรรมมาใช้ภายใต้บริบทการพัฒนา เป็นเมืองที่ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดี-เป็นเมืองที่มีสมดุลการพัฒนา-ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยแนวคิดดังกล่าวเป็นการสร้างความมั่นใจว่าการพัฒนาจะเป็นไปในแนวทางที่ยั่งยืนและสร้างความสุขให้กับคนระยอง (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดระยอง, 2564)

ภาพที่ 11 กรอบแนวคิดการพัฒนาจังหวัดระยอง

ที่มา: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด
สำนักงานจังหวัดระยอง, 2564

กรอบแนวคิดการพัฒนาจังหวัดระยอง เป็นแนวทางในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุภารกิจของจังหวัดโดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง และคำนึงถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงที่จะเป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัดของการพัฒนาทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนี้

1) เป็นเมืองที่มีการคิดและนำนวัตกรรมมาใช้ภายใต้บริบทการพัฒนา กล่าวคือ ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ในประเด็นการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจกำหนดการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกโดยมุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ให้เป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมหลักของประเทศที่ขยายตัวอย่างมีสมดุล มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมและได้รับการยอมรับจากชุมชน มีโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่ง ระบบ สาธารณูปโภคสาธารณูปการ บริการสังคม และการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพและทั่วถึง สามารถสนับสนุนการ ดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชน ควบคู่กับการพัฒนาภาคการผลิตต่าง ๆ ได้อย่างเกื้อกูลและยั่งยืน ประกอบกับการมีนโยบายการพัฒนาโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor Development) ให้เป็นเขตเศรษฐกิจชั้นนำของอาเซียน ซึ่งมีการดำเนินการในจังหวัดระยอง จึงแสดงให้เห็นว่าภาครัฐจะเสริมสร้างศักยภาพทางการค้าและการลงทุนให้แก่จังหวัดระยองอย่างมหาศาล

2) เป็นเมืองที่มีคุณภาพชีวิตดี (City of good and quality of life) กล่าวคือ เป็นการเสริมสร้างการพัฒนาจังหวัดระยองให้เป็นเมืองที่ประชาชนมีสุขภาพดี สวัสดิการดี อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่ว่าจะเป็นสุขภาพดี สวัสดิการที่ดี หรือสิ่งแวดล้อมที่ดี

3) มีพัฒนาอย่างสมดุล (balanced of development)

4) น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) มาประยุกต์ใช้ในภาคการพัฒนาก็กระจายไปทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคเกษตร และภาคประชาชน (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดระยอง, 2564) ในส่วนของวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ ของจังหวัดระยองมีดังนี้

วิสัยทัศน์จังหวัดระยอง (Vision): เมืองนวัตกรรมก้าวหน้า พัฒนาอย่างสมดุล บนพื้นฐานความพอเพียง (City innovative advances, Balanced development, Based on the sufficiency economy)

พันธกิจ (Mission): ได้แก่ 1) พัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดระยองให้มีการเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและสมดุล 2) บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม บนพื้นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน 3) สร้างเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความเข้มแข็ง มีความมั่นคงปลอดภัย บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) ส่งเสริมการค้า การลงทุน การผลิตสินค้าและการบริการ ตลอดจนพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งในและต่างประเทศ 5) ส่งเสริมนวัตกรรมเพื่อรองรับนโยบายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของรัฐบาล

เป้าประสงค์รวม ได้แก่ 1) เศรษฐกิจจังหวัดระยองมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง การเติบโตทางเศรษฐกิจของ ภาคอุตสาหกรรม ภาคการเกษตรกรรม ภาคการท่องเที่ยว เป็นไปอย่างสมดุล 2) ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีความความมั่นคงทางสังคม บนพื้นฐานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ทรัพยากรธรรมชาติมีการใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด ทุกภาคส่วนดำเนินกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม 4) เป็นศูนย์กลางด้านอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับมีความพร้อมทางด้านโครงสร้างพื้นฐานสำหรับรองรับการแข่งขันในระดับสากล

ต่อมาในส่วนของยุทธศาสตร์การพัฒนา การพัฒนาจังหวัดระยองให้เป็นไปในทิศทางสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สังคมสงบสุข เศรษฐกิจก้าวหน้า และประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก การจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดระยองมุ่งเน้นเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันความเสี่ยงต่าง ๆ และเสริมสร้างรากฐานการพัฒนาให้เข้มแข็ง รวมทั้งสร้างโอกาสในการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าต่อไป โดยได้กำหนด ประเด็นยุทธศาสตร์ และให้ความสำคัญตามลำดับการพัฒนา จำนวน 6 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1: พัฒนาคูณภาพสินค้าและผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร ประมง ปศุสัตว์ ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล ควบคู่กับการพัฒนาไปสู่เกษตรอุตสาหกรรมและเพื่อการท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

ด้านเกษตรกรรม อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่สำคัญและเป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวจังหวัดระยอง เนื่องจากจังหวัดระยองมีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสม พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ ยางพารา สับปะรด มันสำปะหลัง ข้าว ปาล์มน้ำมัน อ้อย ผลไม้ต่าง ๆ เช่น ทูเรียนเงาะ และมังคุด เป็นต้น แต่ในปัจจุบันพื้นที่เกษตรกรรมกลับมีแนวโน้มลดลงทุกปี

ด้านการประมง จังหวัดระยองมีพื้นที่ชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 100 กิโลเมตร การประกอบอาชีพประมงจึงเป็นอาชีพที่สำคัญ นอกจากการทำประมงประเภทอาหารสดแล้ว ยังมีการนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ ต่อเนื่อง เช่น อาหารทะเลแห้ง เป็นต้น ทั้งนี้ยังมีการทำประมงน้ำจืดอีกด้วย เนื่องจากมีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ 5 อ่าง ส่งผลให้ปัจจุบันอาชีพประมงชายฝั่งหรือประมงเรือเล็กได้รับความเดือดร้อนมาก เนื่องจากสัตว์ทะเลเศรษฐกิจ เช่น กุ้ง หอย หมึก ปู ปลา มีน้อยลงและมีการแย่งชิงพื้นที่ประมง ประกอบกับพื้นที่ประมงเดิมมีการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ต้องออกหากินไกลขึ้น ต้นทุนสูงขึ้น

ด้านปศุสัตว์ จังหวัดระยองมีการเลี้ยงปศุสัตว์ควบคู่กับการทำไร่ ทำสวนผลไม้ เช่น โค กระบือ เป็ด ไก่ แพะ เป็นต้น

ในส่วนของเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์: ผลผลิตทางการเกษตรประมงและปศุสัตว์ได้รับการส่งเสริม และพัฒนาให้มีคุณภาพและมูลค่าเพิ่ม เพื่อขยายโอกาสทางการตลาดไปสู่ภายในและภายนอกประเทศ และพัฒนาเป็นเกษตรอุตสาหกรรม และเกษตรท่องเที่ยว โดยมีกลยุทธ์ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานการผลิตสินค้า/ผลิตภัณฑ์เกษตร ประมง และปศุสัตว์ ให้มีความปลอดภัย มีคุณภาพได้มาตรฐาน
- 2) สร้างและขยายเครือข่ายการตลาด ช่องทางการจำหน่ายสินค้าเกษตร ประมง ปศุสัตว์และผลิตภัณฑ์ต่อเนื่อง
- 3) สนับสนุนการวิจัย และพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ
- 4) เสริมสร้างความเข้มแข็งกลุ่ม/สหกรณ์/สถาบันเกษตรกร/บริษัทประชารัฐรักสามัคคี
- 5) ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นเพื่อให้การผลิตภาคเกษตร ประมง และปศุสัตว์ มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- 6) ส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงภาคการท่องเที่ยว และภาคอุตสาหกรรม เพื่อนำไปสู่เกษตรอุตสาหกรรม และเกษตรท่องเที่ยว
- 7) พื้นฟูทรัพยากรพื้นฐานด้านการเกษตร ประมง และปศุสัตว์โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2: พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวให้เติบโตควบคู่กับภาคการเกษตร และภาคอุตสาหกรรมอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3: ส่งเสริมการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเข้าสู่อุตสาหกรรมเชิงนิเวศน์ ควบคู่กับการรับผิดชอบต่อสังคม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4: อนุรักษ์ ฟื้นฟู และควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5: เสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6: สร้างความเข้มแข็ง และเพิ่มขีดความสามารถของภาคพาณิชย์กรรม และภาคการบริการสู่การแข่งขันในระดับสากล (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนา จังหวัด สำนักงานจังหวัดระยอง, 2564)

จากยุทธศาสตร์ที่ 1 ข้างต้น จะเห็นว่าภาครัฐของจังหวัดระยองต้องการที่จะผลักดันให้ผลผลิตทางการเกษตรประมงและปศุสัตว์ได้รับการส่งเสริม และพัฒนาให้มีคุณภาพ พร้อมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อขยายโอกาสทางการตลาดไปสู่ภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับหนึ่งวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย

2.2.2 ตำบลทางเกวียน

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลทางเกวียน พบว่า ตอนเหนือของตำบลเป็นพื้นที่ราบสลับที่ดอน และสลับเนินเขา ส่วนตอนใต้ของตำบลเป็นที่ราบลุ่มบริเวณกว้าง ประกอบกับสภาพพื้นที่เหมาะสมแก่การทำไร่ ทำสวน และทำนา ทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสวนผลไม้ เช่น มังคุด เงาะ ทุเรียน ยางพารา และนาข้าว ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญก่อให้เกิดรายได้แก่ประชาชนในเขตตำบลทางเกวียนเป็นรายได้หลักในแต่ละปี โดยมีจำนวนประชาชนทั้งสิ้น 7,405 คน ซึ่งแยกเป็นชายจำนวน 3,623 คน และหญิงจำนวน 3,782 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลทางเกวียน, ม.ป.ป.)

ทั้งนี้ เขตองค์การบริหารส่วนตำบลทางเกวียน ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง มีเขตการดูแลภายใต้เทศบาลตำบลเมืองแกลง ทั้งหมดจำนวน 10 หมู่ ได้แก่ (1) หมู่ที่ 1 บ้านหนองน้ำขาว (2) หมู่ที่ 2 บ้านหนองกันเกรา (3) หมู่ที่ 3 บ้านอ่างตานนท์ (4) หมู่ที่ 4 บ้านดอนสำราญ (5) หมู่ที่ 5 บ้านหนองแซ่เรือ (6) หมู่ที่ 6 บ้านทะเลน้อย (7) หมู่ที่ 7 บ้านพลงช้างเผือก (8) หมู่ที่ 8 บ้านคลองไ้ (9) หมู่ที่ 9 บ้านหนองโพรง (10) หมู่ที่ 10 บ้านหนองปรือ (องค์การบริหารส่วนตำบลทางเกวียน, ม.ป.ป.)

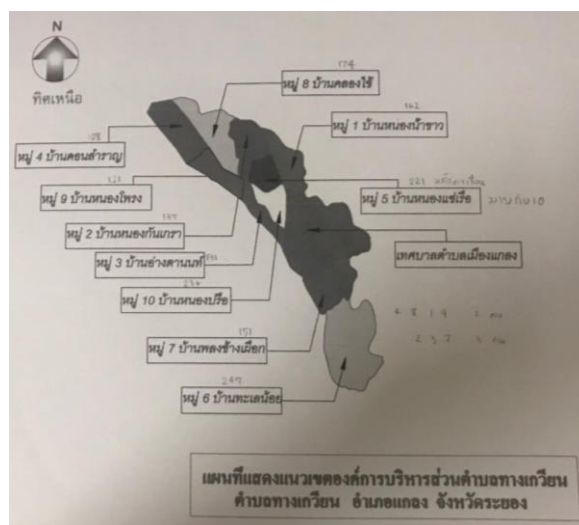
จากการศึกษาผู้วิจัยตัดสินใจเลือกบ้านทะเลน้อยเป็นพื้นที่กรณีศึกษา ซึ่งมีสาเหตุเนื่องจากหมู่ที่ 6 มีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ติดกับทะเลมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับหมู่อื่น ๆ ส่งผลให้หมู่ที่ 6 จึงมีความโดดเด่นทางด้านผลิตภัณฑ์ มากกว่าหมู่อื่น ๆ เช่น กลัวย่น้ำว่า ผักกระชับ กะปิ เป็นต้น ดังนั้น

ผู้วิจัยจึงได้สนใจทำวิจัยในพื้นที่นี้ อันจะเห็นได้จากคำขวัญประจำหมู่บ้าน คือ “กล้วยน้ำว้าขึ้นชื่อ เลื่องลือฝักกระซบ ถิ่นพักทัพพระเจ้าตาก ของฝากกะปิน้ำปลา ล่องธาราลำน้ำประแสร์” เนื่องจากกล้วยน้ำว้าที่เป็นกล้วยน้ำว้าที่ปลูกในพื้นที่ที่ได้รับน้ำถึง 3 น้ำ ได้แก่ น้ำจืด น้ำเค็ม และน้ำกร่อย ทำให้มีรสชาติและเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกล้วยน้ำว้าจากที่อื่น ชาวบ้านจึงเรียกกันว่าเป็น “กล้วย 3 น้ำ” เพราะบริเวณหมู่บ้านทะเลน้อยอยู่ติดกับแม่น้ำประแสร์ที่ไหลลงสู่ทะเล ส่งผลให้น้ำบริเวณหมู่บ้านจะเป็นน้ำจืดในช่วงหน้าฝน ขณะที่ช่วงหน้าแล้งน้ำทะเลจะหนุนขึ้นมาจนกลายเป็นน้ำกร่อย (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, ม.ป.ป.)

ขณะที่เดียวกันฝักกระซบเป็นฝักพื้นบ้านเฉพาะถิ่นที่มีแหล่งเพาะปลูกที่หมู่บ้านทะเลน้อยแห่งเดียวในประเทศไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), ม.ป.ป.) โดยมีรูปร่างคล้ายต้นทานตะวันอ่อน แต่มีใบเรียวยาวกว่า และจะมีกลิ่นเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง เดิมทีฝักกระซบสามารถหาได้ตามท้องนาจึงมีราคาถูก แต่ต่อมาภายหลังท้องตลาดมีความต้องการมากขึ้น จึงมีการพัฒนานำมาเพาะในโรงเรือน เพื่อให้ฝักกระซบมีสภาพสมบูรณ์เหมาะแก่การนำไปค้าขายและสามารถเก็บเกี่ยวได้ตลอดทั้งปี ทั้งนี้ เนื่องจากฝักกระซบเป็นฝักที่ดูแลยาก และระยะเวลาในการเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์นั้นใช้เวลายาวนานถึง 4 เดือน จึงทำให้ปัจจุบันมีราคาถึง 100-150 บาท หรืออาจจะสูงถึง 200 บาท ขึ้นอยู่แต่ว่าจำนวนฝักในท้องตลาดมีปริมาณมากหรือน้อย จนสามารถกล่าวได้ว่าฝักกระซบเป็นพืชเศรษฐกิจของหมู่บ้านเลยก็ว่าได้ (กิตติ ช่างเหล็ก, 2560) รวมไปถึงน้ำปลาที่ทำมาจากปลากระตัก ผ่านการการทำปลาเค็มแบบภูมิปัญญาดั้งเดิม และกะปิจากเคยที่มีการผลิตกันเองโดยกลุ่มชาวบ้านทะเลน้อย เนื่องจากการมีพื้นที่ติดริมทะเล (UNSEEN TOUR THAILAND, 2560) จึงทำให้มีผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น

ภาพที่ 12 แผนที่แสดงแนวเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทางเกวียน

ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

ที่มา: คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน

2.2.3 ตำบลวังห้ว

ตำบลวังห้ว มีลักษณะของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ คิดเป็นร้อยละ 89.94 ของพื้นที่ทั้งตำบล ซึ่งจะเห็นชัดเจนในหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 จากนั้นจะเป็นลักษณะลูกคลื่นลอนลาด คิดเป็นร้อยละ 6.10 ของพื้นที่ในตำบล พบในหมู่ที่ 3 หมู่ที่ 11 หมู่ที่ 12 และหมู่ที่ 13 ต่อจากนั้นจะเป็นลักษณะลูกคลื่นลอนชัน คิดเป็นร้อยละ 1.17 ในหมู่ที่ 4 หมู่ที่ 7 หมู่ที่ 9 และเริ่มมีลักษณะชันปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 1.15 ของพื้นที่ในตำบล พบในหมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 8 โดยที่หมู่ที่ 10 จะมีพื้นที่ชันถึงชันมาก คิดเป็นร้อยละ 0.10 ซึ่งอยู่ทางตอนบนของตำบล ซึ่งกล่าวได้ว่าโดยรวมของตำบลวังห้วจะมีลักษณะราบเรียบในตอนล่างของตำบล และค่อย ๆ สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ จนไปถึงตอนเหนือของตำบล อย่างไรก็ตาม ตำบลวังห้วมีประชากรทั้งสิ้น 9,409 คน โดยแยกเป็นชาย 4,494 คน และหญิง 4,915 คน และมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 3,961 ครัวเรือน ซึ่งมีความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยทั้งตำบล 157 คน/ตารางกิโลเมตร (องค์การบริหารส่วนตำบลวังห้ว, ม.ป.ป.)

ในส่วนของอาชีพ อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร คือ การทำสวนผลไม้และสวนยางพารา โดยมีจำนวนร้อยละ 41.30 และ 37.00 ตามลำดับ รองลงมายังมีอาชีพรับจ้าง รับราชการและค้าขาย ตามลำดับ ส่วนอาชีพเลี้ยงสัตว์ ทำนาทำไร่่นั้นมีเพียงเล็กน้อย ซึ่งจะเห็นได้ว่าสวนผลไม้และยางพารา นั้นเป็นอาชีพหลักที่สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในตำบล โดยการประกอบอาชีพของประชาชน สามารถแยกได้ดังนี้ (1) ทำสวนผลไม้ 780 ครัวเรือน (2) ทำสวนยาง 692 ครัวเรือน (3) รับจ้าง 155 ครัวเรือน (4) ค้าขาย 81 ครัวเรือน (5) รับราชการ 79 ครัวเรือน (6) เลี้ยงสัตว์ 68 ครัวเรือน (7) ทำไร่ 16 ครัวเรือน และ (8) อื่น ๆ 15 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลวังห้ว, ม.ป.ป.)

ทั้งนี้ เขตการปกครองในตำบลวังห้ว มีเขตการดูแลภายใต้องค์การบริหารส่วนตำบลวังห้ว ทั้งหมด 14 หมู่ ดังนี้ (1) หมู่ที่ 1 บ้านศาลาออกแตก (2) หมู่ที่ 2 บ้านวังห้ว (3) หมู่ที่ 3 บ้านหนองน้ำขุ่น (4) หมู่ที่ 4 บ้านเจริญสุข (5) หมู่ที่ 5 บ้านวังหิน (6) หมู่ที่ 6 บ้านเขาดิน (7) หมู่ที่ 7 บ้านซากตะไคร้ (8) หมู่ที่ 8 บ้านเนินหย่อง (9) หมู่ที่ 9 บ้านหนองกวาง (10) หมู่ที่ 10 บ้านเขาหินแท่น (11) หมู่ที่ 11 บ้านหนองรี (12) หมู่ที่ 12 บ้านหนองหอย (13) หมู่ที่ 13 บ้านวังศิลา (14) หมู่ที่ 14 บ้านเนินโพธิ์ทอง (องค์การบริหารส่วนตำบลวังห้ว, ม.ป.ป.)

จากการศึกษาผู้วิจัยตัดสินใจเลือกบ้านวังห้วเป็นพื้นที่กรณีศึกษา ซึ่งมีสาเหตุเนื่องจาก หมู่ที่ 2 บ้านวังห้ว มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบส่งผลให้ชาวบ้านนิยมประกอบอาชีพเกษตรกรรม และทำสวนผลไม้ในบริเวณหมู่นี้ จึงมีความโดดเด่นด้านวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทั้งยังมีศูนย์การเรียนรู้บ้านวังห้ว ส่งผลให้ความโดดเด่นทางด้านผลิตภัณฑ์มากกว่าหมู่อื่น ๆ ผู้วิจัยจึงได้ตัดสินใจทำวิจัยในพื้นที่นี้ อันจะเห็นได้จากข้อมูลเกี่ยวพืชเศรษฐกิจตำบลวังห้วพบว่า ทุเรียนเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบลวังห้วเป็นลำดับที่ 2 รองจากการปลูกยางพารา โดยมีจำนวนในการปลูกทุเรียน

ทั้งหมด 11,041 ไร่ (องค์การบริหารส่วนตำบลวังหว่า, ม.ป.ป.) อันนำไปสู่การมีผลผลิตจากทุเรียนรวมไปถึงผลิตภัณฑ์แปรรูปจากทุเรียนเช่นกัน

2.3 แนวคิดการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนมีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย สำหรับความหมายที่สำคัญผู้วิจัยได้รวบรวมจากนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 ความหมายของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน (Community Development) ประกอบไปด้วยคำ 2 คำ คือ คำว่า “พัฒนา” และ “ชุมชน” ดังนั้นก่อนที่จะศึกษาความหมายของ “การพัฒนาชุมชน” จึงควรพิจารณาคำทั้งสองก่อนเบื้องต้นเพื่อที่จะสร้างความเข้าใจในความหมายของคำว่า “การพัฒนาชุมชน” ได้ชัดเจนและแม่นยำขึ้น

“การพัฒนา” (Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (directed change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้อย่างแน่นอนล่วงหน้า (planned change) (สัญญาสัญญาวิวัฒน์, 2526) ขณะเดียวกัน ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) ได้ให้ความหมายของ “พัฒนา” ว่า หมายถึง การกระทำให้เกิดขึ้น กล่าวคือเปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า ซึ่งสอดคล้องกับที่กรมการพัฒนาชุมชน (2527 อ้างถึงใน บุญนำ ปานขำ, 2543) กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง การสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าจนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ส่วนคำว่า “ชุมชน” (Community) หมายถึง กลุ่มคนที่มีความคิดไปในทางเดียวกันและสามารถรวมกำลังกันดำเนินกิจกรรมใด ๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกันได้ ดังนั้น เมื่อนำคำทั้ง 2 คำมารวมกันจะได้เป็นคำว่า “พัฒนาชุมชน” ซึ่งจะมีความหมายว่า การเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นหรือเจริญก้าวหน้าขึ้น ซึ่งจะต้องพัฒนา มนุษย์ กลุ่มคน และสิ่งแวดล้อมทางด้านวัตถุ สภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปด้วยกัน (บุญนำ ปานขำ, 2543)

Biddle (1950 อ้างถึงใน บุญนำ ปานขำ, 2543) กล่าวถึง การพัฒนาชุมชนว่าเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในทางสังคมซึ่งทำให้มนุษย์เราสามารถมีชีวิตที่ดีขึ้นและรู้จักควบคุมความขัดข้องต่าง ๆ หรือรู้จักแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและปรับปรุงสภาพของสังคมให้เข้ากับโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Wileden (1961 อ้างถึงใน บุญนำ ปานขำ, 2543) ที่กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการปรับปรุงทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรทางกายภาพของชุมชน ทั้งยังเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนตามวัตถุประสงค์ที่ประชาชนตกลงร่วมกันแล้ว

สอดคล้องกับที่สนธยา พลศรี (2547 อ้างถึงใน ภิญญลักษณ์ วีรภัทรรัตน์วราร, 2557) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาคนและกลุ่มคนในชุมชนให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะร่วมมือกัน

ปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนให้ดีขึ้น ทั้งการใช้พลังของชุมชนและการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

ทั้งนี้ โกวิท พงงาม (2553 อ้างถึงใน ภูษิตกัญญา วีระภรตน์นรธา, 2557) ได้ให้คำจำกัดความการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ โดยมีโครงสร้างและแบบแผน หรือมีทิศทางเป้าหมายที่แน่นอน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้ อีกความหมายหนึ่ง การพัฒนาชุมชนอาจหมายถึง การเรียนรู้และการธำรงไว้ของทุนทางสังคมที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม

อย่างไรก็ตาม คำนียามของการพัฒนาชุมชนในแต่ละช่วงเวลาก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของแนวคิดการพัฒนาชุมชน กล่าวคือในช่วงแรกมองว่าการพัฒนาชุมชนมีแนวคิดว่าเป็นหน้าที่ของทางภาครัฐเป็นหลักที่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมกับภาคประชาชน ทำให้ประชาชนได้รับความช่วยเหลือ แต่ต่อมามีนิยามของการพัฒนาชุมชนก็ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยมีภาคส่วนของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น รวมไปถึงสามารถในการจัดการพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง

สาย หุตะเจริญ อดีตอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชนคนแรก ปี พ.ศ. 2505-2512 ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชนเป็นการสร้างชุมชนให้เจริญ โดยอาศัยกำลังความสามารถของประชาชนและความช่วยเหลือของรัฐบาลร่วมกัน

พัฒน์ บุณย์รัตน์พันธ์ อดีตอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน ปี พ.ศ. 2514-2518 ให้ความหมายว่าการพัฒนาชุมชน คือ การสร้างสรรค์ความเจริญและยับยั้งความเสื่อมโทรมของชุมชน

นิรุฒ ไชยกุล อดีตอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน ปี พ.ศ. 2518-2522 ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาความคิดความสามารถของประชาชนในชุมชนเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชนให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เนื่องจากการพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่นำเอาการของรัฐผนวกเข้ากับความต้องการของประชาชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น

สุนัย ทองนพ อดีตอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน ปี พ.ศ. 2526-2531 ได้กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนไว้ว่า งานพัฒนาชุมชนเป็นงานพัฒนากำลังความคิดความสามารถของประชาชนในชนบท อันเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชนและระหว่างตัวประชาชนด้วยกันเอง เพื่อปรับปรุงตนเองและชุมชนให้ไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อนามัย และขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ความเจริญมั่นคงในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

ต่อมา ยุวัฒน์ วุฒิเมธี อธิบดีอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน ปี พ.ศ. 2532-2534 ได้กล่าวถึงความหมายของ “การพัฒนาชุมชน” ไว้ 2 ประการ ดังนี้

- (1) การพัฒนาชุมชนในความหมายของ “งาน” หมายถึง การกระทำใด ๆ ให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ของ ทั้งที่จับต้องได้และสังเกตเห็นได้ เช่น การสร้างถนน การขุดบ่อน้ำ เหมือง ฝาย โรงเรียน สถานือนามัย ระบบไฟฟ้า ประปา เป็นต้น ให้มีขึ้นในชุมชน ตลอดจนการพัฒนาด้านจิตใจเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของคนในชุมชน จนสามารถรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรอย่างแน่นแฟ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นงานพัฒนาชุมชนทั้งสิ้น โดยมีค่านึงถึงว่าประชาชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการหรือไม่
- (2) การพัฒนาชุมชนในความหมายของ “หลักและวิธีการทำงาน” หมายถึง การที่ประชาชนต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการสร้าง “งาน” หรือสิ่งของถาวร วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของประชาชน ซึ่งถ้าประชาชนจะต้องเป็นผู้คิดริเริ่ม พิจารณาตัดสินใจร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานทุกขั้นตอน จะเป็นการริเริ่มโดยประชาชนเอง หรือสามารถถูกกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลได้ด้วยเช่นกัน (อ้างถึงใน ทะนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ และคณะ, 2534:6-7)

2.3.2 ลักษณะของการพัฒนาชุมชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2523 อ้างถึงใน วิษุวัต ชีวะสารณ์, 2549) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการพัฒนาชุมชนไว้ว่ามี 5 ลักษณะ ดังนี้

- (1) การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่จิตใจหรือตั้งใจก่อให้เกิดขึ้น กล่าวคือ การพัฒนาชุมชนไม่ได้เป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนที่เกิดขึ้นมาโดยธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์ก่อขึ้น ซึ่งมนุษย์ในที่นี้ไม่จำเป็นต้องเป็นจะต้องเป็นสมาชิกในชุมชนเท่านั้น อาจเป็นบุคคลภายนอกก็ได้ ขอแต่มีความตั้งใจที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนก็พอ
- (2) การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีเป้าหมาย ต้องระบุว่ามีเป้าหมายอย่างไรเพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างถูกต้องและบรรลุเป้าหมาย
- (3) การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีแผนงานหรือโครงการ ซึ่งแผนการที่ใช้จะเป็นแนวทางในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ไปสู่เป้าหมาย
- (4) การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีสมาชิกของชุมชนเข้าร่วม หรือการพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม
- (5) การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนที่มีการควบคุมการเปลี่ยนแปลง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความล่าช้าทางวัฒนธรรมและเพื่อให้สามารถดำรงความมั่นคงของชุมชนไว้

2.3.3 หลักการของการพัฒนาชุมชน

หลักการของการพัฒนาชุมชนนั้นมีความสำคัญต่อการวางแผนในเชิงนโยบายและบริหารจัดการ หากเข้าใจองค์ประกอบของการพัฒนาชุมชนก็จะสามารถวิเคราะห์และสร้างความเข้าใจในแนวทางการพัฒนาชุมชนได้อย่างถูกต้องครบถ้วน ดังที่ สนธยา พลศรี (2547 อ้างถึงใน ภิญญลักษณ์ วีรภัทรรัตน์วรา, 2557) กล่าวว่า แนวความคิดของการพัฒนาชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้อย่างถูกต้อง ดังต่อไปนี้

(1) คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน

การพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องเชื่อมั่นในพลังความสามารถของคน การดำรงอยู่ หรือการล่มสลายนั้นขึ้นอยู่กับคนเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นการพัฒนาชุมชนจึงจำเป็นต้องให้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา กล่าวคือ ต้องพัฒนาคนให้มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชนของตนให้มีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองได้ต่อไป

(2) การมีส่วนร่วมของประชาชน

การพัฒนาชุมชนจำเป็นที่จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น และปฏิบัติร่วมกัน ประชาชนควรที่จะมีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอน ไม่เพียงแต่ขั้นตอนที่จะได้รับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเพียงเท่านั้น แต่ควรร่วมมือกันตั้งแต่เริ่มต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน

(3) การช่วยเหลือตัวเองของชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถให้กับประชาชนในชุมชนให้สามารถพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ในทุก ๆ ด้าน ไม่จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากชุมชนภายนอก ถ้าไม่เกินขีดความสามารถของชุมชนตนเอง

(4) การใช้ทรัพยากรในชุมชน

การพัฒนาชุมชนในแต่ละชุมชนจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรในชุมชนของตนเอง เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ควรหวังพึ่งพาทรัพยากรจากชุมชนภายนอก เนื่องจากชุมชนภายนอกเองก็จำเป็นต้องมีการพัฒนาเช่นกัน

(5) การริเริ่มของประชากรในชุมชน

การพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน ไม่ใช่เป็นการนำโครงการต่าง ๆ จากภายนอกเข้าไปกำหนด แต่บุคคลภายนอกที่เป็นรัฐบาลหรือหน่วยงานเอกชนจะต้องเป็นเพียงผู้ร่วมดูแล สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น เพื่อที่จะทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ประชาชนต้องการได้

(6) ขีดความสามารถของชุมชนและรัฐบาล

การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นการพัฒนาโดยคนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ กล่าวคือ หากชุมชนใดมีขีดความสามารถน้อย รัฐบาลก็จะช่วยเข้าไปสนับสนุนมากขึ้น แต่ก็ไม่สามารถเข้าไปช่วยได้มากจนเกินไป เนื่องจากรัฐบาลเองก็มีขีดจำกัดของรัฐบาลเอง เช่น ความจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ ทรัพยากร ฯลฯ ดังนั้นชุมชนและรัฐบาลจึงจำเป็นต้องมีขีดความสามารถที่มีสัดส่วนสอดคล้องซึ่งกันและกัน

(7) การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน

การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชนเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีขีดความสามารถที่จำกัด ไม่สามารถดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ จำเป็นที่จะต้องร่วมมือร่วมใจกันทั้งสองฝ่าย

(8) การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ

การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ หมายถึง การพัฒนาโดยดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน จะมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อประหยัดแรงงาน งบประมาณ และเวลา

(9) ความสมดุลในการพัฒนา

การพัฒนาไม่ควรมุ่งเน้นไปในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะทุก ๆ กิจกรรมมีความเกี่ยวกันอย่างใกล้ชิดจึง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กันอย่างสมดุล เช่น การพัฒนาคนกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาร่างกายกับจิตใจของคน เป็นต้น

(10) การศึกษาภาคชีวิต

การพัฒนาชุมชนเปรียบเสมือนการให้การศึกษแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต ดังนั้นการพัฒนาชุมชนจึงมีลักษณะเป็นกระบวนการ เป็นวิธีการ เป็นโครงการ และเป็นขบวนการทางสังคม

ขณะเดียวกัน จากการศึกษาหลักการของการพัฒนาชุมชน พบว่า สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541 อ้างถึงใน ภิญญลักษณ์ วีรภัทรรัตน์วราร, 2557) และ พัฒน์ บุญรัตพันธุ์ (2549 อ้างถึงใน ภิญญลักษณ์ วีรภัทรรัตน์วราร, 2557) กล่าวถึงหลักการพัฒนาชุมชนไว้ดังนี้

(1) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประชาชนควรเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทุกชั้นทุกตอน ตั้งแต่เริ่มร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลของการพัฒนาทั้ง

ในรูปของบุคคล กลุ่ม และองค์กรอย่างแท้จริงด้วยความสมัครใจ เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนและเจ้าของงานพัฒนาชุมชน (Sense of Belonging) ที่จะสามารถทำให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปได้อย่างประสบผลสำเร็จ

(2) หลักการพึ่งพาตนเองของชุมชน

ประชาชนควรพึ่งพาตนเองตามศักยภาพหรือพลังความสามารถที่มีอยู่ในชุมชน เพราะประชาชนจะเป็นผู้รู้อย่างแท้จริงว่าชุมชนต้องการสิ่งใด หรือควรแก้ไขปัญหาใด อีกทั้งการหวังพึ่งพารัฐบาลหรือการช่วยเหลือจากภายนอกก็มีขีดจำกัด ดังนั้นการพึ่งพาตนเองของชุมชนจึงเป็นหลักการสำคัญของการพัฒนาชุมชนอีกข้อหนึ่ง

(3) หลักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

กลุ่มเปรียบเสมือนศูนย์กลางการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เนื่องจากเป็นศูนย์รวมการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันวางแผน ปฏิบัติและร่วมกันรับผิดชอบ เป็นแหล่งผนึกความรู้ความสามารถของทุกคนในชุมชน ทำให้เกิดศักยภาพในการพัฒนาชุมชนได้อย่างเต็มที่

(4) หลักการค้นหาและพัฒนาผู้นำ

การค้นหาและพัฒนาผู้นำเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้นำจะเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถ มีบุคลิกภาพที่โดดเด่นเป็นพิเศษ สามารถทำให้ทุกคนในชุมชนเคารพเชื่อฟัง ชักจูงโน้มน้าวให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้นการมีผู้นำจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้การพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(5) หลักประชาธิปไตย

ประชาชนทุกคนในชุมชนล้วนแต่มีความคิดที่หลากหลายแตกต่างกัน ดังนั้นหากจะพัฒนาสิ่งใดในชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องให้ทุกคนในชุมชนร่วมกันตัดสินใจ เนื่องจากหากประชาชนในชุมชนมีความเห็นไม่ตรงกัน วิธีการที่ดีที่สุดคือใช้หลักประชาธิปไตย กล่าวคือยอมรับเสียงข้างมาก เพื่อสรุปผลการยอมรับและฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันได้อย่างเท่าเทียม

(6) หลักการประสานงาน

การพัฒนาชุมชนเป็นกิจกรรมที่มีบุคคล กลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมากเข้ามาเกี่ยวเนื่อง ดังนั้นการดำเนินงานต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องใช้หลักการประสานงานเป็นหลัก เนื่องจากการประสานงานจะเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบ หรือร่วมมือกันรับผิดชอบในกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือเป็นไปตามลำดับ ไม่ซ้ำซ้อน ประหยัดแรงงาน ทรัพยากร และเวลา

(7) หลักการจัดการชุมชน

ทุกคนในชุมชนควรเรียนรู้หลักการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง เพื่อให้สามารถวางแผนงานและโครงการ รวมถึงสามารถจัดกระบวนการหรือเตรียมการเพื่อดำเนินงานตามแผนงานหรือโครงการได้ด้วยตนเอง ดังนั้นหลักการนี้จึงเป็นหลักการที่สนับสนุนให้หลักการพัฒนาชุมชนข้ออื่น ๆ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(8) หลักความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชน

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ประชาชนยอมรับและนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นวิถีชีวิตของชุมชน หรือก็คือวัฒนธรรมเกิดจากการกระทำหรือผลงานของมนุษย์ ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมบางอย่างอาจจะเป็นภูมิปัญญาของชุมชนซึ่งมีความสำคัญต่อชุมชนมาก ดังนั้นการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจะได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชนว่าสอดคล้องหรือขัดแย้งกับวัฒนธรรมของชุมชนหรือไม่

(9) หลักการขยายผลของโครงการ

หลังจากการพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จแล้ว ควรที่จะนำผลของโครงการไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับชุมชนอื่น ๆ เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาให้กับชุมชนที่มีลักษณะเดียวกันกับชุมชนของตน เพราะตัวอย่างของความสำเร็จจะสร้างขวัญกำลังใจ ความเชื่อมั่นและความไม่ท้อถอยต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา รวมถึงผลของการขยายโครงการจะทำให้เกิดพลังที่สามารถสร้างเครือข่ายและประสบความสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น

(10) หลักการสมทบ

การพัฒนาชุมชนเป็นการมุ่งเน้นให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยประชาชนเป็นสำคัญ แต่ขีดความสามารถของประชาชนนั้นก็ยังมีขีดจำกัด ดังนั้นชุมชนจึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภายนอกพร้อมด้วย แต่ไม่ใช่การพึ่งพาอย่างตลอดไป เป็นเพียงการเข้ามาร่วมสมทบซึ่งกันและกันเพื่อก่อให้เกิดพลังในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มศักยภาพ

จากการประมวลความหมายของการพัฒนาชุมชนที่ค้นพบ ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ได้ว่า การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้น โดยมีแบบแผนกระบวนการที่แน่นอน ทั้งยังต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนร่วมด้วยเพื่อที่จะได้มาซึ่งปรับปรุงพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นได้ นอกจากนี้ยังต้องการการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน ทั้งจากภาครัฐและเอกชนร่วมด้วยเพื่อความสำเร็จในการพัฒนา โดยมีลักษณะของการพัฒนา คือ ต้องเป็นการ

พัฒนาที่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่จงใจหรือตั้งใจก่อให้เกิดขึ้น พร้อมทั้งมีการระบุเป้าหมายและแนวทางในแผนงานที่ชัดเจน รวมถึงให้ความสำคัญกับการรับฟังความเห็นของคนในชุมชนต่อกระบวนการทำงาน เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงชุมชนและพัฒนาให้ดีขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาชุมชนคือการให้คนเป็นกุญแจสำคัญในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการทำงานอย่างมีส่วนร่วมทั้งคนในชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน

2.4 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนมีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย สำหรับความหมายที่สำคัญผู้วิจัยได้รวบรวมจากนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ตามพจนานุกรมภาษาอังกฤษคำว่า “participation” หรือการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าจะเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรงก็ได้ แต่หมายถึงการมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าการมีส่วนร่วมได้ และยังได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนได้กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคม การเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดการต่อรองอำนาจไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดการปรับปรุงสภาพทางสังคมในชุมชน (กนกกาญจน์ เมืองแก้ว, 2561)

United Nations (1981 อ้างถึงใน อิศศักดิ์ ศรีสุรกุล, 2555) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การสร้างโอกาสให้สมาชิกของชุมชนทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ และเข้ามามีบทบาทในกระบวนการพัฒนา รวมทั้งได้ผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน กล่าวคือ องค์การสหประชาชาติ (กิตติศักดิ์ เชื้อแดง, 2542) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาไว้ว่า คือ การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในระดับต่าง ๆ คือ (1) ในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม และการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และ (2) ในการเข้าร่วมปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจ

ขณะที่ อัจฉรา โพธิยานนท์ (2539 อ้างถึงใน ศรัญญา รณศิริ, 2561) ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนได้มีโอกาสเป็นผู้กำหนดการตัดสินใจ คิดค้นปัญหา และ

ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนา หรือ การที่ประชาชนมีความสามารถในการจัดการทรัพยากร และสถาบันต่าง ๆ ในสังคม รวมถึงการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมด้วยตนเอง

รัชดากรณ์ ชาญชาคริตพงศ์ (2543 อ้างถึงใน ศรีสัญญา รมศิริ, 2561) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาความสามารถของตนในการจัดการการใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมจะทำให้สมาชิกของชุมชนและสังคมมีอิทธิพลในกระบวนการพัฒนาและการแบ่งสรรผล การพัฒนาอย่างเป็นธรรม ซึ่งหมายถึงการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมในประเด็นของการสนับสนุนกระบวนการพัฒนา การจัดสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม และการตัดสินใจในรูปแบบของการกำหนดเป้าหมาย การวางนโยบาย การวางแผน ทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ต่อมา ยุพาพร รูปงาม (2545 อ้างถึงใน กนกกาญจน์ เมืองแก้ว, 2561) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมด้านการพัฒนาไว้ว่า คือ กระบวนการที่ให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ได้ร่วมคิด ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล โดยแก้ไขปัญหา ร่วมกับ การใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน หรือติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ เช่นเดียวกับที่ จุฑาธิ์ กังวานภูมิ (2554 อ้างถึงใน กนกกาญจน์ เมืองแก้ว, 2561) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ผู้เข้าร่วมจะต้องรู้จักใช้อำนาจและสามารถควบคุมกิจกรรมที่ร่วมกันดำเนินการนั้นได้ จึงจะทำให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างเงื่อนไขและเหตุปัจจัยให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของภาคประชาชนในระดับที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

จากการประมวลความหมายของการมีส่วนร่วมที่ค้นพบ ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้ามามีบทบาทในกระบวนการพัฒนาอย่างแท้จริง ตั้งแต่กระบวนการคิด ลงมือทำ ไปถึงการแก้ไขปัญหา รวมทั้งได้ผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้ได้ประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้ง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและลงมือทำตั้งแต่เริ่มต้นจะทำให้เข้าถึงปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด ทั้งยังรู้วิธีและกระบวนการเอง จนนำไปสู่การยืนหยัดได้ด้วยตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาคนภายนอก

2.4.2 รูปแบบของมีส่วนร่วม

ไพรินทร์ เดชะรินทร์ (อ้างถึงใน สมบุลย์ ศรีวิวัฒนะตระกูล, 2540: 12-13) ได้ให้ความเห็นในเรื่องรูปแบบและประเภทการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1) องค์กรประชาชนที่จัดตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ หรือกลุ่มประชาชนที่มีความสนใจในการพัฒนาชุมชนสังคม โดยมีการรวมตัวกันเองในกลุ่มขนาดเล็ก ในระดับหมู่บ้าน หรือในระดับตำบล อำเภอ หรือในตัวเมือง เพื่อร่วมกันทำประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น อาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ อาทิต

ลูกเสือ ชาวบ้าน ชมรม ศูนยประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้องค์กรหรือประชาชนเหล่านี้อาจได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการหรือองค์การอาสาสมัครเอกชนที่จดทะเบียนตามกฎหมาย เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเยาวชน เป็นต้น อย่างไรก็ตามกลุ่มที่จัดตั้งแบบไม่เป็นทางการนั้นจะทำงานเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่มเป็นส่วนใหญ่และต่อส่วนรวม

2) องค์กรประชาชนที่ไม่ใช่เป็นองค์การทางการ ซึ่งองค์กรเหล่านี้ได้มีการจดทะเบียนในรูปแบบของสมาคมมูลนิธิตามกฎหมาย และยังมีรูปการณ์จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ เช่น สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ชาวไร่ อีกทั้งยังมีกลุ่มเกษตรกรตามกฎหมาย คณะกรรมการสภาตำบล คณะกรรมการอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งองค์กรประชาชนเหล่านี้จะทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่จดทะเบียนหรือตามที่ระเบียบกฎหมายบัญญัติบทบาทหน้าที่ไว้ และส่วนใหญ่จะเป็นตัวแทนของประชาชนหรือสมาชิกในการตัดสินใจดำเนินการพัฒนาร่วมกับราชการหรือจัดทำเองตามบทบาทหน้าที่

3) ตัวแทนบุคคลหรือตัวแทนองค์กรเอกชนที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการรูปต่าง ๆ ในกิจการของทางราชการ ซึ่งต้องการความร่วมมือหรือความช่วยเหลือจากตัวแทนเหล่านั้น

ขณะที่ นรินทร์ จงวุฒิเวศน์ (2527 อ้างถึงใน วิษนาคี ชีวะสารณ์, 2549) กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมซึ่งอาจจำแนกออกได้เป็น 3 ประการตามลักษณะของการมีส่วนร่วม ดังนี้

- 1) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน
- 2) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน
- 3) การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (อ้างถึงใน สมบุญย์ ศรีวิวัฒนะตระกูล, 2540: 36) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายการพัฒนา คือ

- 1) การทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมถึงความต้องการของชุมชน
- 2) ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่หรือสนองต่อความต้องการของชุมชน
- 3) ร่วมวางแผนนโยบายหรือวางแผนกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ปัญหาเพื่อสนองความต้องการของชุมชน
- 4) ร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6) ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน

7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ หรือกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

8) ร่วมควบคุมติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้โดยเอกชน และรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอด

ต่อมา คณะกรรมาธิการ (2544 อ้างถึงใน วิษุวัต ชีวะสารณ์, 2549) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วม แบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน อันประกอบด้วย การรับรู้ การเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนและร่วมวางแผนกิจกรรม

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ ประกอบด้วย การเกี่ยวข้องกับการดำเนินการ ในกิจกรรมต่าง ๆ และการตัดสินใจ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการจัดสรรประโยชน์ กล่าวคือ เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรประโยชน์หรือผลของกิจกรรมหรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล หรือเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินประสิทธิผลของโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ และพิจารณาวิธีการที่จะดำเนินการต่อเนื่องต่อไป โดยประชาชนจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการคิดเกณฑ์ในการประเมินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

2.4.3 ระดับของการมีส่วนร่วม

ไพโรจน์ สุขสมสัมฤทธิ์ (2531 อ้างถึงใน จิตพร คำแก่น, 2550 :27) ได้จัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจากการมีส่วนร่วมออกเป็น 7 ระดับ โดยวัดจากการมีส่วนร่วมน้อยไปจนถึงการมีส่วนร่วมมาก ได้แก่

ระดับที่ 1 ถูกบังคับ หมายถึง ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเพราะไม่มีทางเลือก และถูกบังคับ

ระดับที่ 2 ถูกล่อ หมายถึง การล่อใจประชาชนให้มีส่วนร่วมด้วยผลประโยชน์ อาจอยู่ในรูปของค่าจ้างแรงงานหรือความสะดวกสบาย

ระดับที่ 3 ถูกชักชวน หมายถึง การพยายามทำให้ประชาชนเกิดความร่วมมือในโครงการที่ได้คิดเอาไว้แล้ว

ระดับที่ 4 สัมภาษณ์และวางแผนให้ คือ ผู้วางโครงการทำการสำรวจปัญหาความต้องการด้วยการเรียกประชุม สอบถาม สัมภาษณ์ประชาชน แต่การกำหนดปัญหาและการตัดสินใจเลือกวิธีแก้ไขและดำเนินการวางแผนยังเป็นของผู้กำหนดโครงการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของทางราชการ

ระดับที่ 5 มีโอกาสเสนอความเห็น คือ ประชาชนเริ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นเกี่ยวกับการวางโครงการและดำเนินการตามโครงการ แต่การตัดสินใจยังเป็นของส่วนราชการ

ระดับที่ 6 มีโอกาสเสนอโครงการ คือ ประชาชนจะมีโอกาสตัดสินใจตั้งแต่การกำหนดปัญหา ความต้องการและกำหนดการแก้ไข้ปัญหาตลอดจนเสนอโครงการและเข้าร่วมปฏิบัติ

ระดับที่ 7 มีโอกาสตัดสินใจ คือ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

ทั้งนี้ จากระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 7 ระดับดังกล่าว สามารถนำมาจำแนกให้เห็นถึงระดับการมีส่วนร่วม ตั้งแต่ การไม่มีส่วนร่วมเลย ไปจนถึง การมีส่วนร่วมในอุดมคติ ดังนี้

ระดับที่ 1 ถูกบังคับให้ร่วม	=	ไม่มีส่วนร่วมเลย
ระดับที่ 2 ถูกล่อ	=	มีส่วนร่วมน้อย
ระดับที่ 3 ถูกชักชวน	=	มีส่วนร่วมน้อย
ระดับที่ 4 ถูกสัมภาษณ์ความต้องการ	=	มีส่วนร่วมปานกลาง
ระดับที่ 5 มีโอกาสเสนอความเห็น	=	มีส่วนร่วมปานกลาง
ระดับที่ 6 มีโอกาสเสนอโครงการ	=	มีส่วนร่วมระดับสูง
ระดับที่ 7 มีโอกาสตัดสินใจด้วยตนเอง	=	การมีส่วนร่วมในอุดมคติ

ซึ่งการจำแนกระดับของการมีส่วนร่วมดังกล่าวสอดคล้องกับของ S.R. Arnstein (1995 อ้างถึงใน ธิติพร คำแก่น, 2550; 28) ซึ่งได้แบ่งลำดับขั้นตอนของการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ลำดับชั้น ดังนี้

ขั้นพื้นฐาน คือ วัตถุประสงค์ของการจัดการให้มีส่วนร่วมนั้นเป็นเพียงการให้ความรู้แก่ประชาชนเท่านั้น

ขั้นกลาง คือ กลุ่มคนจะมีส่วนร่วมมากขึ้นในการให้ข้อมูลและคำปรึกษา แต่ยังไม่ใช้อำนาจในการตัดสินใจ

ขั้นสุดท้าย คือ ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจและดำเนินการ

2.4.4 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา มี 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากประชาชนยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเองเป็นอย่างดีแล้วการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ประชาชนได้รู้จักวิธีการคิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักที่จะนำเอาปัจจัยหรือข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนพัฒนา

3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ประชาชนส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจนแต่มีกำลังแรงงานของตนเองที่สามารถเข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและร่วมปฏิบัติงานจะทำให้ประชาชนสามารถคิดหาต้นทุนและจัดการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิดมากขึ้น

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วประชาชนย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่า งานที่ทำไปนั้นได้รับผลดีและได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร หากเกิดผลกระทบทางลบการดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไปอาจจะประสบปัญหาในการดำเนินงานเช่นเดิม โดยไม่ได้มีการเตรียมการแก้ไขปัญหาไว้ก่อนล่วงหน้า (โกวิท พวงงาม, 2545 อ้างถึงใน กนกกาญจน์ เมืองแก้ว, 2561)

จากการประมวลความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ค้นพบ ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ได้ว่า การทำให้สมาชิกของชุมชนทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา การทำงานทุกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นการคิดที่ซึ่งสามารถกำหนดความต้องการ การตัดสินใจ สู่การคิดค้นปัญหา จัดสรรทรัพยากรในชุมชน และการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อที่จะได้มาซึ่งผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน โดยให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกันของผู้คน ระหว่งคนในชุมชนกับภาครัฐหรือภาคเอกชน ซึ่งสามารถแบ่งระดับความร่วมมือออกมาได้หลายระดับ ตามความยอมรับของการให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นด้านความคิดหรือการลงมือปฏิบัติจนไปสู่การประเมินผลงานในท้ายที่สุด

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือเรียกได้อีกชื่อหนึ่งว่า One Tambon One Product “OTOP” หรือหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้รับแนวคิดมาจากจังหวัดโออิตะ ประเทศญี่ปุ่น สาเหตุมาจากจังหวัดดังกล่าวเป็นประเทศที่ค่อนข้างยากจน มีการพัฒนาที่ล่าช้า ทั้งยังส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะการอพยพย้ายออกของแรงงานไปอยู่ในเมืองที่มีการพัฒนาแล้ว ทำให้เกิดการสร้าง “ผลิตภัณฑ์ชุมชน หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” นี้ขึ้นมา เพื่อต้องการแก้ไขปัญหาความยากจนและความล่าช้าในชุมชน โดยกำหนดให้แต่ละหมู่บ้าน หรือแต่ละตำบลจะต้องมีผลิตภัณฑ์ที่ผลิตและขายหลัก ๆ อย่างน้อยหนึ่งชนิด ประกอบกับผลิตภัณฑ์ที่ออกขายจะต้องใช้วัตถุดิบที่เป็นทรัพยากรของท้องถิ่น พร้อมทั้งได้มีการวางแผนนโยบายของการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ไว้ดังนี้ (อัมพวัน พิชาลัย, 2545 อ้างถึงใน ภูมิรัฐ สัมพันธ์พานิช, 2562; 33)

1) เพื่อต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมจาก Gross Domestic Product (GNP) มาเป็น Gross National Satisfaction (GNS) กล่าวคือ การสร้างความพึงพอใจ โดยมีจุดมุ่งเห็นให้ประชาชนมีรายได้พอ ๆ กับรายได้ของประชากรในสหรัฐอเมริกา

2) ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เน้นในด้านของวัฒนธรรม จะมีการจัดนิทรรศการในด้านเกี่ยวกับเอเชียและการโฆษณาเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว

3) เน้นในเรื่องของความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจังหวัดโออิตะที่กล่าวมานั้น เป็นจังหวัดที่รับมาตรฐาน ISO 14001 สาเหตุอันเนื่องมาจากการพัฒนาในเรื่องของการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้เพิ่มขึ้น โดยมีการเพิ่มพื้นที่สีเขียวประมาณ 70-80%

ตามที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในจังหวัดโออิตะ ของประเทศญี่ปุ่น ได้มีความพยายามในการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ประกอบไปด้วย 2 แนวทาง คือ (1) ปัจจัยที่มาจากภายนอก และ (2) ปัจจัยที่มาจากภายใน โดยหลักการของหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่นนี้ คือ การสร้างผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้นมา หรือนำของเดิมที่มีอยู่แล้วมาปรับปรุง หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น (กรมพัฒนา ชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2545 อ้างถึงใน ภูมิรัฐศาสตร์ สัมพันธ์พานิช, 2562 :33)

2.5.1 แนวคิดและหลักการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในประเทศไทย

ความหมายการพัฒนาผลิตภัณฑ์มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย สำหรับความหมายที่สำคัญ ผู้วิจัยได้รวบรวมจากนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประสงค์ ประณีตพลกรัง (2547 อ้างถึงใน พรพิมล ศักดา และ บวร เครือรัตน์ (2561; 9) นิยามไว้ว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (product development) เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่หรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิม เพื่อสร้างคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้แตกต่างจากคู่แข่ง โดยเพิ่มรูปแบบและขนาดของผลิตภัณฑ์

ในประเทศไทยนั้น “ผลิตภัณฑ์ชุมชน” เป็นนโยบายที่ทางภาครัฐนำมาใช้เพื่อส่งเสริมและต้องการสร้างรายได้ให้กับชุมชน เพื่อที่ที่ต้องการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนตั้งแต่ต้นเหตุ อันเป็นการสนับสนุน ตลอดจนการส่งเสริมให้ชุมชนสร้างผลิตภัณฑ์ (Product) ของตนขึ้นมา โดยการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งมีเอกลักษณ์แตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ยังต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการตลาด การผลิต หรือการสอดแทรกนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้าไปในผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์นั้นเป็นที่ยอมรับและเป็นที่ต้องการต่อตลาด ตลอดจนมีคุณภาพของสินค้า เพื่อที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการค้าขายเช่นกัน กล่าวได้ว่า ผลิตภัณฑ์ชุมชนนี้เน้นการพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) ซึ่งเป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง โดยผลิตภัณฑ์ชุมชนจะเป็นส่วนช่วยในรูปแบบของการเป็นเครื่องมือที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ทั้งยังส่งเสริมกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น ส่งเสริมการสร้างงานให้กับคนในชุมชน เพื่อลดอัตราการย้ายไปทำงานในเมือง ทำให้เกิดการพัฒนาในชุมชนเอง ส่งผลให้เกิดรายได้ ตลอดจนสร้างเป้าหมายร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อการกินอยู่ที่ดี คุณภาพชีวิตที่ดี และส่งเสริมรากฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิตให้ดียิ่งขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้ ผลิตภัณฑ์ชุมชนนี้ยังเป็นการสืบสานทางวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน เพราะ “ผลิตภัณฑ์ชุมชน” ไม่ได้หมายถึงตัวผลิตภัณฑ์เพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมไปถึง

กระบวนการทางความคิด การดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การรักษาภูมิปัญญา การท่องเที่ยว ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม หรือแม้กระทั่งเป็นการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งยังส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของคนในชุมชนและการระดมความคิด เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาของผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสืบต่อไป

ผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นนับว่าเป็นการส่งเสริมการสร้างสรรคทางผลิตภัณฑ์ ที่รวมไปถึงขั้นตอนการผลิต การตลาด ตลอดจนจัดการบริหารในด้านต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน และเกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง โดยหลักการพื้นฐานของผลิตภัณฑ์ชุมชน มี 3 ข้อ ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global) กล่าวคือ การผลิตสินค้าในชุมชนที่มีการนำเอาภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ จนสามารถทำให้เกิดการยอมรับในระดับสากลได้

2. การพึ่งพาตนเอง และสร้างสรรค์ (Self-Reliance-Creativity) กล่าวคือ การสร้างสรรค์และคิดค้นผลิตภัณฑ์ให้ดีและมีคุณภาพมากที่สุด และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวไม่ซ้ำใคร รวมถึงการเป็นที่ยอมรับ

3. การสร้างทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) กล่าวคือ การสร้างและส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความคิดที่กว้างไกล ตลอดจนเสริมสร้างทักษะ ความรู้ และความสามารถในการผลิต รวมถึงส่งเสริมให้คนในชุมชนหาแรงบันดาลใจให้เกิดความคิดสร้างสรรค์อยู่เสมอ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายหลัก 3 ประการ ดังนี้

1) ผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐานในระดับสากล โดยผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในชุมชนนั้นจะต้องมีคุณภาพและมีมาตรฐาน ตลอดจนมีการพัฒนา ปรับปรุง ผลิตภัณฑ์นั้นอยู่เสมอ ทั้งยังให้มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรม จนสามารถมองเห็นถึงจุดเด่นของผลิตภัณฑ์นั้นได้

2) มีเอกลักษณ์เพียงหนึ่งเดียว กล่าวคือ มีการระดมความคิดเห็นภายในชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้สิ่งที่ดีที่สุด โดยจะต้องคำนึงถึงการรื้อฟื้นวัฒนธรรม ตลอดจนประเพณีท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

3) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กล่าวคือ มีการปรับปรุงในเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนการวางแผน ในการวางแผน ทั้งในด้านการตลาด มุ่งเน้นการผลิต และบริการ โดยจะมีการคำนึงถึงผู้บริโภคเป็นหลัก (ภูมิรัฐศาสตร์ สัมพันธ์พานิช, 2562)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า “ผลิตภัณฑ์ชุมชน” นั้นเป็นโครงการที่ภาครัฐต้องการให้ชุมชนได้นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนมาใช้ในการสร้างสรรค์ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยมุ่งไปที่การพึ่งพาตนเองเป็นหลัก กล่าวคือเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่กระบวนการคิด ปฏิบัติลงมือทำ ไปจนถึงการหาช่องทางการขาย แต่กระนั้นทางภาครัฐก็เข้ามา

ช่วยเหลือและสนับสนุนชาวบ้านในการพัฒนาเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการให้ทุนสนับสนุนการพัฒนา ผ่านองค์กรที่มีผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ชาวบ้านในการพัฒนาทักษะ เพื่อนำไปใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์ของแต่ละพื้นที่ ชาวบ้านในชุมชนต่างมีอาชีพ จนทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้นอันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการประมวลความหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ค้นพบ ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ได้ว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่หรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งในแง่ของคุณภาพและภาพลักษณ์ภายนอกอย่างบรรจุภัณฑ์ เพื่อสร้างคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้แตกต่างจากคู่แข่ง รวมไปถึงการเพิ่มรูปแบบและขนาดของผลิตภัณฑ์ จนนำไปสู่การเพิ่มรายได้มากขึ้น โดยมีหลักการ คือ การส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล มีการพัฒนาคุณภาพ ภายใต้การพึ่งพาตนเองและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และคำนึงถึงผู้บริโภคอันเป็นเป้าหมายของตลาดเช่นกัน

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

วรางคณา วัฒนโย (2540) ได้กล่าวไว้ใน “แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนโดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษา สุขาภิบาลเจ้าเจ็ด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยสรุปได้คือ ศึกษาและวิเคราะห์ 1) ปัญหาและความต้องการของประชาชน ในการพัฒนาสุขาภิบาลเจ้าเจ็ด 2) ศักยภาพ กระบวนการ และขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน 3) ข้อดีและข้อด้อยในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน 4) เสนอแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน และกลไกในการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน วิธีการศึกษาใช้ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ สอบถาม การสังเกตและการสำรวจพื้นที่ ใช้การวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรม SPSS/PC+ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการศึกษาพบว่า 1) ปัญหาสำคัญของชุมชน คือ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปัญหาการขาดแคลน การบริการขั้นพื้นฐาน ความต้องการพัฒนาชุมชนของประชาชนสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น 2) ประชาชนชาวสุขาภิบาลเจ้าเจ็ดเป็นผู้ที่สามารถระบุปัญหาของชุมชน สามารถให้ข้อมูลและให้คำปรึกษาได้ และไม่ปฏิเสธการมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม ประชาชนยังขาดความรู้และความตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ในการพัฒนาชุมชน 3) การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนโดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนพบข้อดีคือ ทำให้มองเห็นปัญหาได้รอบด้านและตรงประเด็น ข้อด้อยคือ ใช้เวลายาวนานและบุคลากรจำนวนมากขึ้น ข้อเสนอ 1) แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาสุขาภิบาลเจ้าเจ็ดได้กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาด้านการใช้ที่ดิน การบริการขั้นพื้นฐาน เศรษฐกิจ-สังคม

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) กลไกที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน ในส่วนของนักวางแผน จะต้องตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของการทำงานตามขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การเก็บข้อมูล การตรวจสอบข้อเท็จจริง การวิเคราะห์ข้อมูล การใช้เหตุผล การตัดสินใจ และการทำงานร่วมกับประชาชน ส่วนของรัฐ ต้องให้การศึกษาระดับสูงและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนมากขึ้น ส่วนของประชาชน ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านเทคนิคและวิธีการ เพื่อที่จะได้นำมาเป็นเครื่องมือในการพิจารณาและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

อรญา อนุกุล (2552) ได้กล่าวไว้ใน “กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนและแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี” โดยสรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของตำบลบางสระแก้ว จากเดิมที่ผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน ซึ่งเป็นการผลิตแบบดั้งเดิมมาเป็นการผลิตแบบพาณิชย์ที่เน้นการผลิตเพื่อขายเป็นหลัก ทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย โดยเฉพาะในเรื่องของปัญหาหนี้สินและปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมลง อันส่งผลต่อการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นที่เริ่มแยกกันอยู่และขาดการเอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน เมื่อสถานการณ์ปัญหาเกิดขึ้นจึงก่อให้เกิดผู้นำและคนในชุมชนท้องถิ่นกลุ่มหนึ่งที่มีจิตสำนึกมองเห็นปัญหาและกระตุ้นให้คนในชุมชนท้องถิ่นรับรู้ถึงปัญหา โดยอาศัยเวทีประชาคมทั้งในระดับหมู่บ้านและตำบลเป็นเครื่องมือในการรวมกลุ่มคนให้เข้ามาจัดทำแผนพัฒนาชุมชนและแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้ สำหรับกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมทีมงาน การสำรวจและรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการกำหนดเป้าหมายและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ในส่วนแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว มีกระบวนการในการจัดทำแผน 4 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมการจัดทำแผน การพิจารณายุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล และการกำหนดโครงการและกิจกรรม โดยยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาชุมชนที่ได้รับเข้าบรรจุในแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว (ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551-2553) นั้น คือ ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนและยุทธศาสตร์ด้านเกษตรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีเวทีประชาคมบางสระแก้วเป็นเครื่องมือสำคัญที่เชื่อมโยงกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ในขั้นของการกำหนดเป้าหมายและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ไปสู่ขั้นของการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลในแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้วและอาศัยการจัดการความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ท้องถิ่น และบุคคลจากภายนอกเป็นตัวขับเคลื่อนประชาคมให้ดำเนินไปอย่างมีส่วนร่วม อันได้แก่ ผู้นำภายในชุมชน ท้องถิ่น แกนนำอาสาประชาชน เครือข่ายองค์กรชุมชนตำบลบางสระแก้ว องค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว และหน่วยงานภายนอกชุมชนท้องถิ่น จากกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนและ

แผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว ได้ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชน ท้องถิ่น ที่ตระหนักรู้ถึงปัญหาและเข้าใจสถานการณ์เกิดจิตสำนึกในเรื่องความเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน ท้องถิ่น เกิดความผูกพัน ทั้งยังมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจในการจัดทำแผนพัฒนา ตั้งแต่ในระดับพัฒนาชุมชนจนไปถึงแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบล

2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

กนกกาญจน์ เมืองแก้ว (2561) ได้กล่าวไว้ใน “การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบนพื้นฐานกระบวนการมีส่วนร่วมและการพึ่งตนเองของชุมชนหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี” โดยสรุปได้ว่า งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี นับตั้งแต่ช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ระหว่างปี พ.ศ.2541-2560 กระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรีและต้นแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบนพื้นฐานกระบวนการมีส่วนร่วมและการพึ่งตนเองของชุมชนบ้านหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนามร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษา พบว่าหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ปัญหาความขัดแย้งและปัญหาหนี้สินทางการเกษตรที่เกิดขึ้นภายในชุมชนหนองสาหร่าย ส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านภายในชุมชนเป็นกลไกหลัก ทั้งยังดำเนินการทำแผนแม่บทชุมชนโดยชุมชนและเพื่อชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน นำไปสู่การรวมกลุ่มกันของชาวบ้านภายในชุมชนภายใต้วิสาหกิจชุมชนบ้านหนองสาหร่าย ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนบนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่ม ได้แก่ ร่วมเป็นสมาชิกอย่างสมัครใจและเต็มใจ เพื่อเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนและวิสาหกิจชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง ร่วมคิด/ร่วมแสดงความคิดเห็น เริ่มจากร่วมศึกษาปัญหา ร่วมวิเคราะห์ปัญหา/ความต้องการ ร่วมคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม ร่วมกันวางแผนโครงการ/กิจกรรมภายในกลุ่มของสมาชิก ร่วมตัดสินใจ โดยให้สมาชิกทุกคนยกมือเพื่อแสดงเจตนาพร้อมกันในการตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ สมาชิกทุกคนภายในกลุ่มร่วมกันดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอนแรกในการผลิตตลอดจนบรรจุภัณฑ์พร้อมจำหน่าย ร่วมแก้ไขปัญหา ประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มร่วมกันเสนอปัญหาวิเคราะห์ปัญหา เพื่อให้ได้ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับกลุ่ม และร่วมรับผลประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ทำ्यที่สุดแล้วสมาชิกรวมถึงประธานกลุ่มต้องร่วมกันรับผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินงานของกลุ่ม และการพึ่งตนเองของชุมชน ได้แก่ ด้านการผลิต สมาชิกของแต่ละกลุ่มมีการปลูกวัตถุดิบภายในชุมชนเพื่อนำมาผลิตและแปรรูป จากนั้นก็ส่งให้กลุ่มต่าง ๆ ที่ต้องใช้

วัตถุดิบเป็นส่วนประกอบหลัก เช่น กลุ่มพริกแกงโบราณ เป็นต้น ชาวบ้านในชุมชนปลูกวัตถุดิบนำมาใช้ในการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนและนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ด้านภูมิปัญญา มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมาตั้งแต่บรรพบุรุษในเรื่องของงานจักสาน ทอผ้า ตลอดจนสูตรพริกแกงโบราณที่ได้รับการถ่ายทอดรุ่นสู่รุ่นผ่านงานฝีมือ และความโปร่งใสในการบริหารงานของประธานที่บริหารงานอยู่บนความซื่อสัตย์ สุจริต เนื่องจากประธานกลุ่มมีการชี้แจงและแสดงรายละเอียดต่าง ๆ ทางการเงินของกลุ่มอยู่ทุก ๆ เดือน กระบวนการพัฒนาเหล่านี้เป็นกระบวนการสำคัญที่เป็นรากฐานในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้พึ่งตนเองได้และเข้มแข็ง นำไปสู่โมเดลต้นแบบของการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพให้แก่กลุ่มอื่นต่อไป

เฉลิมศักดิ์ บุญนำ (2543) ได้กล่าวไว้ใน “การมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรสวนยางไม้เรียงในการพัฒนาชุมชน” โดยสรุปได้ว่า การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1.) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมกลุ่มกิจกรรมการพัฒนาชุมชน 2.) เพื่อศึกษาแนวทางในการช่วยเหลือตนเองของกลุ่มเกษตรกรสวนยางไม้เรียงในการพัฒนาชุมชน 3.) เพื่อศึกษาถึงอุปสรรคและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรสวนยางไม้เรียงในการพัฒนาชุมชน ตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ศึกษาได้ศึกษากลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรสวนยางไม้เรียง จำนวน 176 คน จาก 6 หมู่บ้าน 1 ตำบล ในเขตอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้วิธีเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับสมาชิกกลุ่มเกษตรกรสวนยางไม้เรียง จำนวน 11 ราย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การแจกแจงความถี่ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (X) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าไคสแควร์ ซึ่งทดสอบทิศทางความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จากการศึกษาพบว่า เมื่อทำการทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แล้วปรากฏว่า มีการยอมรับสมมติฐาน 5 ข้อ คือ เพศ, อายุ, การเข้าร่วมกลุ่มมาก, การฝึกอบรมและข้อมูลข่าวสาร การปฏิเสธสมมติฐาน 3 ข้อ คือ รายได้ ระดับการศึกษาและขนาดของครอบครัว

ปิยฉัตร เชาวลิต (2550) ได้กล่าวไว้ใน “การศึกษาปัจจัยและลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน : พหุกรณีศึกษาวัดพัฒนาดีเด่น” โดยสรุปได้ว่า การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยและลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนของวัดพัฒนาดีเด่น 2) นำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนของวัดพัฒนาดีเด่น โดยมีพื้นที่การศึกษา 2 พื้นที่คือ วัดบางช้างเหนือ อ.สามพราน จ.นครปฐม และวัดสุทธาวารี อ.เมือง จ.จันทบุรี ด้วยวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์โดยมีผู้ให้ข้อมูลวัดบางช้างเหนือจำนวน 32 คนและวัดสุทธาวารีจำนวน 26 คน และการสนทนากลุ่มจำนวน 2 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ในประเด็นเรื่องบุคคลในชุมชนได้แก่ 1) ฐานะทางเศรษฐกิจ พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมไม่ขึ้นกับฐานะทางเศรษฐกิจ 2) ความเป็นผู้นำ พบว่า ผู้ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมไม่จำเป็นต้องเป็นผู้นำแบบเป็นทางการ 3) ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัดพัฒนาดีเด่น พบว่า คนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อเข้าใจในประโยชน์ ของวัดพัฒนา

ดีเด่น โดยเฉพาะในด้านจิตใจ 4) ความคาดหวังของคนในชุมชนที่มีต่อวัดพัฒนาดีเด่น คนในชุมชนคาดหวังให้วัดมีการพัฒนาต่อไป โดยไม่หยุดเพียงเมื่อได้รับรางวัล และคาดหวังให้วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ในประเด็นบริบทของชุมชน ได้แก่ 1) เศรษฐกิจของชุมชน พบว่าเศรษฐกิจของชุมชนไม่ได้ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) สังคมของชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและปัญหาสังคมส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ เมื่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีจะสามารถชักชวนกันมาร่วมกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้ และในส่วนของปัญหาทางสังคม เมื่อไม่มีปัญหาทางสังคม ทำให้มีความสบายใจที่จะเข้าร่วมกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นที่วัด 3) วัฒนธรรมของชุมชน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม คือ เมื่อมีกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรม จะเป็นสิ่งยึดโยงคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้น เกิดการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมต่อไป 2. ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน ในส่วนของการมีส่วนร่วมทางการศึกษา 1) การศึกษาในระบบ มีการก่อตั้งโรงเรียนสำหรับนักเรียนในชุมชนและโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้น โดยประชาชนมีส่วนร่วมโดยการบริจาคปัจจัยเพื่อบำรุงโรงเรียน และการช่วยเหลือแรงกายในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อีกทั้งมีการเรียนการสอนธรรมศึกษาสำหรับนักเรียน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมคือ ชาวบ้านจะมาช่วยทำอาหาร แจกสิ่งของแก่นักเรียนที่มาเข้าค่ายธรรมศึกษา เนื่องจากเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนอย่างแท้จริง 2) การศึกษานอกระบบ ทั้งสองวัดไม่ได้มีการจัดการศึกษาในส่วนนี้ เนื่องจากทั้งสองพื้นที่มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนซึ่งสามารถจัดการศึกษานอกระบบ ที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนได้ อีกทั้ง ทั้งสองวัดได้ทุ่มเทไปกับการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงไม่ได้มีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพิ่มเติมอีก 3) การศึกษาตามอัธยาศัย ชาวบ้านจะมาช่วยจัดกิจกรรม และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบวชชีพราหมณ์ในช่วงหลังสงกรานต์ การมาร่วมงานประจำปี ในส่วนของขั้นตอนการมีส่วนร่วม 1) คิดมีชาวบ้านเพียงบางส่วนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ 2) การตัดสินใจ ชาวบ้านที่เข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการคิด ทำการลงประชามติว่าจะทำหรือไม่ทำกิจกรรมต่าง ๆ 3) การปฏิบัติการ ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยกำลังกายและกำลังทรัพย์ 4) การรับประโยชน์ ชาวบ้านไม่หวังผลประโยชน์ใด ๆ จากการมีส่วนร่วมกิจกรรมของวัด ผลประโยชน์ทุกอย่างจะเป็นของวัด ชาวบ้านได้ผลประโยชน์คือได้ร่วมกิจกรรม ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น 5) การประเมินผล ไม่มีการประเมินผลที่เป็นแบบแผนชัดเจน เป็นการพูดคุยหลังเสร็จงานหรือประเมินในเนื้อหา 3. แนวทางการมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการส่งเสริมของวัด คือควรมีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเจ้าอาวาส และพระ นอกจากนั้นวัดควรมีการจัดกิจกรรมทางการศึกษาที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับขั้นตอนในการจัดกิจกรรมทุกขั้นตอน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการส่งเสริมของชุมชน ควรพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำชุมชน ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชนโดยอาจจัดกิจกรรมตามประเพณี เพื่อเป็นจุดเริ่มให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

จิตตวดี ทองทั่ว (2557) ได้กล่าวไว้ใน “การพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตในสถานศึกษา : การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม” โดยสรุปได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตในสถานศึกษา โดยวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีวิจัยสำคัญ การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ (1) การศึกษาสภาพและปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตในสถานศึกษา (2) การเปรียบเทียบปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตในสถานศึกษา และ (3) การพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนชุมชนจากการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 1,846 คน จากโรงเรียนดีศรีตำบล รุ่นที่ 1 จำนวน 182 โรงเรียน โดยการสุ่มแบบเจาะจง และทำการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับพื้นที่ปฏิบัติการจริงกับตัวแทนชุมชนจากโรงเรียนดีศรีตำบล จำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยใช้การวิเคราะห์สถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า (1) สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตในสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.44) (2) การเปรียบเทียบปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตในสถานศึกษา 2.1) ด้านสถานศึกษา พบปัจจัยที่สอดคล้องกัน 6 ด้าน คือ ผู้บริหาร ครู การปฏิบัติงานของโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา การสร้างเครือข่าย และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2.2) ด้านชุมชน มี 6 ด้าน คือ ผู้นำชุมชน ความสัมพันธ์ภายในชุมชน ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ การสร้างกลุ่มและเครือข่ายในชุมชน การกำหนดบทบาทความร่วมมือ และ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (3) ผลการพัฒนาารูปแบบ พบว่า รูปแบบ ประกอบด้วย 3.1) สภาพพื้นฐานการมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานที่เข้าร่วมจัดกิจกรรม กลุ่มเป้าหมาย สารความรู้ วิธีการจัดกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ แหล่งเรียนรู้ และ ผลที่ชุมชนได้รับ 3.2) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน การระดมความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล 3.3) ปัจจัยการมีส่วนร่วม คือ ด้านสถานศึกษา และ ด้านชุมชน และ 3.4) การจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตในสถานศึกษาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

ธิติพร คำแก่น (2550) ได้กล่าวไว้ใน “บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ : กรณีศึกษาเขตเทศบาลนครเชียงราย” โดยสรุปได้ว่า ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ของเขตเทศบาลนครเชียงราย ผ่านโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชน

เข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart land) ใน 3 ชุมชนนำร่อง คือ ชุมชนราชเดชดำรง ชุมชนดอยทอง และชุมชนวัดพระแก้ว โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และจากการตอบแบบสอบถามของชาวบ้านร่วมด้วย ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลนครเชียงรายในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เข้าไปดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ ด้วยการค้นหาสาเหตุและวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันภายในชุมชนจนนำไปสู่การสร้างกิจกรรมและผลักดันให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ใช้ทุนทางสังคมเป็นตัวเชื่อมประสานให้คนในชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรม เช่น กลุ่มแกนนำ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และวัด เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม รวมทั้งเทศบาลและหน่วยงานที่เข้าร่วมดำเนินงานในเชิงรุก ร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนในฐานะของการเป็นพี่เลี้ยงที่เข้าไปมีบทบาทต่าง ๆ ทั้งการเป็นผู้นำ ผู้ประสาน ผู้สนับสนุน ผู้ให้ความรู้ ผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ และเป็นผู้ตาม และให้องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการร่วมกัน และจากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ พบว่า ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการถึง 76.67% โดยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในระดับที่มาก และมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในระดับปานกลาง ส่วนการเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจและวางแผน และการติดตามและประเมินผลของประชาชนยังอยู่ในระดับที่น้อย จากการดำเนินงานดังกล่าว ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้ดี สภาพแวดล้อมในชุมชนเปลี่ยนแปลงมีความสะอาดและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น เกิดความน่าอยู่ และชาวบ้านมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากขึ้น

วิษวาท ชีวะสารณ์ (2549) ได้กล่าวไว้ใน “บทบาทขององค์กรธุรกิจในการส่งเสริมการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนา : กรณีศึกษาความร่วมมือระหว่างชุมชนสหกิจกับชุมชนคาบาน่า รีสอร์ท” โดยสรุปได้ว่า ศึกษาบทบาทและกระบวนการที่องค์กรธุรกิจดำเนินงานร่วมกับชาวบ้าน ซึ่งก่อให้เกิดการส่งเสริมการพัฒนาชุมชน และผลของการพัฒนาชุมชนร่วมกันระหว่างชุมชนกับองค์กรธุรกิจตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของการทำกิจกรรมในการพัฒนาร่วมกัน การศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนาม การสังเกต และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ผลการวิจัยพบว่า บทบาทและกระบวนการของชุมชนคาบาน่า รีสอร์ทในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนประกอบด้วย การแสดงความรับผิดชอบขององค์กรธุรกิจต่อสังคมทั้งต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม พนักงาน รวมถึงลูกค้าและนักท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนและองค์กรธุรกิจมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน องค์กรธุรกิจนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางส่งเสริมการพัฒนาชุมชน ทำให้เกิดการขยายเครือข่ายและชุมชนเกิดการเรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเอง องค์กรธุรกิจถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ให้กับชุมชนผ่านศูนย์กิจกรรมธรรมชาติเพลิน ซึ่ง

เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ก่อตั้งขึ้นภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและอยู่ในพื้นที่ของชุมชนพรคาบาน่า ไร่ สอรัท ผลของการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของชุมชนสะพลีและชุมชนพรคาบาน่า ไร่ สอรัท คือ ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านเกิดความภาคภูมิใจ มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น เกิดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายเพื่อการผลิตทางด้านเกษตรกรรม และเกิดการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เช่นเดียวกับองค์กรธุรกิจก็สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้นและเป็นที่ยอมรับของสังคม สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการพัฒนา ในส่วนของชุมชน ชาวบ้านบางส่วนยังขาดความเข้าใจ ความรู้ในสิทธิและหน้าที่ของประชาชนที่มีต่อชุมชนกับการพัฒนา รวมถึงการขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวม ทำให้ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ ขณะเดียวกันองค์กรธุรกิจก็มีปัญหาในเรื่องของการยอมรับแนวคิดการพัฒนาจากชาวบ้านเช่นกัน ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปเป็นข้อเสนอแนะแนวทางและมาตรการที่เหมาะสมในการเพิ่มบทบาทขององค์กรธุรกิจในการพัฒนาชุมชน อาทิเช่น การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืนยิ่งขึ้น และการส่งเสริมบทบาทขององค์กรธุรกิจในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่อื่นโดยเน้นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนและการนำภูมิปัญญานั้นมาประยุกต์ใช้อย่างเต็มศักยภาพ และกำหนดมาตรการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับแต่ละชุมชน

กิตติศักดิ์ เชื้อแดง (2542) ได้กล่าวไว้ใน “บทบาทของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น” โดยสรุปได้ว่า การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ อบต. การเป็นผู้นำความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ อบต. ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ อบต. ปริมาณการรับสารของประชาชนจากเจ้าหน้าที่ อบต. และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น 2) เปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อหน้าที่ อบต. 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ อบต. การเป็นผู้นำความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ อบต. ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ อบต. ปริมาณการรับสารของประชาชนจากเจ้าหน้าที่ อบต. กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น 4) เพื่อทราบว่าง่ายตัวใดมีอิทธิพลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นมากที่สุด การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล 13 อำเภอในจังหวัดสระบุรี รวม 26 แห่ง สุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างแต่ละ 16 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 416 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย ค่าความแปรปรวน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ค่าถดถอยพหุคูณ ซึ่งประมวลผลโดยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS+ ผลการวิจัยพบว่า 1) เจ้าหน้าที่ อบต. มีพฤติกรรมการสื่อสารมาก เป็นผู้นำความคิดสูง และมีความน่าเชื่อถือสูง ประชาชนมีปริมาณการรับสารจากเจ้าหน้าที่ อบต. ระดับปานกลาง และมีส่วนร่วมของประชาชนใน

การพัฒนาท้องถิ่นระดับปานกลาง 2) พฤติกรรมการสื่อสาร ความเป็นผู้นำ และความน่าเชื่อถือ ปริมาณการรับสารของประชาชนจากเจ้าหน้าที่ อบต. มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาท้องถิ่น 3) ลักษณะทางประชากรที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อ พฤติกรรมการสื่อสาร การเป็นผู้นำความคิด ความน่าเชื่อถือ ปริมาณการรับสารของประชาชนจากเจ้าหน้าที่ อบต. 4) พฤติกรรมการสื่อสารของประชาชนจากเจ้าหน้าที่ อบต. มีอิทธิพลสูงสุดต่อการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น

2.6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ประไพศรี ไม้สนธิ (2563) ได้กล่าวไว้ใน “นวัตกรรมกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรชุมชนที่ไม่ใช่อาหารและมีการส่งเสริมจากนโยบายหน่วยงานภาครัฐ” โดยสรุปได้ว่า การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหารและมีการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน การเก็บข้อมูลเชิงลึกโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาทในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในหน่วยงานภาครัฐจำนวน 10 ราย และผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จำนวน 15 ราย ซึ่งมาจากการสุ่มแบบเจาะจง นำมาตีความและวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูล เพื่อได้กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากหน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน และนำมาพัฒนาการวิจัยเชิงปริมาณกับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน 354 ราย เพื่อหากระบวนการที่เหมาะสม การทดสอบประสิทธิภาพและการยอมรับของกระบวนการจากผู้เชี่ยวชาญ 15 คนเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำนวัตกรรมกระบวนการของงานวิจัยและพัฒนาไปสู่ธุรกิจเชิงพาณิชย์ ผลการวิจัยจากข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณ แบ่งกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็น 4 กระบวนการ และประกอบไปด้วย 14 องค์ประกอบย่อย กระบวนการที่ 1 การประเมินความพร้อมผู้ประกอบการเพื่อขอรับบริการพัฒนาผลิตภัณฑ์ กระบวนการที่ 2 กระบวนการจับคู่เพื่อการพัฒนาที่เหมาะสม กระบวนการที่ 3 กระบวนการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิด กระบวนการที่ 4 การส่งเสริมศักยภาพผลิตภัณฑ์นวัตกรรมสู่เชิงพาณิชย์ ข้อเสนอแนะการส่งเสริมที่หน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญในผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคือ 1. ความเป็นผู้ประกอบการ 2. ความเหมาะสมของเทคโนโลยีที่นำไปใช้ 3. การสื่อสารทางการตลาดผลิตภัณฑ์นวัตกรรม 4. การส่งเสริมศักยภาพผลิตภัณฑ์นวัตกรรม เพื่อหารูปแบบและแนวทางในการดำเนินการที่สามารถส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้ได้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จมากขึ้น การศึกษาการยอมรับด้วยทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) พบว่าโปรแกรมมีความง่าย เหมาะสมกับการใช้งาน และมีความเป็นไปได้ในการใช้งาน การประเมินแนวทางการพัฒนาเชิงพาณิชย์ กลุ่มเป้าหมายคือหน่วยงานภาครัฐ ทางเลือกที่น่าสนใจในการลงทุนมากที่สุดคือ การอนุญาตให้ใช้สิทธิหรือ Licensing แบบ non exclusive และคิดรายได้แบบ ค่าเปิดเผยเทคโนโลยี (Disclosure

fee) ความน่าสนใจในการลงทุนโดยมีระยะเวลาคืนทุน 1.58 ปี มีผลตอบแทน IRR ที่ 46 % และมูลค่าปัจจุบันสุทธิ 409,945 บาท

สุธาวรรณ เทพอารักษ์ (2549) ได้กล่าวไว้ใน “บทบาทผู้นำกับการพัฒนาโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในทัศนะของสมาชิกกลุ่ม : กรณีศึกษาจังหวัดลพบุรี” โดยสรุปได้ว่า การศึกษาบทบาทผู้นำที่อาจมีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยบทบาทผู้นำที่ศึกษา ได้แก่ บทบาทผู้นำด้านการประสานงาน ด้านการวางแผน ด้านการจูงใจ ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา และด้านการตลาด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตชุมชนจำนวน 383 ตัวอย่าง จากทั้งหมด 30 กลุ่มผู้ผลิต ในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) เพื่ออธิบายลักษณะกลุ่มตัวอย่าง 2) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) เพื่อศึกษาความแตกต่างของบทบาทผู้นำในแต่ละกลุ่มสินค้าตามระดับดาวที่ได้รับ และ 3) การวิเคราะห์ความถดถอยอย่างง่าย (Simple regression analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำกับความสำเร็จในการพัฒนาโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ผลการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น ได้แก่ 1) บทบาทผู้นำด้านการประสานงาน 2) บทบาทผู้นำด้านการวางแผน 3) บทบาทผู้นำด้านการจูงใจ 4) บทบาทผู้นำด้านการให้คำแนะนำปรึกษา และ 5) บทบาทผู้นำด้านการตลาด กับตัวแปรตาม ได้แก่ ความสำเร็จในการพัฒนาโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ทุกด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตระดับบุคคล 2) ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มให้สามารถพึ่งตนเองได้ 3) ด้านการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของกลุ่ม และ 4) ด้านการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรของมนุษย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีทิศทางเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรวยพร กุศลสง (2555) กล่าวใน “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอมุกบ้านตัวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” สรุปได้ว่า ในการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอมุกของกลุ่มแม่บ้านชุมชนบ้านตัวประสบปัญหาเกี่ยวกับการผลิตผ้าทอไม่ทันความต้องการ ปัญหารองลงมา คือ บุคลากรกลุ่มแม่บ้านจะทอผ้าเมื่อว่างจากงานทำไร่ และขาดช่างเย็บผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมุก การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกของชุมชนบ้านตัวที่กลุ่มแม่บ้านตั้งเป้าหมายไว้ คือ ต้องการให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจการทอผ้ามุกที่เป็นผลิตภัณฑ์และเอกลักษณ์ของจังหวัดเพิ่มขึ้น ต้องการบุคคลที่รับผิดชอบผลิตภัณฑ์ผ้าทอมุกในรูปแบบที่ได้พัฒนาแล้วเพิ่มมากขึ้น สำหรับสินค้าที่กลุ่มแม่บ้านต้องการผลิตมากที่สุด คือ ชุดเสื้อผ้าราตรี เสื้อผ้าบุรุษ กระเป๋ารูปแบบต่าง ๆ และผ้าหมอนอิง โดยกลุ่มแม่บ้านได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อที่ใช้เป็นเอกลักษณ์ประจำชุมชนบ้านตัวและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนให้เข้มแข็งได้

อัจฉรา มลิวงค์ และ ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช (2554) ได้กล่าวใน “การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนาดแผนไทยบ้านแม่ทะ อำเภอมะทนะ จังหวัดลำปาง” ซึ่งสรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนาดแผนไทยบ้านแม่ทะ มีความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงาน มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภายใต้ การสร้างการเรียนรู้แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเข้าสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่วนแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์พบว่า ต้องการให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อเข้าสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดลำปาง และให้เป็นหน่วยงานหนุนเสริมผลักดันและสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์คือการสร้างองค์ความรู้ให้แก่สมาชิกและให้สมาชิกในกลุ่มเลือกผลิตภัณฑ์ที่มีความเหมาะสมที่สุดเพื่อพัฒนาไปสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยมีสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดลำปางเป็นหน่วยหนุนเสริม

อมรรัตน์ อนันต์วราพงษ์ (2557) ได้กล่าวไว้ใน “รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบางหัวเสือ จังหวัด สมุทรปราการ ตามแนวคิดพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง” สรุปได้ว่า ผลิตภัณฑ์ของชุมชนส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์เป็นประเภทที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพที่มีส่วนประกอบจากสมุนไพร ซึ่งหาได้จากภายในชุมชน แต่ผลิตภัณฑ์ของชุมชนขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของ ตราสินค้าให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ดังนั้น การนำตราสัญลักษณ์ของชุมชนไปทำหน้าที่เป็นสื่อประชาสัมพันธ์บนฉลากสินค้าที่ชุมชนได้ผลิตขึ้นมา ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ชาชู่ น้ำมันเมล็ดพื้งพอน สบู่มะเฟือง ลูกประคบสมุนไพร และน้ำอัญชันพร้อมดื่ม ซึ่งบรรจุภัณฑ์สามารถช่วยส่งเสริมการขายด้วยเอกลักษณ์ของบรรจุภัณฑ์เอง ถือเป็น การประชาสัมพันธ์การสร้างจุดเด่นในตัวบรรจุภัณฑ์ และทำให้ผู้ซื้อสามารถทราบได้ว่ากลุ่มผู้ผลิตเป็นใคร ผลิตที่ไหน เมื่อไร ราคาเท่าไร และมีส่วนประกอบอะไรบ้าง เมื่อต้องการกลับมาซื้ออีกสามารถซื้อได้ที่ไหน ทำให้ผู้ซื้อมีความมั่นใจในการตัดสินใจซื้อ ประกอบกับการได้ใช้สมุนไพรที่มีปลูกอยู่ในชุมชนบางหัวเสือ ทำให้สมาชิกกลุ่มเห็นความสำคัญของการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ ให้สามารถนำความรู้ไปพัฒนาตัวเอง สร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน เพื่อความยั่งยืนและพอเพียง การผลิตผลิตภัณฑ์เพื่อต่อยอดการพัฒนาอาชีพในชุมชน ไม่เพียงแต่ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้จากการจำหน่ายตัวผลิตภัณฑ์ชุมชนอีกช่องทางหนึ่ง ซึ่งสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นอาชีพเสริมให้กับสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ อีกทั้งในการดำเนินงานทุกขั้นตอนอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนและยังถ่ายทอดไปยังนอกชุมชนด้วย ทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน

อาทิตยา ลาวงศ์, อรรถกร จัตตุกุล, ชัตติยา ชัชวาลพาณิชย์, ปัญญาพร ผลเกิด และวรินทร์ พิพัชร วัชรพงษ์เกษม (2564) กล่าวใน “แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนตามอัตลักษณ์ท้องถิ่นเพื่อการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน ตำบลสวายจิก อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์” สรุปได้ว่า จาก

การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ด้านรูปแบบ พบว่าความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ เหมาะสมที่จะนำไปเป็นของฝาก ของที่ระลึก 2) ด้านบรรจุภัณฑ์ พบว่าความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ราคาเหมาะสมเมื่อเทียบกับปริมาณ 3) ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ พบว่าความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีหน้าร้านหรือฝากขายตามร้านขายของฝากของจังหวัด และ 4) ด้านภูมิปัญญา พบว่าความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มีลักษณะการแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบรูปร่าง รูปทรง มีอัตลักษณ์ลวดลายเฉพาะตน ไม่ซ้ำใคร ในขณะที่การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ด้านความได้เปรียบเรื่องต้นทุน พบว่าความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีพัฒนาพนักงานให้ใช้ความรู้ ทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน เช่น เข้าอบรม การมีส่วนร่วมจากหน่วยงานราชการ เป็นต้น 2) ด้านคุณภาพ พบว่าความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ สามารถสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีคุณภาพตรงกับความต้องการของลูกค้า 3) ด้านนวัตกรรม พบว่าความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการแสวงหาวิธีการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ 4) ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า พบว่าความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ สามารถส่งมอบสินค้าได้อย่างรวดเร็วและปลอดภัย

รัตนา รองชูเพ็ง (2555) กล่าวใน “ปัญหาความไม่เข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการพัฒนาชุมชน” สรุปได้ว่า เมื่อกลุ่มมีความเข้มแข็งจึงสามารถทำให้ชุมชนชุมชนพัฒนาได้ แต่องค์กรชาวบ้านก็ไม่ได้ประสบความสำเร็จเสมอไปย่อมมีกลุ่มที่ประสบกับปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องการแก้ไข ซึ่งปัญหาที่แต่ละกลุ่มพบเจอนั้นมีไม่เหมือนกัน แม้ว่าจะองค์กรชาวบ้านจะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา แต่ในองค์กรก็ยังคงมีปัญหาหลายประการ ได้แก่ 1) ปัญหาผู้นำ เช่น ขาดแคลนความน่าเชื่อถือ ทักษะไม่ดีต่อกันของผู้นำ ผู้นำขาดความรู้ในการแก้ไขปัญหาให้กับสมาชิก เป็นต้น 2) ปัญหาจากสมาชิก โดยปัญหาจากสมาชิกส่วนใหญ่จะเป็นการไม่ให้ความร่วมมือจากสมาชิกภายในองค์กรเอง 3) ปัญหาจากกิจกรรม ซึ่งสามารถแยกแยะได้เป็น 2 ประการ คือ ประการแรก กิจกรรมไม่สอดคล้องกับพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย ประการที่สอง กิจกรรมต่าง ๆ ยังไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจให้กับชาวบ้านได้ 4) ปัญหาการบริหารจัดการ 5) ปัญหาเรื่องเงินทุน ซึ่งปัญหาข้างต้นนี้มีอยู่ในองค์กรชาวบ้านแทบทุกแห่ง อาจมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ของแต่ละองค์กร ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงต้องพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน โดยแนวทางพัฒนาความเข้มแข็งมีหลายแนวทาง ดังที่สมพันธ์และคณะ ได้เสนอไว้ คือ 1) การพัฒนาผู้นำองค์กรชาวบ้าน อันเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จขององค์กรชาวบ้าน กล่าวคือ มีผู้นำที่ดี มีความรู้ กล้าตัดสินใจ เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน 2) การเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์แนวความคิด กระบวนการแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม การวางแผนจากชาวบ้าน 3) เจ้าหน้าที่รัฐและเอกชน ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกที่เข้าไปทำงานกับองค์กรชาวบ้านที่มีอยู่แล้วและดำเนินกิจกรรมอยู่ (สมพันธ์และคณะ, 2540 :113-117 อ้างถึงใน รัตนา รองชู

เพ็ง, 2555) ดังนั้นความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนหรือองค์กรชาวบ้านถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนแต่ละชุมชน เพราะเมื่อองค์กรชุมชนมีความเข้มแข็ง คนภายในชุมชนก็จะมี ความเข้มแข็ง ส่งผลให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาชุมชนให้ดำเนินการต่อไปได้ และเกิดการพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเองและเกิดความยั่งยืนในที่สุด

จุฑารัตน์ พรหมทัต (2564) กล่าวใน “สร้างแบรนด์ชุมชน เสริมแกร่งให้เศรษฐกิจฐานราก” สรุปได้ดังนี้ การพัฒนาผู้ผลิตและผู้ประกอบการ การส่งเสริม และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ รวมถึงการสร้างช่องทางการตลาดใหม่ ๆ ซึ่งอัตราการเติบโตของมูลค่าทางเศรษฐกิจฐานรากของมูลค่าสินค้า OTOP รวมในปีงบประมาณ 2563 (1 ต.ค. 62 – 30 ก.ย. 63) พบว่า มีอัตราการเติบโตเมื่อเทียบกับปีฐาน (ปี 2560) เพิ่มขึ้นที่ร้อยละ 68.1 สูงกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ ร้อยละ 30 แต่กระนั้นหากพิจารณาอัตราการเติบโตโดยเทียบกับปีก่อนหน้า จะพบว่าในปี 2563 มูลค่าการขายสินค้า OTOP เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 8.4 ซึ่งน้อยกว่าปีที่ผ่านมา เนื่องจากในปี 2563 เกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 อันส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อภาพรวมเศรษฐกิจประเทศ ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจลดน้อยลง โดยเฉพาะภาคการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นช่องทางที่สำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการซื้อขายสินค้า OTOP อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้ประกอบการชุมชนยังคงมีความท้าทายในการปรับตัวในด้านการตลาด การเพิ่มลักษณะเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ในแต่ละพื้นที่ให้เกิดความแตกต่างยังคงเป็น สิ่งสำคัญต่อการเพิ่มยอดขายและรายได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแท้จริงแล้วชุมชนสามารถสร้างงานและมีรายได้เพิ่มจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งค้าขายและท่องเที่ยวได้ เนื่องจากชุมชนมีจุดแข็งของศักยภาพด้านปัจจัยการผลิต มีแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์และเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่น รวมทั้งคนในชุมชนมีความเข้มแข็งช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังขาดการสนับสนุนในการสร้างจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักได้ เนื่องจากปัญหาที่สำคัญ คือ ชุมชนไม่มีตราผลิตภัณฑ์ (Branding) อีกทั้งส่วนใหญ่ยังขาดความสร้างสรรค์และรสนิยมความทันสมัย ทำให้ไม่เกิดจุดเด่นและเป็นที่น่าสนใจแก่ผู้ซื้อและนักท่องเที่ยว รวมถึงขาดการได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้า นอกจากนี้ยังขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาเติบโตและขยายผล ตลอดจนขาดทักษะความรู้ ความสามารถในการประกอบการ ขาดการวางแผนการดำเนินงานที่ดี ขาดการสนับสนุนด้านการตลาดเพื่อการแข่งขัน รวมไปถึงขาดงบประมาณสนับสนุน ดังนั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ประสบความสำเร็จจะต้องเข้าใจในผลิตภัณฑ์ จึงจะสามารถสร้างตราผลิตภัณฑ์ขึ้นมาได้ โดยอาศัย หลักการและแนวคิด 5 ข้อ ดังนี้ 1) ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ (Leadership) เนื่องจากชุมชนมีปัจจัยการผลิต ทรัพยากร แรงงานที่มีความพร้อมอยู่แล้ว หากมีผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ ความคิดก้าวหน้า เห็นทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่นำมาปรับเปลี่ยนแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์ค้นหาความโดดเด่นในด้านเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อเพิ่มมูลค่า ก็จะมีส่วนสำคัญทำให้ชุมชนมีอาชีพและรายได้เพิ่มอีกทางหนึ่ง 2) กระบวนการคิดการออกแบบ (Concept design) เน้นการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีรสนิยม เพิ่ม

เสน่ห์ของชุมชน ใส่ความสร้างสรรค์ เพื่อ ดึงดูดผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยว ให้มาสัมผัสกับผลิตภัณฑ์ และมา ท่องเที่ยวในชุมชน 3) การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (Branding) ของชุมชน เพื่อให้เป็นภาพจำที่ สร้างความประทับใจให้แก่ผู้พบเห็น ทั้งนี้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการปรับปรุงลักษณะของผลิตภัณฑ์ ให้มีความสร้างสรรค์ร่วมด้วย 4) บรรจุภัณฑ์สินค้า (Packaging) ที่ดีจะต้องมีความแข็งแรง ทนทาน รูปทรงสวยงาม รวมไปถึงการออกแบบบรรจุภัณฑ์จะต้องมีรูปภาพที่โดดเด่นสมดุลงกับหีบห่อหรือ บรรจุภัณฑ์ มีสีที่สวยงาม และคำนึงถึงความสะดวกในการใช้งานด้วยเช่นกัน 5) การสร้างตรา ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวในชุมชน จะประสบความสำเร็จต้องคำนึงถึงธีมแนวคิด (Theme) เพื่อ ร้อยเรียงให้เป็นเรื่องเดียวกัน โดยเริ่มจากชุมชนหมู่บ้าน ผลิตภัณฑ์ชุมชน และกิจกรรมที่สร้างสรรค์ DIY (Do it yourself) เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตสินค้า ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงคุณค่าของสินค้า และจะส่งผลให้ชุมชนเป็นที่รู้จัก อันเป็นการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวในชุมชน ดังนั้น ชุมชนที่ต้องการขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้มีความต่อเนื่อง ควรจะต้อง ดำเนินการสร้างตราผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทั้งในส่วนของสินค้า การบริการและการท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วน สำคัญในการขับเคลื่อนให้วิสาหกิจชุมชนหรือผู้ประกอบการในจังหวัดประสบความสำเร็จ โดย จะต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญหรือที่ปรึกษาที่เป็นมืออาชีพในการทำงาน เพื่อปรับปรุงแบบผลิตภัณฑ์ให้มี คุณภาพและได้รับมาตรฐานมากขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) กับการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ : กรณีศึกษาเปรียบเทียบ ชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง” เพื่อศึกษาบทบาทและกระบวนการทำงานของโครงการ U2T ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ และศึกษาพัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมถึงศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน และศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง หลังจกมีการดำเนินการตามโครงการ U2T

ทั้งนี้ การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับคนในชุมชนและใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) รายงานสรุปผลการดำเนินงาน เพื่อให้ครอบคลุมถึงเนื้อหาในการศึกษาซึ่งในการดำเนินการศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาจากแหล่งข้อมูล เครื่องมือเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 แหล่งข้อมูล

การศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary research) ด้วยการใช้วิธีการเก็บข้อมูลเบื้องต้นผ่านการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ การค้นคว้าจากเอกสาร อาทิ หนังสือ งานวิจัย บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ หน่วยงานรัฐ หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดและพัฒนาการของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วัตถุประสงค์ กระบวนการทำงานของโครงการ U2T ฯลฯ ที่มีบทบาทในการช่วยพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการให้การช่วยเหลือพัฒนาในด้านผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงพัฒนาการในการวางแผนการทำงานของโครงการต่อ ๆ ไปในอนาคต ทั้งยังศึกษาหาข้อมูลทางภูมิศาสตร์และรายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่กรณีศึกษา ได้แก่ ชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ที่จะศึกษา ประกอบกับเพื่อทำความเข้าใจแนวคิด และรายละเอียดของโครงการ U2T ก่อนที่จะลงไปศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม ทั้งนี้ เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ

ไวรัสโควิด-19 ในปัจจุบัน ทำให้ต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับโรคระบาดด้วย เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ก่อนลงไปศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม

การศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field study research) แหล่งข้อมูล ได้แก่ ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับความช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ประกอบกับศึกษาการทำงานของคณะทำงานโครงการ U2T ที่มีบทบาทในพื้นที่กรณีศึกษา คือ บ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอแกลง จังหวัดระยอง อันได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัยที่ได้รับการมอบหมายให้ดำเนินโครงการในพื้นที่ บัณฑิตจบใหม่ นักศึกษา ในขณะทำงานในพื้นที่นี้ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของโครงการที่มีบทบาทในการช่วยพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับโครงการในระดับภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ U2T ผ่านการสอบถามข้อมูลจากเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ เช่น การช่วยติดต่อประสานงาน กระจายข่าวสารแก่ชาวบ้านในพื้นที่ หรือการอำนวยความสะดวกให้กับทางโครงการ U2T ในการดำเนินการภารกิจตามโครงการ หรือแนวทางในการนำเอากิจกรรมที่ได้ไปใช้ต่อยอดในอนาคต รวมถึงสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอื่น ๆ ที่ทางภาครัฐในพื้นที่ศึกษาได้เคยทำมาก่อน เพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบข้อแตกต่างกับโครงการ U2T เป็นต้น รวมไปถึงสอบถามข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการประเมินและผลลัพธ์ของการพัฒนาชุมชนจากการดำเนินการตามภารกิจโครงการในมุมมองของนักวิจัยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ U2T

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความครอบคลุมขอบเขตประเด็นที่ศึกษา โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำสุด (minimum sample) ซึ่งกลุ่มประชากรเป้าหมายศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนทั้งหมด 27 คน และแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

(1) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และ ชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอแกลง จังหวัดระยอง รวมจำนวน 8 คน ประกอบไปด้วย

- ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านทะเลน้อย จำนวน 4 คน
- ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านวังหว้าจำนวน 4 คน

(2) คณะทำงานโครงการ U2T ในพื้นที่ศึกษา รวมจำนวน 14 คน ได้แก่ อาจารย์ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินโครงการในพื้นที่ นักศึกษา บัณฑิตจบใหม่ และชาวบ้านในพื้นที่ รวมถึงนักวิจัยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ U2T จำนวน 1 คน ประกอบไปด้วย

- อาจารย์ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินโครงการในพื้นที่ชุมชนบ้านทะเลน้อย
จำนวน 1 คน

- นักศึกษาในพื้นที่ชุมชนบ้านทะเลน้อย จำนวน 2 คน

- บัณฑิตจบใหม่ในพื้นที่ชุมชนบ้านทะเลน้อย จำนวน 2 คน

- ชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนบ้านทะเลน้อย จำนวน 2 คน

- อาจารย์ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินโครงการในพื้นที่ชุมชนบ้านวังห้ว
จำนวน 1 คน

- นักศึกษาในพื้นที่ชุมชนบ้านวังห้ว จำนวน 2 คน

- บัณฑิตจบใหม่ในพื้นที่ชุมชนบ้านวังห้ว จำนวน 2 คน

- ชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนบ้านวังห้ว จำนวน 2 คน

- นักวิจัยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ U2T จำนวน 1 คน

(3) เจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานทำโครงการ U2T ในพื้นที่ศึกษา เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลทางเกวียน องค์กรบริหารส่วนตำบลวังห้ว อ.แกลง จ.ระยอง รวมจำนวน 4 คน

- เจ้าหน้าที่รัฐในองค์กรบริหารส่วนตำบลทางเกวียน จำนวน 2 คน

- เจ้าหน้าที่รัฐในองค์กรบริหารส่วนตำบลวังห้ว จำนวน 2 คน

ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกมานั้น ใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่พื้นที่กรณีศึกษา ทั้ง 2 พื้นที่ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการ U2T ทั้งยังสามารถตอบคำถามการวิจัยได้อย่างถูกต้องและตรงตามวัตถุประสงค์ ดังปัจจัยการคัดเลือกต่อไปนี้

ปัจจัยคัดเข้า ได้แก่

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา

- 1) เป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านทะเลน้อย หรือเป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านวังห้ว

- 2) เป็นผู้ที่มีการเข้าร่วม มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในโครงการ U2T
- 3) สามารถให้ข้อมูลและสามารถตอบคำถามของผู้วิจัยได้ด้วยความสมัครใจ มิใช่การบังคับ

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 คณะทำงานโครงการ U2T ในพื้นที่ศึกษา

- 1) เป็นอาจารย์ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินโครงการในพื้นที่ชุมชนบ้านทะเลน้อย หรือเป็นอาจารย์ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินโครงการในพื้นที่ชุมชนบ้านวังหว้า
- 2) เป็นนักเรียน หรือบัณฑิตจบใหม่ หรือชาวบ้านที่ได้รับการจ้างงานให้เป็นหนึ่งในคณะทำงานโครงการ U2T ในพื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนบ้านทะเลน้อย หรือชุมชนบ้านวังหว้า
- 3) เป็นผู้ที่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการทำกิจกรรมตามแผนการโครงการ U2T โดยเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์ ในพื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนบ้านทะเลน้อย หรือชุมชนบ้านวังหว้า
- 4) เป็นนักวิจัยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ U2T
- 5) สามารถให้ข้อมูลและสามารถตอบคำถามของผู้วิจัยได้ด้วยความสมัครใจ มิใช่การบังคับ

กลุ่มตัวอย่างที่ 3 เจ้าหน้าที่รัฐ

- 1) เป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่อยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลทางเกวียน หรือเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่อยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลวังหว้า
- 2) เป็นผู้ที่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการทำกิจกรรมตามแผนการโครงการ U2T และข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอื่น ๆ นอกเหนือจากโครงการ U2T ในพื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนบ้านทะเลน้อย หรือชุมชนบ้านวังหว้า
- 3) สามารถให้ข้อมูลและสามารถตอบคำถามของผู้วิจัยได้ด้วยความสมัครใจ มิใช่การบังคับ

ปัจจัยคัดออก ได้แก่

- 1) ไม่ใช่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านทะเลน้อย หรือไม่ใช่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านวังหว้า
- 2) ไม่มีการเข้าร่วม ไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในโครงการ U2T
- 3) ไม่ใช่คณะทำงานโครงการ U2T ในพื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนบ้านทะเลน้อย หรือชุมชนบ้านวังหว้า
- 4) ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการทำกิจกรรมตามแผนการโครงการ U2T โดยเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์ ในพื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนบ้านทะเลน้อย หรือชุมชนบ้านวังหว้า

- 5) ไม่ใช่เจ้าหน้าที่รัฐที่อยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลทางเกวียน หรือเจ้าหน้าที่รัฐที่อยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบลวังห้ว
- 6) ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการทำกิจกรรมตามแผนการโครงการ U2T และข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอื่น ๆ นอกเหนือจากโครงการ U2T ในพื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนบ้านทะเลน้อย หรือชุมชนบ้านวังห้ว
- 7) ไม่สามารถให้ข้อมูลและสามารถตอบคำถามของผู้วิจัย

3.3 เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล

แนวทางการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยได้อ้างอิงจากการลงภาคสนาม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ครบถ้วนตามประเด็นที่ต้องการศึกษา ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา โดยมีเครื่องมือเก็บข้อมูล ดังนี้

3.3.1 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation)

ผู้วิจัยจะสังเกตกระบวนการของคณะกรรมการโครงการ U2T ต่อการดำเนินติดตามงานในส่วนของการช่วยพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ของชาวบ้าน เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานของคณะกรรมการโครงการ U2T ในทั้งสองพื้นที่ว่ามีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์อย่างไร ตลอดจนสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านที่แสดงออกถึงการรับรู้ต่อโครงการ และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ในขณะที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ไปเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการดังนี้

- สังเกตและจดบันทึกการทำงานในการช่วยพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ผ่านการติดตามคณะกรรมการโครงการ U2T ที่ดำเนินการติดตามผลงานจากระยะแรก
- สังเกตพฤติกรรมของคณะกรรมการโครงการ ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่รัฐ รวมไปถึงนักวิจัยที่มีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ จากการสัมภาษณ์ร่วมด้วย

3.3.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ประกอบด้วยข้อคำถาม ซึ่งอธิบายปรากฏการณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

- (1) การดำเนินโครงการ U2T ของคณะกรรมการโครงการ ในชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบ้านวังห้ว โดยเฉพาะการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์
- (2) พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังห้ว มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนและหลังการเข้ามาของคณะกรรมการโครงการ U2T

(3) ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน และศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง ซึ่งเปรียบเทียบก่อนและภายหลังการดำเนินการตามโครงการ U2T โดยศึกษาร่วมกับข้อคำถามปลายเปิด เพื่อให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

ทั้งนี้ ในการศึกษาเรื่อง “โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) กับการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์: กรณีศึกษาเปรียบเทียบ ชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง” มีการจัดทำแบบสัมภาษณ์ (interview form) สำหรับใช้บันทึกข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน เพื่อให้สอดคล้องกับคำถามที่ใช้ในการวิจัยรวมถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 จะเป็นหัวข้อเรื่อง “ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์” เพื่อสะท้อนภูมิหลัง รวมถึงวิถีในการดำเนินชีวิต ประสบการณ์การใช้ชีวิตที่ผ่านมาของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีข้อคำถามเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นหัวข้อ ดังนี้ (1) อายุ (2) เพศ (3) อาชีพ (4) ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ (5) พื้นที่พักอาศัย

โดยภาพรวมประเด็นคำถามจะมุ่งเน้นไปที่การทำความเข้าใจชีวิตของกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลภูมิหลัง วิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง ในสามช่วงระยะเวลาคือ ก่อนมีโครงการ U2T ระหว่างดำเนินกิจกรรมตามโครงการ U2T และภายหลังดำเนินกิจกรรมตามโครงการ U2T ทั้งยังศึกษาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ก่อนสถานการณ์โควิด และสถานการณ์โควิดในปัจจุบันร่วมด้วย

ส่วนที่ 2 คือหัวข้อเกี่ยวกับ “การดำเนินโครงการ U2T ของคณะทำงานโครงการในชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบ้านวังห้ว โดยเฉพาะการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์” เพื่อใช้บันทึกข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามด้านผลิตภัณฑ์ ด้วยการใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลเป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยสัมภาษณ์และถามความคิดเห็น จากทั้ง 3 กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังห้ว

โดยสัมภาษณ์และถามความคิดเห็นจากชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับความช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่จัดขึ้นจากโครงการ U2T รวมไปถึงความเห็นของชุมชนภายหลังจากได้รับความช่วยเหลือเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านผลิตภัณฑ์ผ่านการเข้ามาทำงานของโครงการ U2T

2) คณะทำงานโครงการ U2T

โดยศึกษาการทำงานของคณะทำงานโครงการที่มีบทบาทในพื้นที่กรณีศึกษา คือ ชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอแกลง จังหวัดระยอง อันได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัยที่ได้รับการมอบหมายให้ดำเนินโครงการในพื้นที่ บัณฑิตจบใหม่ นักศึกษา และชาวบ้านในคณะกรรมการทำงานในพื้นที่นี้ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของโครงการที่มีบทบาทในการช่วยพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ พัฒนาการของผลิตภัณฑ์ในชุมชน ทั้งก่อนและหลังจากที่คณะทำงานของโครงการ U2T เข้ามาดำเนินงานตามกิจกรรม รวมไปถึงนักวิจัยที่มีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ

3) เจ้าหน้าที่รัฐ

โดยสัมภาษณ์และสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับโครงการในระดับภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ U2T ผ่านการสอบถามข้อมูลจากเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ เช่น การช่วยติดต่อประสานงาน กระจายข่าวสารแก่ชาวบ้านในพื้นที่ หรือการอำนวยความสะดวกให้กับทางโครงการ U2T ในการดำเนินการภารกิจตามโครงการ หรือแนวทางในการนำเอากิจกรรมที่ได้ไปใช้ต่อยอดในอนาคต รวมถึงสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอื่น ๆ ที่ทางภาครัฐในพื้นที่ศึกษาได้เคยทำมาก่อน เพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบข้อแตกต่างกับโครงการ U2T เป็นต้น

ส่วนที่ 3 คือแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับ “ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน” เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน

โดยผู้วิจัยทำการสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีหลายประการ เช่น (1) ทรัพยากรบุคคล เช่น ผู้นำให้ความร่วมมือในการพัฒนา อำนวยความสะดวกให้แก่คณะทำงานโครงการ U2T รวมทั้งการได้รับความร่วมมืออันดีจากผู้ประกอบการ และชาวบ้านในชุมชน (2) ความสามารถและความชำนาญของอาจารย์เจ้าของโครงการ U2T ในพื้นที่ รวมถึงความสามารถในการรับมือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (3) ความเชี่ยวชาญของผู้ช่วยในการทำงานที่สามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้ในพื้นที่ ๆ ได้รับมอบหมาย กล่าวคือ นักวิจัยท้องถิ่นมีส่วนช่วยอย่างมากในการดำเนินงานได้อย่างราบรื่น (4) การมีต้นทุนข้อมูล

ด้านพื้นที่ ทำให้มีความได้เปรียบในการพัฒนามากกว่าการได้รับมอบหมายให้ดำเนินการในพื้นที่ ๆ ไม่รู้จักคุ้นเคย เป็นต้น

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการต่าง ๆ ดังนี้

3.4.1 การเก็บข้อมูลวิจัยด้านเอกสาร (Documentary research)

การศึกษาวิจัยเอกสารด้วยการใช้วิธีการเก็บข้อมูลเบื้องต้นผ่านการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การค้นคว้าจากเอกสาร อาทิ หนังสือ งานวิจัย บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ หน่วยงานรัฐ หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดและพัฒนาการของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วัตถุประสงค์ กระบวนการทำงานของโครงการ U2T ฯลฯ ที่มีบทบาทในการช่วยพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการให้การช่วยเหลือพัฒนาในด้านผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงพัฒนาการในการวางแผนการทำงานของโครงการต่อไปในอนาคต ทั้งยังศึกษาหาข้อมูลทางภูมิศาสตร์และรายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ที่กรณีศึกษา ได้แก่ ชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ที่จะศึกษา ประกอบกับเพื่อทำความเข้าใจแนวคิด และรายละเอียดของโครงการ U2T ก่อนที่จะลงไปศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม ทั้งนี้ เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ในปัจจุบัน ทำให้ต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับโรคระบาดด้วย เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ก่อนลงไปศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อเตรียมพร้อมรับมือและป้องกันกับสถานการณ์โรคระบาดในขณะลงพื้นที่ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอย่างปลอดภัย

3.4.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field study research)

การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการใช้วิธีการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ ใช้การสัมภาษณ์เป็นหลัก โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เป็นลักษณะคำถามปลายเปิดแก่กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม จำนวน 27 ราย ได้แก่

- 1) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังหว้า
- 2) คณะทำงานโครงการ U2T ในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ อาจารย์ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินโครงการในพื้นที่ นักศึกษา บัณฑิตจบใหม่ และชาวบ้านในพื้นที่ รวมถึงนักวิจัยผู้มีส่วนในการประเมินโครงการ

3) เจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานทำโครงการ U2T ในพื้นที่ศึกษา เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลทางเกวียน องค์กรบริหารส่วนตำบลวังหว้า อ.แก่ง จ.ระยอง เป็นต้น

โดยสัมภาษณ์แบบไม่ทางการเหมือนการสนทนาทั่วไปและใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการและเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของโครงการที่มีบทบาทในการช่วยพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ พัฒนาการ รวมถึงสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยจะทำการจัดประเภทของข้อมูล (categories) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูล และอภิปรายประเด็นต่าง ๆ อันนำไปสู่ความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษา ก่อนจะนำเสนอในรูปแบบของการอธิบายเชิงพรรณนา (descriptive method) เพื่อตอบคำถามการศึกษาที่กำหนดไว้และนำไปสู่การสร้างข้อสรุป

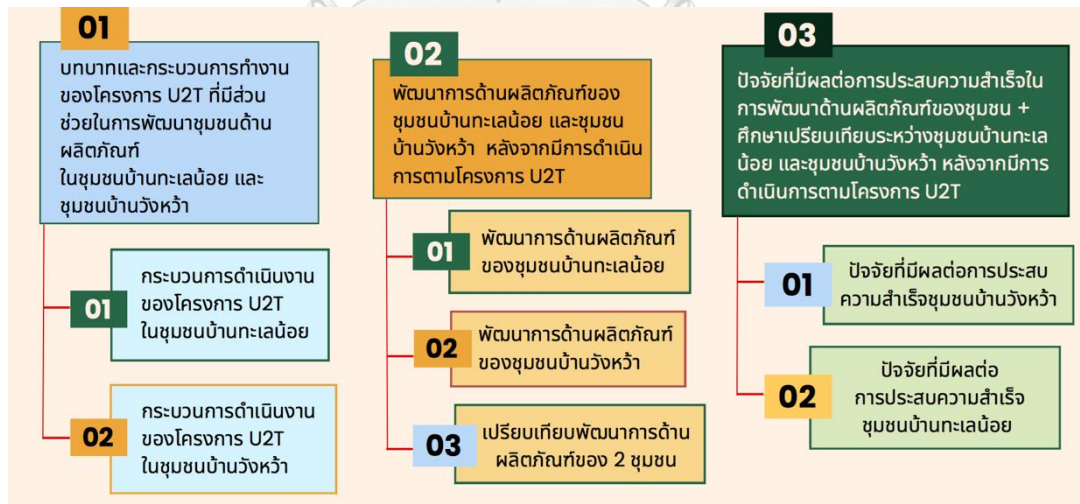
โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้จะใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ เพื่อมาวิเคราะห์ปรากฏการณ์สายตาและมุมมองของคณะทำงานต่อการทำงานพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ รวมถึงปรากฏการณ์สายตาและมุมมองของชาวบ้านในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบทบาทและกระบวนการทำงานของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง (2) เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง หลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) (3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน และศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง หลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ซึ่งในแต่ละวัตถุประสงค์ มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ภาพที่ 13 แผนภาพแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ที่มา: รติมา พงษ์อริยะ, 2566

4.1 บทบาทและกระบวนการทำงานของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ได้แก่

4.1.1 กระบวนการดำเนินงานของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน มีดังนี้

กระบวนการดำเนินงานของโครงการ U2T ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน ในช่วงระยะเวลา 1 ปี ของการทำงานช่วงที่ 1 กล่าวคือ ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2564 มีกิจกรรมที่ดำเนินงานทั้งหมด 9 กิจกรรม ได้แก่ การติดต่อประสานงานกับผู้ในพื้นที่ที่โครงการ U2T ได้รับมอบหมาย ต่อมาจึงลงพื้นที่สำรวจและหารือกับชาวบ้านถึงปัญหาที่อยากให้ช่วยเหลือ แก้ไข อันนำไปสู่การจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ทั้งในเรื่องของโควิด-19 (Covid-19) การอบรมเรื่องตราสินค้า บรรจุภัณฑ์ การตลาดออนไลน์ ความปลอดภัยของอาหาร และการเพิ่มมูลค่าสินค้า เป็นต้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 14 เส้นเวลาแสดงลำดับเหตุการณ์ดำเนินงานของโครงการ U2T ชุมชนบ้านทะเลน้อย

ที่มา: รติมา พงษ์อริยะ, 2565

4.1.1.1 พุดคุยกับอบต.ทางเกวียน

แนะนำข้อมูล รายละเอียด และแนะนำตัวในฐานะผู้ได้รับมอบหมายให้มาปฏิบัติงานในตำบลทางเกวียน โดยติดต่อชี้แจงเกี่ยวกับโครงการและการทำงานแก่ทางอบต.ทางเกวียน

ภาพที่ 15 คณะทำงานโครงการ U2T เข้าพบนายกอบต.ทางเกวียน

ที่มา: คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน

4.1.1.2 ลงพื้นที่สำรวจหมู่บ้านและแจกเจลแอลกอฮอล์

ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลสำมะโนประชากร ทั้ง 10 หมู่ รวมถึงสอบถามสภาพความเป็นอยู่ และผลกระทบที่ได้รับจากโรคระบาด โควิด-19 (Covid-19) พร้อมทั้งแจกเจลแอลกอฮอล์ล้างมือแก่ชาวบ้าน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 16 คณะทำงานโครงการ U2T ลงพื้นที่สำรวจ

ที่มา: คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน

4.1.1.3 ประชุมหารือเรื่องปัญหาที่บ้าน

ประชุมหารือกับชาวบ้านที่มีความสนใจและความต้องการให้โครงการเข้ามาช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาที่ชาวบ้านเผชิญ

ภาพที่ 17 คณะทำงานโครงการ U2T ประชุมกับชาวบ้าน

ที่มา: คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน

4.1.1.4 การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโควิด-19 (Covid-19) และการทำเจลล้างมือ

จัดอบรมข้อมูลเกี่ยวกับโรคระบาด โควิด-19 (Covid-19) เพื่อให้ประชาชนรับรู้ถึงข้อมูล ความอันตรายของโรคระบาด วิธีการรับมือป้องกันโรค รวมถึงสอนการทำเจลล้างมือ เพื่อให้ชาวบ้านจะสามารถทำเจลล้างมือได้ด้วยตนเอง

ภาพที่ 18 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่อง โควิด-19 (Covid-19)

ที่มา: คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน

ภาพที่ 19 แสดงวิธีการสอนทำเจลล้างมือ

ที่มา: คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน

4.1.1.5 อบรมเรื่องการสร้างตราสินค้า

อบรมให้ความรู้ชาวบ้านเกี่ยวกับการทำสินค้า ตั้งแต่สินค้าที่มีความสนใจ ความต้องการที่จะทำขาย การสร้างตราสินค้า การออกแบบบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น

ภาพที่ 20 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการสร้างตราสินค้า

ที่มา: คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน

4.1.1.6 อบรมเรื่องบรรจุภัณฑ์

อบรมให้ความรู้ชาวบ้านเกี่ยวกับขั้นตอนการทำ การเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ให้เหมาะกับสินค้า รวมไปถึงการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น

ภาพที่ 21 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องบรรจุภัณฑ์

ที่มา: คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน

4.1.1.7 อบรมเรื่องการตลาดออนไลน์

อบรมให้ความรู้กับชาวบ้านเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่สามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมการขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ได้มากขึ้น อาทิ สอนการเลือกรูปแบบตัวอักษร การแต่งรูปภาพสำหรับโฆษณา รวมไปถึงการสร้างช่องทางขายสินค้าทางออนไลน์ด้วย เช่น Shopee, Lazada, Facebook page เป็นต้น

ภาพที่ 22 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดออนไลน์

ที่มา: คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน

4.1.1.8 อบรมเรื่องความปลอดภัยของอาหาร

อบรมให้ความรู้กับชาวบ้านเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหาร ศึกษาต้นกำเนิดหรือสาเหตุที่ส่งผลให้อาหารเน่าเสีย เช่น อธิบายถึงชนิดจุลินทรีย์ว่าชนิดใดเหมาะกับการแพร่ใน

อาหารประเภทไหน พร้อมทั้งควรเก็บรักษาอาหารอย่างไรให้สะอาดและปลอดภัย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนป้องกันร่วมไปกับสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ที่ต้องเข้มงวดเรื่องการสัมผัส

ภาพที่ 23 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องความปลอดภัยของอาหาร

ที่มา: คณะทำงานโครงการ U2T ทางเวเรียน

4.1.1.9 อบรมเรื่องการเพิ่มมูลค่าสินค้า และทำกิจกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์

การอบรมเรื่องการเพิ่มมูลค่าสินค้า คือ การนำเอาวัตถุดิบที่มีอยู่แต่เดิมมาแปรรูปและพัฒนาสินค้าให้สามารถเพิ่มมูลค่าได้มากขึ้น โดยอบรมผ่านกิจกรรมสอนแปรรูปผลิตภัณฑ์ 3 กิจกรรม ได้แก่

1.) คัพเค้กกล้วยตาก

ขั้นตอนคือนำเอากล้วยตาก ซึ่งเป็นสินค้าขึ้นชื่อของบ้านทะเลน้อยอยู่แล้วมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าโดยการนำมาทำเป็นคัพเค้กกล้วยตาก ซึ่งในการอบรมทางโครงการจะเตรียมอุปกรณ์และวัตถุดิบให้ ต่อมาจึงบอกคุณสมบัติของวัตถุดิบแต่ละประเภท เช่น แป้งชนิดใดเหมาะสำหรับทำขนมประเภทใด หรือควรใช้เนยชนิดใดในการทำคัพเค้ก เป็นต้น ต่อมาจึงเริ่มสอนขั้นตอนในการทำคัพเค้ก โดยแบ่งชาวบ้านเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 2-3 คน ให้ร่วมมือช่วยกันทำงานกับคณะทำงาน U2T เพื่อให้ชาวบ้านสามารถเข้าถึงการสอนได้อย่างใกล้ชิดและได้ลงมือทำเองจริง ๆ รวมถึงทางโครงการ U2T ได้เตรียมบรรจุภัณฑ์หลากหลายแบบมาให้ชาวบ้านได้ทดลองใช้บรรจุผลิตภัณฑ์ด้วย

ภาพที่ 24 แสดงการอบรมกิจกรรมสอนทำคัพเค้กกล้วยตาก

ที่มา: คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน

2.) กะป็น้ำปลาหวาน

ขั้นตอนคือนำเอากะป็น้ำปลาหวานเป็นสินค้าขึ้นชื่อของบ้านทะเลน้อยอยู่แล้วมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าโดยการนำมาทำเป็นกะป็น้ำปลาหวาน ซึ่งในการอบรมทางโครงการจะเตรียมอุปกรณ์และวัตถุดิบให้ ต่อมาจึงสอนการทำกะป็น้ำปลาหวาน ซึ่งแบ่งชาวบ้านเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 2-3 คน ร่วมมือกันทำงานกับคณะทำงาน U2T เพื่อให้ชาวบ้านสามารถเข้าถึงการสอนได้อย่างใกล้ชิดและได้ลงมือทำเองทุกขั้นตอน รวมถึงทางโครงการ U2T ได้เตรียมบรรจุภัณฑ์มาให้ชาวบ้านได้ทดลองใช้สำหรับบรรจุผลิตภัณฑ์ ประกอบกับบ้านทะเลน้อยและจังหวัดระยอง ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมทำสวนผลไม้ หากชาวบ้านสามารถทำกะป็น้ำปลาหวานได้เองจึงถือเป็นประโยชน์ เพราะอย่างน้อยชาวบ้านสามารถนำมารับประทานคู่กับผลไม้ในสวนของตัวเองได้ นอกจากนี้ ทางโครงการยังสอนวิธีการถนอมอาหาร การยืดอายุผลไม้ด้วยวิธีการแช่แข็งเพิ่มเติมด้วย

ภาพที่ 25 แสดงการอบรมกิจกรรมสอนทำกะป็น้ำปลาหวาน

ที่มา: คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน

3.) ยำผักกระชับกรอบ

ขั้นตอนคือนำเอาผักกระชับ อันเป็นพืชเศรษฐกิจขึ้นชื่อของบ้านทะเลน้อย อยู่แล้วมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าโดยการนำมาทำเป็นยำผักกระชับกรอบ ซึ่งในการอบรมทางโครงการ จะเตรียมอุปกรณ์และวัตถุดิบให้ ต่อมาจึงสอนการทำยำผักกระชับกรอบ ซึ่งแบ่งชาวบ้านเป็นกลุ่ม ๆ ร่วมมือกันทำงานกับคณะทำงาน U2T เพื่อให้ชาวบ้านสามารถเข้าถึงการสอนได้อย่างใกล้ชิดและได้ลงมือทำ รวมถึงทางโครงการ U2T ได้เตรียมบรรจุภัณฑ์มาให้ชาวบ้านได้ลงใจอย่างหลากหลาย

ภาพที่ 26 แสดงการอบรมกิจกรรมสอนทำยำผักกระชับกรอบ

ที่มา: คณะทำงานโครงการ U2T ทางเวเวียน

4.1.1.10 ป้ายแนะนำผลิตภัณฑ์

ออกแบบป้ายแนะนำและประชาสัมพันธ์สินค้าในแต่ละจุดที่วางจำหน่ายสินค้า และผลิตภัณฑ์ พร้อมทั้งใส่รหัสคิวอาร์ (QR Code) เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถแสกนและทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นั้น ๆ และได้นำมาปักตามสถานที่ต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมนี้เกิดขึ้นในช่วงระยะที่ 2 ของโครงการ U2T

ภาพที่ 27 แสดงป้ายแนะนำผลิตภัณฑ์ในชุมชนบ้านทะเลน้อย

ที่มา: รติมา พงษ์อริยะ, 2565

ดังนั้น กิจกรรมและการอบรมที่ทางโครงการ U2T จัดขึ้นจึงมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน ด้านผลิตภัณฑ์ ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน จังหวัดระยอง โดยเฉพาะกิจกรรมและการ อบรมเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่องบรรจุภัณฑ์ เรื่องตราสินค้า เรื่องการตลาดออนไลน์ และการแปรรูป ผลิตภัณฑ์ ซึ่งทำให้ชาวบ้านได้รับความรู้มาใช้ต่อยอดพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ที่ตนมีอยู่ได้ จนสามารถ นำไปสู่การสร้างรายได้ที่มากขึ้นเพื่อหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว รวมถึงสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจใน ชุมชนได้

4.1.2 กระบวนการดำเนินงานของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ในชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว มีดังนี้

กระบวนการดำเนินงานของโครงการ U2T ในชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว ในช่วง ระยะเวลา 1 ปี ของการทำงานช่วงที่ 1 กล่าวคือ ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม ปี พ.ศ.2564 มีกิจกรรมที่ดำเนินงานทั้งหมด 9 กิจกรรม ได้แก่ การติดต่อประสานงานกับผู้ดูพื้นที่ที่โครงการ U2T ได้รับมอบหมาย ต่อมาจึงลงพื้นที่สำรวจและหารือกับชาวบ้านถึงปัญหาที่ต้องการให้ช่วยเหลือแก้ไข อันนำไปสู่การจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้าน เช่น การอบรมการใช้เทคโนโลยี IOT การขาย สินค้าและประชาสัมพันธ์ผ่านสามารโฟน (M-Commerce) การอบรมเพื่อพัฒนาอาชีพอย่างการสอน ทำพรมเช็ดเท้า การแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อยกระดับสินค้า การออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์ รวมไปถึง เรื่องของ โควิด-19 (Covid-19) เป็นต้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 28 เส้นเวลาแสดงลำดับเหตุการณ์การดำเนินงานของโครงการ U2T ชุมชนบ้านวังห้ว

เส้นเวลาแสดงลำดับเหตุการณ์การดำเนินงานของโครงการ U2T ในพื้นที่บ้านวังห้ว

ที่มา: รติมา พงษ์อริยะ, 2565

4.1.2.1 พุดคุยประสานงานกับอบต.วังห้ว

ติดต่อประสานงานกับทางอบต.วังห้ว เพื่อประชุมชี้แจงถึงรายละเอียดและ การดำเนินงานของโครงการในตำบลวังห้ว เพื่อการประสานงานอย่างราบรื่นในการดำเนินกิจกรรมของโครงการในระยะเวลา 1 ปี

ภาพที่ 29 คณะทำงานโครงการ U2T เข้าพบนายกอบต.วังห้ว

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

4.1.2.2 ลงพื้นที่สำรวจ

ลงพื้นที่เพื่อสำรวจสำมะโนประชากรของหมู่บ้านทุกหมู่ในตำบลวังห้ว พร้อมทั้งเก็บ ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า อาหารท้องถิ่น ร้านค้า แหล่งท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนประกอบกับสอบถามสภาพ ความเป็นอยู่ และผลกระทบที่ได้รับจากโรคระบาดโควิด-19 (Covid-19) รวมถึงสอบถามถึง ความต้องการของชาวบ้านว่าต้องการประกอบอาชีพใดบ้างหรือมีปัญหาอะไรที่อยากให้ช่วยแก้ไข

ภาพที่ 30 คณะทำงานโครงการ U2T ลงพื้นที่สำรวจ

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

4.1.2.3 อบรมการใช้เทคโนโลยี IOT Smart farming

ถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยี IOT เพื่อสนับสนุนการจัดการการผลิต กล่าวคือ ชาวบ้านสามารถใช้ระบบนี้ในการรดน้ำต้นไม้ทางไกล เปิด-ปิดไฟได้เองผ่านการสั่งการทางสมาร์ทโฟน เพื่ออำนวยความสะดวกเพิ่มเติมในการประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ของชาวบ้าน

ภาพที่ 31 ป้ายการให้ความรู้เรื่อง IOT Smart farming

ที่มา: รติมา พงษ์อริยะ, 2565

4.1.2.4 อบรมพัฒนาอาชีพให้ผู้สูงอายุ ด้วยการถักพรมเช็ดเท้า

ให้ความร่วมมือกับทางอบต.วังห้ว ช่วยเหลือถ่ายทอดองค์ความรู้การถักพรมเช็ดเท้า ผ้ารองหม้อจากเศษผ้า เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถทำได้ที่บ้านของตนเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 32 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการถักพรมเช็ดเท้า

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

4.1.2.5 อบรมการขายสินค้าและประชาสัมพันธ์ผ่านสมาร์ทโฟน (M-Commerce)

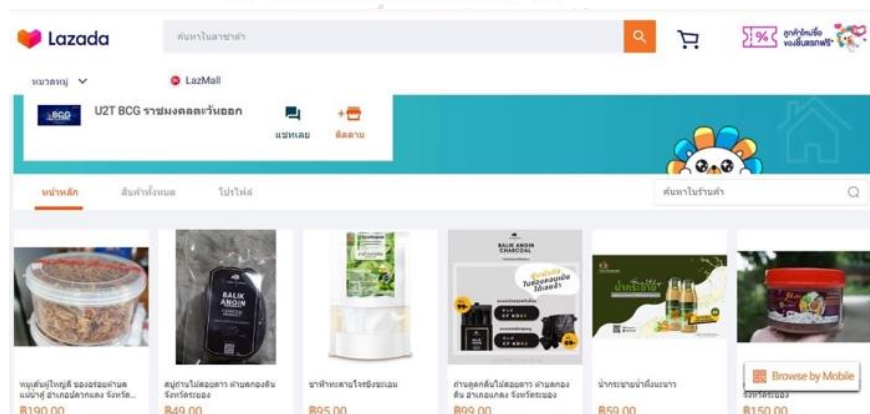
ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีมาขายสินค้าและประชาสัมพันธ์ผ่านสมาร์ทโฟน โดยให้ความรู้ดังนี้ (1) สอนสร้างช่องทางขายสินค้าออนไลน์ เช่น Shopee, Lazada, Line my shop, Facebook page, TIKTOK เป็นต้น (2) สอนวิธีการประชาสัมพันธ์และการลงขายสินค้าในร้านออนไลน์ (3) สอนการปักหมุดร้านค้าและสถานที่ท่องเที่ยวในช่องทางออนไลน์ ซึ่งจะช่วยขยายตลาดและฐานลูกค้าให้ชาวบ้านสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น

ภาพที่ 33 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการขายสินค้าและประชาสัมพันธ์ผ่านสมาร์ทโฟน (M-Commerce)

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ภาพที่ 34 ช่องทางร้านค้าออนไลน์ Lazada ของ U2T BCG ราชมงคลตะวันออก

ที่มา: ช่องทางร้านค้าออนไลน์ Lazada U2T BCG ราชมงคลตะวันออก

4.1.2.6 กิจกรรม Covid week

ทางโครงการได้มีการจัดทำตู้ปันสุข แจกหน้ากากอนามัยและใบปลิวประชาสัมพันธ์ ข้อมูลเกี่ยวกับโรคระบาดแก่ชาวบ้าน รวมถึงร่วมมือกับทางสาธารณสุขและอบต.วังห้ว ในการเดินขบวนถือป้ายกระจายข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโควิด-19 (Covid-19) ให้แก่ชาวบ้าน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ อันนำไปสู่ความสามารถในการรับมือได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังช่วยทำความสะอาดสนามเด็กเล่นอีกด้วย

ภาพที่ 35 แสดงกิจกรรมเกี่ยวกับ Covid week

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

4.1.2.7 อบรมกิจกรรมเรื่องการทำกระถางและกระดาศาจากเปลือกทุเรียน

โครงการต้องการสร้างกิจกรรมที่ต้องการนำเอาขยะมาต่อยอด เนื่องจากเล็งเห็นว่าจังหวัดระยองขึ้นชื่อเกี่ยวกับทุเรียน ดังนั้น ชาวบ้านจึงประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ และปลูกทุเรียนกัน ส่งผลให้เปลือกทุเรียนที่เป็นขยะมีปริมาณมาก ทางโครงการจึงนำมาแปรรูปผลิตภัณฑ์โดยการนำเอาเปลือกทุเรียนมาหั่นและบดลงในเครื่องบดขยะ อันได้รับความช่วยเหลือจากประธานชุมชนบ้านเอื้ออาทรระยอง(วังห้ว) จากนั้นจึงนำน้ำและกาวลงไปผสม แล้วนำไปใส่แม่พิมพ์ทำกระถางต้นไม้ขนาดเล็ก รวมไปถึงนำไปใส่พิมพ์ทำกระดาศา ที่งั้วให้แห้งแล้วนำออกจากพิมพ์กระถางต้นไม้ และกระดาศา

ภาพที่ 36 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการทำกระถางและกระดาษสาจากเปลือกทุเรียน

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ภาพที่ 37 กระดาษสากระดาษต้นไม้ออกจากเปลือกทุเรียน

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

4.1.2.8 อบรมเรื่องการยกระดับสินค้า

โครงการได้จัดกิจกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อยกระดับและเพิ่มมูลค่าให้สินค้า โดยมีกิจกรรมสอนแปรรูปผลิตภัณฑ์ 3 กิจกรรม ได้แก่

1) ข้าวเกรียบข้าวตัง

แต่เดิมชุมชนบ้านวังห้วมีสินค้าข้าวตังโบราณอยู่แล้ว ซึ่งมีจุดเด่นอยู่ที่การมีน้ำจิ้มทานคู่กับข้าวตัง จึงนำมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าโดยการนำมาทำเป็นข้าวเกรียบข้าวตัง เพื่อให้สามารถยืดระยะเวลาเก็บและส่งขายออกนอกพื้นที่ชุมชนได้ โดยโครงการได้คิดสูตรอาหารและสอนวิธีทำให้ชาวบ้าน ดังนี้ ขั้นตอนแรกคือนำข้าวตังมาทำให้แห้งกรอบ จากนั้นนำไปปั่นให้เป็นผงละเอียด และนำไปผสมกับแป้งมันในอัตราส่วนที่เท่ากัน ต่อไปผสมน้ำให้ไม่เหนียวและไม่ละเกินไป จนสามารถปั้นเป็นก้อนได้ แล้วปั้นเป็นลักษณะก้อนกลม ๆ ยาว ๆ ให้มีลักษณะคล้ายหมุยอ หลังจากนั้นจึงนำไปนึ่งประมาณ 2 ชม. เมื่อครบเวลาต้องนำมาพักรอให้หายร้อนถึงจะนำไปเข้าช่องแช่แข็ง ที่ไว้ประมาณ 1

คีน เมื่อเวลาผ่านไปครบ 1 คีน ให้นำมาหั่นเป็นแผ่นบาง ๆ นำไปตากแดดให้แห้ง และขั้นตอนสุดท้าย คือนำแผ่นแป้งที่แห้งแล้วลงไปทอด ก็จะกลายเป็นข้าวเกรียบข้าวตัง พร้อมทำน้ำจิ้มอันเป็นจุดขาย ของข้าวตังโบราณมาทานคู่กับเกรียบ เพื่อเพิ่มความอร่อยก็เป็นอันเสร็จเรียบร้อย

ภาพที่ 38 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการทำข้าวเกรียบข้าวตัง

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

2) น้ำพริกกระวานกรอบ

ขั้นตอนคือนำเอากระวาน ซึ่งเป็นสมุนไพรของบ้านวังหว้าอยู่แล้วมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าโดยการนำมาทำเป็นน้ำพริกกระวานกรอบ ซึ่งนอกจากจะนำสมุนไพรมาใส่ประกอบในน้ำพริกแล้ว ทางโครงการยังเสนอให้นำเอาเนื้อทุเรียนมาทอดกรอบเป็นทุเรียนกรอบผสมลงไปในน้ำพริกด้วย เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ทั้งนี้ การทำเป็นน้ำพริกกรอบทำให้เหมาะสำหรับทานเล่นได้อันเป็นการเพิ่มทางเลือกในการรับประทานให้แก่ลูกค้า

ภาพที่ 39 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการทำน้ำพริกกระวานกรอบ

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

3) บรวรนี้ทุเรียน

ขั้นตอนคือนำเอาทุเรียนมาแปรรูปโดยการนำมาทำเป็นผงทุเรียน แล้วนำไปเป็นส่วนผสมในบรวรนี้เพื่อเพิ่มมูลค่าโดยการทำเป็นบรวรนี้ทุเรียน

ภาพที่ 40 แสดงการอบรมให้ความรู้เรื่องการทำบรวรนี้ทุเรียน

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

4.1.2.9 ออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์

โครงการ U2T ได้ช่วยออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์น้ำพริกกระวานกรอบ รวมไปถึงออกแบบสติ๊กเกอร์ ตราสินค้า สำหรับแปะบนสินค้า เป็นต้น

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพที่ 41 บรรจุภัณฑ์น้ำพริกกระวานกรอบแบบใหม่

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ภาพที่ 42 แม่แบบบรรจุภัณฑ์น้ำพริกกระวานกรอบแบบใหม่

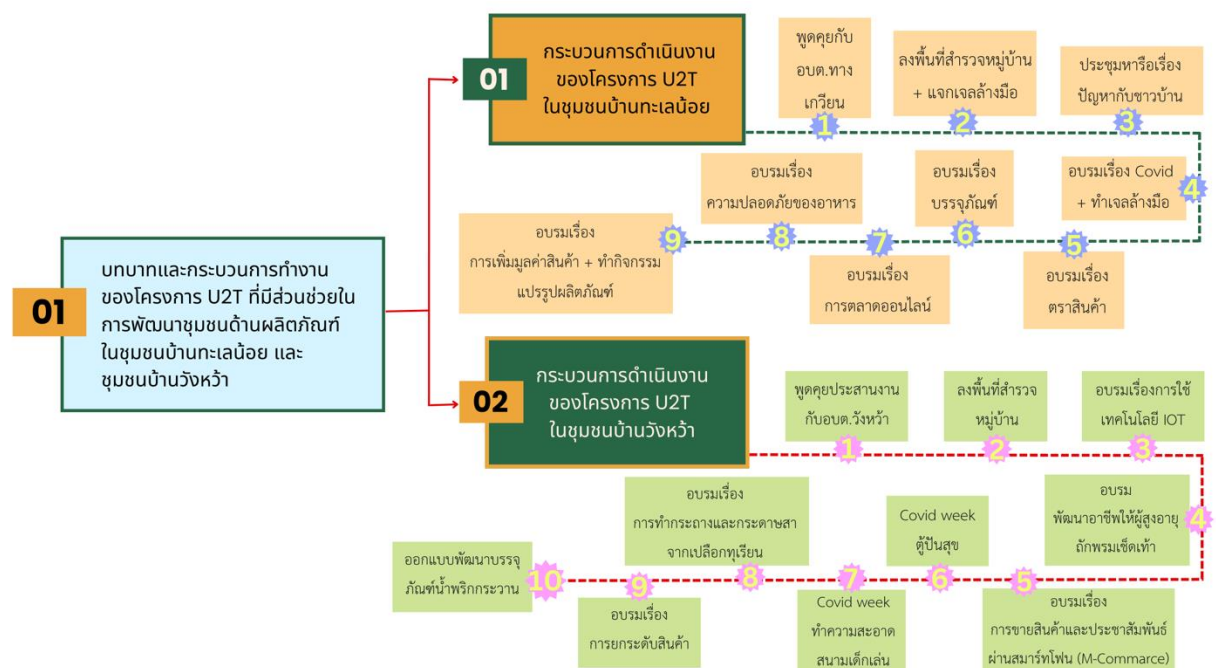
ที่มา: เฟซบุ๊ก U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ดังนั้น กิจกรรมและการอบรมที่ทางโครงการ U2T จัดขึ้นจึงมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ในชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า จังหวัดระยอง โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนแรก คือ การพัฒนาจากสิ่งเดิมที่มีอยู่เดิม ได้แก่ การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ในสินค้าที่มีอยู่แล้ว เช่น ผลิตภัณฑ์ส่วนตัวของชาวบ้าน ส่วนที่สอง คือ การคิดสิ่งใหม่ขึ้นมาเพื่อสะท้อนเอกลักษณ์ของสินค้าและผลิตภัณฑ์เดิมที่มี กล่าวคือ การนำสินค้ามาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น ข้าวเกรียบข้าวตัง ส่วนที่สาม คือ การแก้ไขปัญหาจากการนำเอาขยะหรือของเหลือใช้มาสร้างเป็นสินค้าใหม่ ได้แก่ กระถางและการตาชั่งจากเปลือกทุเรียน พรหมเช็ดเท้าจากเศษผ้า เป็นต้น รวมไปถึงกิจกรรมและการอบรมเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยี M-Commerce การตลาดออนไลน์ ซึ่งทำให้ชาวบ้านได้รับความรู้มาใช้ต่อยอดพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ที่ตนมีอยู่ได้ จนสามารถนำไปสู่การสร้างรายได้ที่มากขึ้นเพื่อหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัว รวมถึงสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนได้มากขึ้น

จากการศึกษาขั้นตอนและกระบวนการทำงานของโครงการ U2T ทั้ง 2 พื้นที่ ได้แก่ ชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบ้านวังหว้า พบว่าการทำงานของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ตั้งแต่ขั้นตอนการมองหาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนผ่านการลงพื้นที่สำรวจและประชุมกับชาวบ้านถึงปัญหาและความต้องการที่อยากให้ทางโครงการ U2T เข้ามาช่วยแก้ไข จากนั้นทางโครงการ U2T จึงได้คิดกิจกรรมและการอบรมที่เหมาะสมกับความต้องการของชาวบ้านในแต่ละชุมชนออกมา เพื่อตอบสนองความต้องการของชาวบ้านและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับด้านผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้

เรื่องตราสินค้า การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ไปจนถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อการตลาดออนไลน์ ซึ่งถือเป็นการแก้ไขปัญหากจากต้นสายไปยังปลายสาย อันนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนที่สามารถผลิตสินค้าขึ้นมาและสามารถขายของได้เองแบบครบวงจร

ภาพที่ 43 แผนภาพสรุปผลการศึกษาทบทวนและกระบวนการทำงานของโครงการ U2T ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ในชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบ้านวังหว้า จังหวัดระยอง

ที่มา: รติมา พงษ์อริยะ, 2565

CHULALONGKORN UNIVERSITY

4.2 พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังหว้า หลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ได้แก่

4.2.1 พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน จังหวัดระยอง พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านทะเลน้อย แบ่งออกเป็นผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรม และ ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการช่วยเหลือของโครงการ U2T ดังนี้

4.2.1.1 พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรม

ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรม คือ การที่ชาวบ้านได้เข้าร่วมเรียนรู้และทำกิจกรรมที่ทางโครงการ U2T เป็นฝ่ายจัดขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อต้องการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์แก่ชุมชนบ้านทะเลน้อย เช่น การอบรมเกี่ยวกับการให้ความรู้

เรื่องบรรจุภัณฑ์ เรื่องตราสินค้า เรื่องการตลาดออนไลน์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เป็นต้น แล้วชาวบ้านได้นำเอาความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมนั้นมาใช้ต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตัวเองสืบต่อไป โดยจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอบรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่จัดโดยโครงการ U2T ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของชาวบ้านต่อการเข้าร่วมทำกิจกรรม 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก คือ ได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมาก กล่าวคือชาวบ้านสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ไปใช้ต่อยอดทำเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ของตัวเอง ส่งผลให้สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งยังนำความรู้ที่ได้จากการอบรมเรื่องตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ไปใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมของตนให้ดีขึ้น รวมไปถึงนำความรู้ที่ได้จากการอบรมเรื่องการตลาดออนไลน์มาใช้ เช่น การเลือกตัวอักษร การแต่งรูปภาพเพื่อการโฆษณาสินค้า หรือการสร้างช่องทางร้านค้าออนไลน์ ที่ช่วยให้ชาวบ้านสามารถขยายกลุ่มลูกค้าและจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น

“...เนื่องจากแม่ทำขนมเป็น แล้วมีร้านของตัวเองอยู่แล้ว ทำให้มองว่าคนที่มีความรู้ตรงนี้สามารถทำได้ทันทีเลยหลังจากเรียน แล้วก็มีความรู้ด้านอุปกรณ์ส่วนตัวอยู่แล้วด้วย ทำให้พอได้เรียนก็สามารถนำมาต่อยอด ทำขายได้เลย” (สัมภาษณ์ นาง ร, ชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อย, 7 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“...สอนตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบ การเลือกบรรจุภัณฑ์ วิธีการทำ การบรรจุใส่ลงบรรจุภัณฑ์ เช่น การเลือกถุงแห้งทำยังไงไม่ให้มีกลิ่น เทคนิคการเลือกใช้ให้เหมาะสม รวมไปถึงช่วยคำนวณต้นทุนให้ด้วยสำหรับใครที่จะทำขาย สอนการสร้างมูลค่าให้กับสินค้า การเลือกใช้โลโก้ว่าวางยังไงให้มันเด่น น่าชวนซื้อ...” (สัมภาษณ์ นางสาว ค, ชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อย, 8 สิงหาคม พ.ศ.2565)

ภาพที่ 44 กล้วยตากของร้านนาง ร

ที่มา: รติมา พงษ์อริยะ, 2565

ภาพที่ 45 และคัพเค้กกล้วยตากของร้านนาง ร

ที่มา: รติมา พงษ์อริยะ, 2565

ประการสอง คือ ได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมบางส่วน กล่าวคือ ชาวบ้านสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ไปใช้ต่อยอด ปรับปรุงกับผลิตภัณฑ์เดิมที่ชาวบ้านมีอยู่ก่อนแล้ว เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ของตนที่มีอยู่ให้พัฒนาไปในทางที่ดีมากขึ้น

“...ได้ประโยชน์และความรู้จากที่ไปเข้าร่วมกิจกรรมอบรม เช่น อาจารย์ท่านแนะนำว่าถ้าเปลี่ยนชนิดน้ำมันที่ใช้ทอดกล้วยตากก็จะส่งผลต่อการยืดอายุของสินค้าได้” (สัมภาษณ์ นาง ก, ชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อย สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกล้วยตาก, 7 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“บ้านพี่ทำขนมเปียะสดอยู่แล้ว ที่น้ำมันมีปัญหาทอดแล้วมีกลิ่นหืน พอมาเรียนที่กิจกรรมอบรม ได้เจออาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านคหกรรม ท่านก็แนะนำให้เปลี่ยนน้ำมันที่ใช้” (สัมภาษณ์ นาง ผ, ชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อย, 7 สิงหาคม พ.ศ.2565)

ประการที่สาม คือ ข้อจำกัดของการนำข้อมูลจากการเข้าร่วมกิจกรรมไปใช้ต่อยอด กล่าวคือ บางส่วนมองว่าการต่อยอดความรู้ที่ได้มาจากกิจกรรมที่อบรมนั้น ไม่สามารถนำไปต่อยอดและทำอย่างเต็มประสิทธิภาพได้ในทุกคน เนื่องจากการมีต้นทุนทางอุปกรณ์ที่ไม่เท่ากัน รวมถึงพื้นฐานทางทักษะที่ต่างกันด้วยเช่นกัน ดังนั้น สำหรับชาวบ้านที่ไม่ได้มีพื้นฐานการทำเบเกอรี่จึงไม่สามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปต่อยอดได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับการมีต้นทุนที่มากขึ้น ทำให้บางส่วนสะดวกทำผลิตภัณฑ์เดิมของตนมากกว่า

“ส่วนตัวที่ไม่ได้ทำเบเกอร์ เลยไม่ได้ทำคัพเค้กกล้วยตากเพิ่มเติม เพราะว่าต้องมีทุนค่าอุปกรณ์เพิ่มขึ้น พี่มองว่าทำกล้วยตากเหมือนเดิมก็ขายได้ดีอยู่แล้ว..... แล้วก็มองว่าไม่ใช่ทุกคนสามารถนำมาใช้ต่อยอดได้หมด ขึ้นกับสภาพกรณ์ของแต่ละคน เพราะมีต้นทุนด้านอุปกรณ์เพิ่มขึ้น...” (สัมภาษณ์ นาง ก, ชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อย สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกล้วยตาก, 7 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“.....แต่ว่าส่วนตัวของพี่ก็ไม่ได้นำกล้วยตากมาใช้เป็นส่วนผสมที่ทำขายที่ร้าน เพราะเวลาทำออกมาถ้ามันขายไม่ดีเราก็จำเป็นต้องเลิกทำ แล้วก็ไปเลือกเอาวัตถุดิบอื่นมาใช้แทน ถ้าทำไปแล้วคนไม่ชอบ ขายไม่ได้ เราก็ต้องใช้อย่างอื่นแทน เพราะบางคนก็ไม่ได้ชอบกล้วยตาก” (สัมภาษณ์ นางสาว ค, ชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อย, 8 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“แม่ก็มีการปรับเปลี่ยนวัตถุดิบจากที่โครงการสอนมาให้เข้ากับความต้องการ และทุนทรัพย์ของตนเอง เช่น ใช้เนยรองแทนเนยแท้ เพราะมันแพง แล้วมันก็จะเพิ่มต้นทุนไปอีก แม่เลยต้องมาประยุกต์อีกที” (สัมภาษณ์ นาง ร, ชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อย, 7 สิงหาคม พ.ศ.2565)

4.2.1.2 พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการช่วยเหลือจากโครงการ

พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการช่วยเหลือจากโครงการ คือ ผลิตภัณฑ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาขึ้น จากการเข้ามาช่วยเหลือของโครงการ U2T ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปผลิตภัณฑ์ หรือการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัยมากขึ้น เพื่อส่งเสริมการขายให้ชาวบ้านสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่

1) ซาใบขลุ่

บรรจุภัณฑ์เดิมของซาใบขลุ่เป็นเพียงการนำใบชาตากแห้งมาบรรจุใส่ถุงพลาสติกและใส่กล่องขายเพียงเท่านั้น แต่พอโครงการ U2T เข้ามาจึงมีการปรับเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์ใหม่ จากเดิมที่เป็นเพียงใบชาตากแห้งธรรมดาที่แนะนำให้ชาวบ้านดใบชาตากแห้งให้เป็นผง แล้วนำมาบรรจุใส่ถุงชา เพื่อให้ง่ายและสะดวกต่อการรับประทานมากขึ้น ประกอบกับมีการพัฒนาโดยการนำเอามะลิและดอกเก๊กฮวยตากแห้งมาผสมเพิ่มกับใบชาตากแห้ง เพื่อให้เวลาผู้บริโภคชงดื่มจะมีกลิ่นของมะลิและเก๊กฮวย ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้าและเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภค รวมไปถึงทางโครงการ U2T ได้วางแผนออกแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ที่มีการเพิ่มรายละเอียดของกลิ่นชาที่บริเวณข้างกล่องเพิ่มเติมด้วย

“...อาจารย์เขาเข้ามาถามว่าเราอยากได้อะไร หรือมีอะไรให้ช่วยมัย แล้วก็นำเรื่องปรับปรุงของใส่ชานะ เขาบอกว่ามันจะใช้ง่ายขึ้นนะถ้าเปลี่ยนไปใส่ซองจุ่ม ๆ ซึ่งลุงก็ว่าดี แล้วอาจารย์เขาก็เอาตัวอย่างมาให้ดู เออ มันก็ใช้ง่ายเหมือนที่เขาว่า..” (สัมภาษณ์ นาย ศ, ชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อย, 8 สิงหาคม พ.ศ.2565)

ภาพที่ 46 ชาใบขลุ่ย

ที่มา: รติมา พงษ์อริยะ, 2565

ภาพที่ 47 ชาใบขลุ่ยแบบปรับปรุงของบรรจุชา

ที่มา: รติมา พงษ์อริยะ, 2565

2) กล้วยตาก

เดิมบรรจุภัณฑ์ของกล้วยตากเป็นการนำเอากล้วยตากมาบรรจุใส่ถุงพลาสติก และกล่องขายเพียงเท่านั้น แต่พอโครงการ U2T เข้ามาจึงมีการปรับเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์ใหม่โดยการทำสายคาดกล่องเพิ่มขึ้น รวมถึงเพิ่มมูลค่าสินค้าโดยการนำมาแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นคัพเค้กกล้วยตาก

3) ผักกระชับ

ผักกระชับแต่เดิมชาวบ้านไม่ได้มีการขายทางไกลเลย เพียงแค่นำใส่ถังกระบะเล็ก ๆ วางขายที่บริเวณหน้าบ้านของตนหรือตลาดเพียงเท่านั้น พอโครงการ U2T เข้ามาจึงมีการปรับเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์ใหม่โดยการนำมาบรรจุใส่ถุงพลาสติก เพื่อให้สะดวกในการจำหน่ายทางไกลมากขึ้นอันเป็นการเพิ่มช่องทางการขายและฐานลูกค้า รวมถึงเพิ่มมูลค่าสินค้าโดยการนำมาแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นยำผักกระชับกรอบ

ภาพที่ 48 ผักกระชับ

ที่มา: เพจ Facebook U2T ทางเกวียน

4) กะปิ

แต่เดิมชาวบ้านบรรจุกะปิใส่กระปุกพลาสติกขายที่ตลาดเพียงเท่านั้น การเข้ามาของโครงการ U2T จึงแนะนำให้ชาวบ้านเพิ่มมูลค่าสินค้าโดยการนำกะปิไปแปรรูปเป็นกะปಿನ้ำปลาหวานเพิ่มเติม

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ก่อนและหลัง โครงการ U2T เข้ามาดำเนินการในบ้านทะเลน้อย

ผลิตภัณฑ์	ผลิตภัณฑ์ก่อนโครงการ U2T เข้ามา	ผลิตภัณฑ์หลังโครงการ U2T เข้ามา
ซาไบขลุ่	บรรจุใบชาแห้งใส่กล่องบรรจุภัณฑ์เฉย ๆ ไม่มีการบด	พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ข้างกล่องมีสีเวลาแยกกลิ่น ปรับเป็นซองบรรจุชาแบบซองจุ่มใส่ชาบด เพิ่มมูลค่าสินค้าด้วยการใส่กลิ่นดอกมะลิและเก็กฮวย
กล้วยตาก	บรรจุใส่กล่อง	พัฒนาบรรจุภัณฑ์โดยเพิ่มสายคาดกล่อง เพิ่มมูลค่าสินค้าด้วยการทำเป็นเค้กกกล้วยตาก
ผักกระชับ	วางขายเป็นกระถาง ๆ ใส่ถุงพลาสติก	พัฒนาบรรจุภัณฑ์ เพิ่มมูลค่าสินค้าด้วยการทำเป็นยาผักกระชับกรอบ
กะปิ	บรรจุใส่กระปุกใส	เพิ่มมูลค่าสินค้าด้วยการทำเป็นกะปิน้ำปลาหวาน

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นเห็นว่าผลิตภัณฑ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด คือ ซาไบขลุ่ ที่มีการเปลี่ยนรูปแบบบรรจุภัณฑ์เป็นซองจุ่มเพื่อให้สะดวกต่อการรับประทานมากขึ้น และมีการเพิ่มมูลค่าให้สินค้าด้วยการนำเอาดอกมะลิและเก็กฮวยมาเพิ่มกลิ่น ในขณะที่กล้วยตาก ผักกระชับ และกะปิ จะเป็นการนำเอาวัตถุดิบมาแปรรูปเพิ่มมูลค่ามากกว่า

4.2.2 พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านวังห้ว

พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านวังห้ว แบ่งออกเป็นผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรม และ ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการช่วยเหลือของโครงการ U2T ดังนี้

4.2.2.1 พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรม

ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรม คือ การที่ชาวบ้านได้เข้าร่วมเรียนรู้และทำกิจกรรมที่ทางโครงการ U2T เป็นฝ่ายจัดขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อต้องการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์แก่ชุมชนบ้านวังห้ว เช่น การอบรมเกี่ยวกับการขายสินค้าและประชาสัมพันธ์ผ่านสมาร์ทโฟน (M-Commerce) การอบรมทำพรมเช็ดเท้า การอบรมทำกระถางและกระดาษสาจากเปลือกทุเรียน การออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ยกระดับสินค้า เป็นต้น แล้วได้นำเอาความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมนั้นมาใช้ต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตัวชาวบ้านเองสืบต่อไป โดยจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอบรมที่จัดโดยโครงการ U2T ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของชาวบ้านต่อการเข้าร่วมทำกิจกรรม 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก คือ ได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม กล่าวคือ ชาวบ้านสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากเข้าร่วมอบรมและทำกิจกรรมไปใช้ต่อยอดทำเป็นผลิตภัณฑ์ของตัวเอง อันถือเป็นการสร้างอาชีพใหม่และรายได้ให้กับชาวบ้าน ทั้งยังนำความรู้ที่ได้จากการอบรมเรื่องการตลาดออนไลน์มาใช้ เช่น การสร้างช่องทางร้านค้าออนไลน์ การเก็บเงินผ่านสมาร์ตโฟน การโพสต์ขายสินค้าทางออนไลน์ อันช่วยให้ชาวบ้านสามารถขยายกลุ่มลูกค้าและขายสินค้าได้มากขึ้น รวมไปถึงนำแม่แบบบรรจุภัณฑ์และสติ๊กเกอร์ตราสินค้าที่ทางโครงการ U2T ออกแบบไปปรับใช้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมของตนให้ดีขึ้น

“ป่าได้มาหลายอย่างเลยจากโครงการ ทั้งการทำน้ำพริก กระวานกรอบ แบบโลโก้ที่ใช้ทำสติ๊กเกอร์แปะบรรจุภัณฑ์สินค้าของเรา แล้วก็การถักพรม ฝักรองหม้อ เราเอามาทำขายเพราะว่าอยู่บ้านว่าง ๆ ไม่มีอะไรอยู่แล้ว” (สัมภาษณ์ นาง ส, ชาวบ้านชุมชนบ้านวังหว้า, 9 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“ป่ามีส่วนเรียนของตัวเองอยู่แล้ว ทีนี้พออาจารย์เขามาชวนว่าเขาจะสอนเรื่องการใช้เทคโนโลยีรดน้ำเนี่ย ป่าน่าจะได้ใช้ ได้ประโยชน์นะ ป่าก็เลยไปฟังเขา สอน ก็อ้อ เขาสอนเป็นขั้นเป็นตอนจนกว่าเราจะเข้าใจเลยนะ พอเรียนเสร็จเขาก็ให้พามาด้วย ป่าก็ได้ลองเอามาใช้ติดที่สวนดูก็ใช้ได้จริง ๆ ” (สัมภาษณ์ นาง ธ, ชาวบ้านชุมชนบ้านวังหว้า, 9 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“สิ่งที่เอามาทำต่อหลังจากที่ได้เข้าร่วมทำกิจกรรมก็คือ พรมเช็ดเท้านี้แหละ เพราะเรามีพื้นฐานการทำตะกร้าสานจากไม้ไผ่อยู่แล้ว” (สัมภาษณ์ นาง ว, ชาวบ้านชุมชนบ้านวังหว้า, 26 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“ช่วงก่อนหน้านี้ก็โอเค เราสามารถทำขายในตลาดได้ แต่ว่าพอช่วงโควิด ตลาดปิด ไม่สามารถไปขายได้ ก็จำเป็นต้องขายในออนไลน์หรือสื่อเทคโนโลยี ซึ่งชาวบ้านก็ใช้เทคโนโลยีไม่ค่อยเป็น แต่พอโครงการ U2T เข้ามาเนี่ย เรามีการสอนการใช้สื่อออนไลน์ให้ชาวบ้านเขา เช่น สมัครงบปียังไง วิธีการขายยังไง เราฝึกให้พวกเขา จนตอนนี้เขาสามารถขายเองได้ ทำเองได้ หากคนไหนมีปัญหาติดขัดอะไรก็สามารถถามมาได้ เพราะว่ามีกลุ่มที่สร้างไว้ให้สามารถถามกันได้” (สัมภาษณ์ นาง ย, คณะทำงานโครงการ U2T วังหว้า, 22 มิถุนายน พ.ศ.2565)

ภาพที่ 49 พรมเช็ดเท้าและผ้ารองหม้อฝีมือนาง ส

ที่มา: รติมา พงษ์อริยะ, 2565

ภาพที่ 50 ผลิตภัณฑ์น้ำพริกกระวานกรอบฝีมือนาง ส

ที่มา: รติมา พงษ์อริยะ, 2565

ประการที่สอง คือ ข้อจำกัดของการนำข้อมูลจากการเข้าร่วมกิจกรรมไปใช้ต่อยอด กล่าวคือ ถึงชาวบ้านจะได้เข้าร่วมการอบรมและกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ที่จัดขึ้นโดยโครงการ U2T แต่กระนั้น ก็มีข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถนำเอาความรู้ที่ไปใช้ประโยชน์ ต่อยอดได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากการมีต้นทุนทางอุปกรณ์ที่ไม่เท่ากัน ทักษะการเรียนรู้และนำไปใช้ รวมไปถึงขั้นตอนการแปรรูปที่มีความซับซ้อน ยากต่อการนำไปทำในชีวิตประจำวันได้จริง

“พี่ว่ามันเป็นโมเดลแค่ทำได้ เหมือนเป็นงานวิจัย ประทศมากกว่า แต่เอาไปต่อยอดไม่ได้ เพราะอุปกรณ์บดเปลือกทุเรียนชาวบ้านก็ไม่มี ต้องมายืมที่ หมู่บ้าน ไม่คุ้มต้นทุน แล้วยังไปต่อยอดเป็นอาชีพไม่ได้ ขั้นตอนมันเยอะเกิน” (สัมภาษณ์ นาย ห, ประธานชุมชนบ้านเอื้ออาทรระยอง (วังห้ว), 22 มิถุนายน พ.ศ.2565)

“ถามว่าทำได้มันก็ทำได้ ขึ้นรูปได้ แต่ว่าขายยังไม่ได้หรอก เพราะว่าเราเอาเปลือกทุเรียนสดมาปั่น ที่นี้ถ้ามันไม่แห้ง แค่มั้ยมันราคาก็ขึ้นแล้ว แล้วก็ไม่มีอุปกรณ์เครื่องบด เพราะตอนเรียนไปยืมเครื่องบดขยะของบ้านเอื้ออาทรมา รวมถึงวัตถุดิบอย่างเปลือกทุเรียนไปทำขายอีก เพราะต้องใช้เปลือกสด ถ้าแห้งไปก็จะเป็นเหี่ยวเอามาทำไม่ได้” (สัมภาษณ์ นาง ป, ประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรมบ้านวังห้ว, 16 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“โครงการเขาสอนใช้เทคโนโลยีนะ แต่ว่าเราจำไม่ได้ จำได้แค่นิดๆหน่อยๆ ไม่เหมือนวัยรุ่นเขา” (สัมภาษณ์ นาง ม, ชาวบ้านชุมชนวังห้ว, 26 สิงหาคม พ.ศ. 2565)

4.2.2.2. พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการช่วยเหลือจากโครงการ

พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการช่วยเหลือจากโครงการ คือ ผลิตภัณฑ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาขึ้น จากการเข้ามาช่วยเหลือของโครงการ U2T ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากการแปรรูปผลิตภัณฑ์ หรือการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัยมากขึ้น เพื่อส่งเสริมการขายให้ชาวบ้านสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้แก่

1) ข้าวเกรียบข้าวตัง

ชุมชนบ้านวังห้วมีข้าวตังโบราณที่เป็นสินค้าโดดเด่นอยู่แต่เดิม เพราะมีเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนที่ไหน เนื่องจากมีน้ำจิ้มไว้สำหรับกินคู่กับข้าวตัง อย่างไรก็ตามชาวบ้านไม่ได้มีการทำเพื่อขายส่งออกทางไกล แต่เพียงแค่นำให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่ศูนย์ท่องเที่ยววังห้วเท่านั้น ส่งผลให้ทางด้านโครงการ U2T จึงเล็งเห็นถึงปัญหาของข้าวตังที่ไม่สามารถเก็บรักษาเป็นระยะเวลานาน รวมถึงส่งออกขายสินค้าไปยังจังหวัดอื่นได้ จึงพัฒนาแปรรูปให้กลายเป็นข้าวเกรียบข้าวตังแทน เพื่อเพิ่มระยะเวลาในการเก็บรักษา ทั้งยังเพิ่มมูลค่าและดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมไปควบคู่กันได้

ภาพที่ 75 ข้าวเกรียบข้าวตัง

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

2) น้ำพริกกระวานกรอบ

ชุมชนบ้านวังหว้ามีกระวานเป็นสมุนไพรอยู่แล้ว แต่โครงการ U2T ได้ช่วยคิดสูตรและสอนวิธีทำเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าจนกลายเป็นน้ำพริกกระวานกรอบ ทั้งยังช่วยออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์พร้อมทั้งให้แม่แบบบรรจุภัณฑ์แก่ชาวบ้านที่สนใจอยากนำไปขายต่อ รวมถึงสร้างช่องทางออนไลน์ให้สำหรับขายให้ชาวบ้านได้ใช้ต่อยอดอีกด้วย

ภาพที่ 51 บรรจุภัณฑ์น้ำพริกกระวานกรอบแบบแก้ว

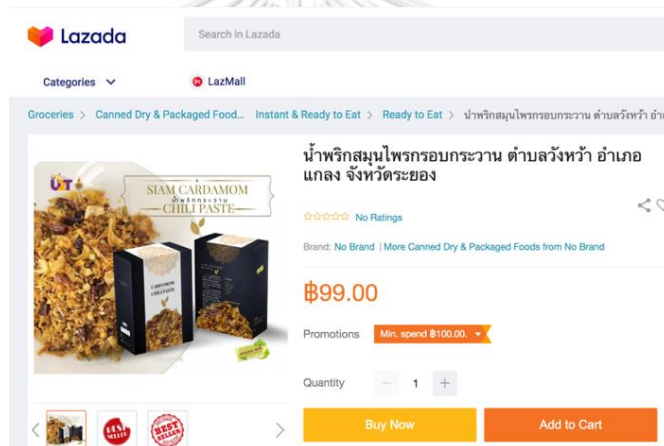
ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ภาพที่ 52 บรรจุภัณฑ์น้ำพริกกระวานกรอบแบบใหม่

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ภาพที่ 53 น้ำพริกกระวานกรอบที่ลงขายผ่านร้านค้าออนไลน์ Lazada

ที่มา: Lazada U2T BCG ราชมงคลตะวันออก

CHULALONGKORN UNIVERSITY

3) กระถางต้นไม้และกระดาดสาเปลือกทุเรียน

เนื่องจากจังหวัดระยองเป็นจังหวัดที่โดดเด่นเรื่องทุเรียน ดังนั้นในหน้าฤดูกาลเก็บผลไม้ทุกปีจะมีขยะที่เกิดจากเปลือกทุเรียนเป็นจำนวนมาก ซึ่งนอกจากจะเกิดปัญหาเปลือกทุเรียนส่งกลิ่นเหม็นแล้ว ยังอาจนำมาของโรคจากแมลงที่มาตอม ดังนั้น ทางคณะทำงานโครงการได้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นนี้จึงนำเอาเปลือกทุเรียนมาบดผสมน้ำและกาก และนำไปทำเป็นกระถางต้นไม้ และกระดาดสาจากเปลือกทุเรียนที่นอกจากจะเป็นการจัดการขยะแล้ว ยังเป็นการแปรรูปขยะเพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้นได้อีกด้วย

ภาพที่ 54 กระถางต้นไม้เปลือกทุเรียน

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

4) บราวน์ทุเรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้นว่าจังหวัดระยองโดดเด่นด้านทุเรียน ทางโครงการก็ได้มีการนำเอาทุเรียนอ่อนมาทำเป็นผงแล้วนำไปใส่บราวน์ เพื่อแปรรูปวัตถุดิบ และสามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าได้มากขึ้นโดยการทำเป็นบราวน์ทุเรียน

ภาพที่ 55 บราวน์ทุเรียน

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

5) พรมเช็ดเท้า

ขั้นตอนคือนำเอาเศษผ้าซึ่งเป็นขยะมาเพิ่มมูลค่าโดยแปรรูปเป็นพรมเช็ดเท้า ผ้ารองหม้อ ซึ่งนอกจากจะเป็นการกำจัดเศษผ้าเหลือใช้ที่เป็นขยะแล้ว ยังช่วยส่งเสริมการสร้างอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชนอีกด้วย

ภาพที่ 56 พรมเช็ดเท้า

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ก่อนและหลัง โครงการ U2T เข้ามาดำเนินการในบ้านวังหว้า

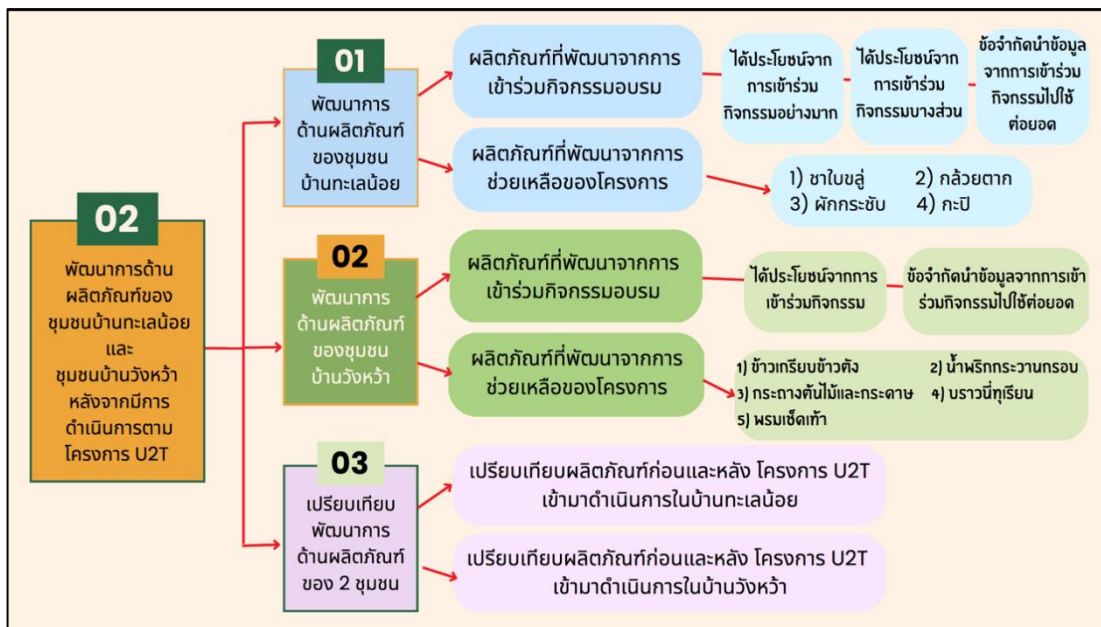
ผลิตภัณฑ์	ผลิตภัณฑ์ก่อนโครงการ U2T เข้ามา	ผลิตภัณฑ์หลังโครงการ U2T เข้ามา
ข้าวเกรียบข้าวตัง	ข้าวตังโบราณ ซึ่งเดิมที่ทำขายแคในศูนย์ท่องเที่ยววังหว้าเท่านั้น	พัฒนาเป็นข้าวเกรียบข้าวตัง เพื่อยืดระยะเวลาในการเก็บรักษา ทั้งยังสามารถขายออนไลน์ไปต่างจังหวัดได้
น้ำพริกกระวานกรอบ	ไม่มี ขายแค่กระวานแยกเดี่ยว ๆ	พัฒนาเป็นน้ำพริกกระวานกรอบ ช่วยเพิ่มมูลค่าสินค้ามากขึ้น
กระทงต้นไม้และกระดาศาเปลือกทุเรียน	ไม่มี ขยะจากเปลือกทุเรียน	ทำเป็นกระทงต้นไม้ และกระดาศา จากเปลือกทุเรียน เพื่อยกระดับให้กับสินค้า
บราวนี่ทุเรียน	ไม่มี	นำเอาผงทุเรียนที่ได้จากทุเรียนมาผสมในบราวนี่ เพื่อยกระดับให้กับสินค้า
พรมเช็ดเท้า	ไม่มี แต่ชาวบ้านบางส่วนมีพื้นฐานการถักไหมพรม	แปรรูปเศษผ้าเป็นพรมเช็ดเท้า และผ้ารองหม้อ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้สินค้า อีกทั้งยังเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชาวบ้าน

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นเห็นว่าผลิตภัณฑ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในแง่ของการนำเอาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่มาแปรรูปผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า คือ ข้าวเกรียบข้าวตัง น้ำพริกกระวานกรอบ และพรมเช็ดเท้า ส่วนกระถางต้นไม้จากเปลือกทุเรียน กระดาษสาจากเปลือกทุเรียน และบราวน์ทุเรียน ถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทางโครงการ U2T ได้คิดค้นขึ้นโดยการนำเอาขยะหรือของเหลือที่ไม่ได้ใช้มายกระดับสินค้าให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่

จากการศึกษาการทำงานของโครงการ U2T ทั้ง 2 พื้นที่ ได้แก่ ชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบ้านวังห้ว พบว่าพัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง ภายหลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) มีการเปลี่ยนแปลงด้านผลิตภัณฑ์ไปในทางที่ดีขึ้น โดยแบ่งออกเป็นผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรม และผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการช่วยเหลือของโครงการ U2T ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรมคือ การที่ชาวบ้านได้นำเอาความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมการอบรมและกิจกรรมที่ทางโครงการ U2T จัดขึ้นไปปรับใช้กับผลิตภัณฑ์เดิมของตน รวมไปถึงการนำเอาผลิตภัณฑ์ที่ได้เรียนรู้มาต่อยอดสร้างอาชีพใหม่ ส่วนผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการช่วยเหลือของโครงการ U2T คือ ผลิตภัณฑ์ที่ทางโครงการ U2T เข้ามาช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งในด้านของตัวผลิตภัณฑ์ผ่านการยกระดับ แปรรูปสินค้า และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ภายนอกเพื่อดึงดูดลูกค้า รวมไปถึงช่วยสอนการสร้างช่องทางออนไลน์สำหรับจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้แก่ชาวบ้านด้วย

ภาพที่ 57 แผนภาพสรุปผลการศึกษาค้นคว้าพัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังห้ว หลังจากมีการดำเนินการตามโครงการ U2T

ที่มา: รติมา พงษ์อริยะ, 2566

4.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน และศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังห้ว หลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T)

โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ได้มีการจัดการแข่งขันแฮกกาธอน (Hackathon) ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาทักษะแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ U2T โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าแข่งขันได้ระดมความคิดจากปัญหาและความต้องการในพื้นที่กว่า 3,000 ตำบลทั่วประเทศ เพื่อนำมาสร้างสรรค์หาแนวทางการพัฒนาในแต่ละตำบล ภายใต้โจทย์ “การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก” ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1.) การยกระดับการท่องเที่ยว 2.) การนำองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยี และสุขภาพไปช่วยบริการชุมชน 3.) การส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม และ 4.) การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ทั้งนี้ มีทีมที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมแฮกกาธอนจากมหาวิทยาลัยใน 8 ภูมิภาค จำนวน 965 ทีม หรือกว่า 5,000 คน โดยแบ่งออกเป็นด้านยกระดับการท่องเที่ยว ร้อยละ 40 ด้านการนำองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีและสุขภาพไปช่วยบริการชุมชน และการส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 25 ทั้ง 2 ด้าน และสุดท้ายคือ ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม คิดเป็นร้อยละ 10 โดยทีมที่ผ่านการคัดเลือกในระดับภูมิภาค จะได้รับการสนับสนุนเงินรางวัลจำนวน 50,000 บาท เพื่อนำแนว

ทางการพัฒนา ในรูปแบบโอเดียบไปทดลองทดสอบในพื้นที่จริง ภายใต้คำแนะนำของพี่เลี้ยงและผู้นำชุมชน เป็นเวลา 3 เดือน เพื่อพัฒนาเป็น “ตัวต้นแบบ” หรือ ผลการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม)

โดยตำบลวังห้ว อำเภอกาหลง จังหวัดระยอง ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับภูมิภาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในการประกวดกิจกรรมแฮกกาธอน (U2T Hackathon 2021) ประจำปีพ.ศ. 2564 ด้วยการใช้แนวคิด “เปลือกทุเรียนมีค่าวังห้ว Go Green” ซึ่งนำเอาทุเรียนวังห้วอันมีจุดขายในการเป็นเกษตรอินทรีย์มาใช้ เพราะสามารถนำทุกส่วนของทุเรียนมาใช้แปรรูปเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้นั่นเอง ทำให้ได้รับรางวัลเกียรติบัตร และเงินรางวัล จำนวน 50,000 บาท (เพจ Facebook มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก)

ภาพที่ 58 โล่รางวัลชนะเลิศระดับภูมิภาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในการประกวดกิจกรรมแฮกกาธอน (U2T Hackathon 2021)

ที่มา: เพจ Facebook U2T for BCG มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก

ประกอบกับ ในการเผยแพร่ผลงาน โครงการ U2T ตำบลวังห้ว เป็นหนึ่งในตำบลที่ผ่านเข้ารอบ “โครงการที่มีศักยภาพในการยกระดับชุมชน Top100 U2T projects” (จากทั้งหมด 3,000 ตำบลทั่วประเทศ) ซึ่งถูกพิจารณาโดย Engagement Thailand (EnT) และสถาบันคลังสมองของชาติ โดยตำบลวังห้วได้ลำดับที่ 89 (เพจ Facebook Top100 U2T projects by EnT)

4.3.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว ได้แก่

1) ความรู้ความสามารถ และการเอาใจใส่ต่อโครงการของอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ

โครงการ U2T วังห้ว ได้มีการติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชนในเบื้องต้น เพื่อให้เวลาเดินทางไปลงพื้นที่เก็บข้อมูลในชุมชนสามารถเป็นไปได้อย่างราบรื่น ชาวบ้านจะเกิดความไว้วางใจในตัวคณะทำงานโครงการ อันนำไปสู่การสอบถามเก็บข้อมูลถึงปัญหาในชุมชนและความต้องการของ

ชาวบ้านในชุมชน ที่ต้องการให้โครงการ U2T เข้ามาช่วยเหลือและแก้ไข ซึ่งจะทำให้โครงการได้เข้าใจถึงบริบทชุมชนอย่างลึกซึ้ง ผ่านการพูดคุยทั้งกับชาวบ้านและผู้นำชุมชน

ประกอบกับการทำงานของอาจารย์ผู้ดูแลโครงการที่มีความทุ่มเท และมีความตั้งใจอย่างมากในการทำงาน อันแสดงผ่านการทำงานของอาจารย์ เนื่องด้วยต้องการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทุกกิจกรรมของการลงพื้นที่ อาจารย์จึงมาเช่าบ้านอยู่ในจังหวัดระยอง ใกล้บริเวณที่จัดกิจกรรม เป็นระยะเวลา 1 ปี ตามเวลาของการดำเนินโครงการที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากจะเพื่อให้สะดวกต่อการทำงาน ทั้งการดำเนินกิจกรรม การหาข้อมูล ยังทำให้มีปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านในพื้นที่ที่ส่งผลต่อการสร้างความเชื่อใจ และมองเห็นปัญหาในพื้นที่ได้ชัดเจน อันนำไปสู่การคิด สร้างสรรค์ ออกแบบ กิจกรรมการอบรมถ่ายทอดความรู้แก่ชาวบ้านได้อย่างตรงความต้องการของชาวบ้านที่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการดำเนินงาน เพราะชาวบ้านมองเห็นประโยชน์ของโครงการที่จะทำให้เขามีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากเดิม มองเห็นช่องทางในการต่อยอด มองเห็นช่องทางในการทำธุรกิจทั้งระบบตั้งแต่เริ่มผลิตจนกระทั่งถึงช่องทางการจำหน่าย ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน ดังนั้น ความรู้ความสามารถ และการเอาใจใส่ต่อโครงการของอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการจึงถือเป็นหนึ่งในกลไกที่ทำให้โครงการดำเนินการได้อย่างราบรื่น

“ในการมอบหมายงานของอาจารย์ อาจารย์จะให้คณะทำงานโครงการเก็บข้อมูลความต้องการของชาวบ้านว่าใครอยากได้แบบไหน แล้วให้ลงชื่อไว้ด้วยเลย เพื่อที่เวลาจัดกิจกรรมขึ้น เราจะได้สามารถชักชวนชาวบ้านที่ตรงกลุ่มความสนใจแรกเริ่มของเขาได้” (สัมภาษณ์ นาง ภ, อาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ U2T วังห้ว, 29 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“...ชาวบ้านบางคนก็ไม่ได้ทำอะไร แต่ว่ามีผลิตภัณฑ์อยู่แล้ว พอเขาได้มาทำมาเรียนรู้ก็ได้เอาความรู้ที่ได้ไปต่อยอด ไปขาย หรือเอาไปสอนลูกหลาน พอเราสอนเขาทำครั้งแรกแล้วให้เขาได้ลองชิม เขาร่อย ภูมิใจ ก็นำไปต่อยอดไปขายได้ เป็นการสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้เขา ให้ชุมชนด้วย” (สัมภาษณ์ นาง ท, คณะทำงานโครงการ U2T วังห้ว, 27 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการเก่งมาก อาจารย์จะคอยดูว่าชาวบ้านแต่ละคนมีความสามารถในเรื่องอะไรก็จะดึงเอาความสามารถนั้นมาต่อยอดให้แต่ละคน และช่วยชี้ช่องทางในการทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น ส่งเสริมการขายโดยพยายามชี้แนะการตลาด

ให้หรือแนะนำให้ส่วนราชการในการนำผลิตภัณฑ์ของเราไปวางจำหน่ายในงานต่าง ๆ” (สัมภาษณ์ นาง ย, ชาวบ้านชุมชนบ้านวังหว่า, 9 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“โครงการสามารถช่วยนำกลุ่มชาวบ้านให้เข้าไปสู่ในวงการใหญ่ๆได้ สามารถเอาของที่เรำทำไปเสนอในกลุ่มที่เราไม่สามารถเข้าไปได้” (สัมภาษณ์ ว, ชาวบ้านชุมชนบ้านวังหว่า, 26 สิงหาคม พ.ศ.2565)

2) ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการ และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

โครงการ U2T วังหว่า ได้มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลวังหว่า ผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยววังหว่า เป็นต้น เพื่อเวลาไปลงพื้นที่เก็บข้อมูลในชุมชนและดำเนินกิจกรรมการอบรมให้ความรู้ต่าง ๆ สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่น ประกอบกับตัวของผู้นำชุมชนที่มีความกระตือรือร้นในการให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์แก่ชาวบ้านในชุมชน หรือการอำนวยความสะดวกในการให้ใช้พื้นที่ของหน่วยงานสำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ อันถือเป็นความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการ ขณะเดียวกันผู้นำชุมชนของหมู่บ้านมีการทำงานร่วมกันและติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอ ทั้งการทำงานของโครงการ U2T หรืองานอื่น ๆ ทำให้มีบรรยากาศในการทำงานร่วมกันที่ดีระหว่างคนในชุมชน ส่งผลให้คณะทำงานโครงการ U2T สามารถดำเนินการทำงานได้อย่างราบรื่น รวมไปถึงการให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นและความต้องการของตนต่อการพัฒนาที่โครงการ U2T เข้ามาช่วยเหลือและจัดทำกิจกรรมการอบรมให้ความรู้ จึงกล่าวได้ว่าเป็นการดำเนินการที่ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการการทำงานอย่างแท้จริง

“...การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ชาวบ้านออกความคิดได้ เช่น อยากได้บรรจุภัณฑ์แบบไหนทางโครงการจะออกแบบให้ตามที่ชาวบ้านต้องการ แล้วก็พัฒนาอาชีพด้วย เพราะเป็นสินค้าใหม่อย่างพรหม” (สัมภาษณ์ นาง น และนางสาว ด, คณะทำงานในโครงการ U2T ชุมชนบ้านวังหว่า, 30 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“...ทางมหาลัยเขาส่งจดหมายมาก่อนตอนแรกว่าจะเข้ามาทำกิจกรรมนะ จากนั้นเขาก็มาคุย แนะนำตัวกับทางนายกอบต.ว่าเขาเป็นใคร จะมาทำอะไรบ้าง ก็ช่วยประสานงานเรื่องแนะนำเขากับชาวบ้าน ชาวบ้านจะได้ไม่ตกใจเวลาเขามาทำกิจกรรมหรือต้องการคน ประมาณนี้” (สัมภาษณ์ นาย บ, ส.ท.เมืองวังหว่า, 22 มิถุนายน พ.ศ.2565)

3) การมีต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญา

การมีต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญา กล่าวคือ จากการสำรวจพื้นที่ที่โครงการ U2T ไปดำเนินการพบว่า การมีความได้เปรียบด้านทรัพยากรธรรมชาติที่ขึ้นชื่อและภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์อยู่ก่อนแล้ว ทำให้สามารถนำมาต่อยอดพัฒนาได้ง่ายกว่า เช่น จังหวัดระยองขึ้นชื่อเรื่องทุเรียน ชุมชนบ้านวังหว้าก็เช่นกัน ดังนั้น ชาวบ้านในชุมชนจึงประกอบอาชีพเกษตรกรทำสวนทุเรียนเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลให้ในฤดูกาลทุเรียนมีระยะที่เกิดจากทุเรียนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเปลือกทุเรียน โครงการ U2T จึงนำเอาปัญหาตรงนี้มาแก้ไขและนำมาแปรรูปพัฒนาเป็นสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่า หรือการนำเอาอาหารท้องถิ่นอย่างข้าวตังโบราณมาพัฒนาต่อยอดเป็นข้าวเกรียบข้าวตัง เป็นต้น

“ผลิตภัณฑ์ที่เราคิด จะขึ้นกับอัตลักษณ์ของชุมชน คือ ชุมชนมีอะไรแล้วชุมชนอยากสะท้อนความเป็นตัวตนยังไง เราก็จะพยายามคิดให้อิงกับชุมชน เราไม่ได้จะเปลี่ยนแปลงหรือเอาของใหม่มาใส่ 100% เราต้องใช้วัตถุดิบที่ชุมชนมี หรือเอาปัญหาของชุมชน เช่น สิ่งที่ชุมชนอยากจะทำต่อยอดให้มันเด่นดังขึ้นไป เราทำต่อยอดเราจะเน้นว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่พยายามคิดค้นให้เนี้ย จะให้มันสะท้อนความเป็นวังหว้าอยู่เหมือนเดิม” (สัมภาษณ์ นาง ภ, อาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ U2T ชุมชนบ้านวังหว้า, 29 สิงหาคม พ.ศ.2565)

4) การมีทุนทางทรัพยากรมนุษย์ การคัดเลือก และการบริหารคณะกรรมการ

จากเป้าประสงค์ของการทำโครงการ U2T ที่กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ได้มีการกำหนดจำนวนคน 20 คนที่ต้องทำงานในโครงการต่อพื้นที่ 1 ตำบลนั้น ถือเป็นปัจจัยที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ เพราะการมีจำนวนคนถึง 20 คน ทำให้สามารถดำเนินการทำงานได้อย่างครอบคลุม ครบถ้วนตามที่ผู้ดูแลโครงการได้คิด ออกแบบ และสร้างสรรค์ กิจกรรมการอบรมถ่ายทอดความรู้ให้กับชาวบ้านได้อย่างราบรื่น ประกอบกับการคัดเลือกคนมาทำงานในโครงการที่กำหนดไว้ว่าต้องเป็นคนในพื้นที่ ทั้งยังมีคนในระดับผู้นำชุมชนเข้ามาทำงานร่วมด้วย ส่งผลให้คณะกรรมการที่ได้รับความไว้วางใจอย่างเต็มที่ เพราะนอกจากคนในพื้นที่จะมีความคุ้นชินกับชาวบ้าน ทำให้ได้รับความไว้วางใจ และรู้ถึงปัญหาเชิงลึกในพื้นที่แล้ว การทำงานภายใต้ความมีสำนึกรักบ้านเกิดก็เป็นสาเหตุหนึ่งให้คณะกรรมการเต็มที่กับการทำงาน เพราะเป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในชุมชนของตนเอง ประกอบกับการบริหารคณะกรรมการภายในโครงการ U2T มีการ

ใช้ประโยชน์ของการมีจำนวนคนที่มากและหลากหลายประเภทตามเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ บัณฑิต นักศึกษา และชาวบ้าน ทำให้คณะทำงานมีทักษะ ความถนัด และประสบการณ์ที่ต่างกัน ส่งผลให้การ มอบหมายงานตามความถนัดของแต่ละประเภทจะช่วยให้สามารถแลกเปลี่ยนแนวคิดกันและได้งานที่มีประสิทธิภาพ

“การมีคนในพื้นที่มาเป็นคณะเจ้าที่ทำงานเนี่ยเป็นสิ่งที่ทำให้โครงการสำเร็จ เพราะเขาสามารถคุยติดต่อ ประสานงานกับเครือข่ายของเขาเองได้ ชักชวนให้มา ทำกิจกรรมได้ง่าย ประกอบกับตอนเขาลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์ปัญหาความต้องการของชาวบ้าน เขาก็จะ ชักชวนชาวบ้านมาร่วมกิจกรรมในแต่ละกลุ่มได้ตามความต้องการที่เขาได้รับข้อมูลมา” (สัมภาษณ์ นาง ก, อาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ U2T ชุมชนบ้านวังห้ว, 29 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“...เพราะพี่เป็นคนในพื้นที่เอง รู้จักทุกคนอยู่แล้ว อย่าง น้อยพี่ก็รู้ว่าลุง ๆ ป้า ๆ เขาถนัดอะไร น่าจะเอาความรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้อบรมอันไหนไปใช้ต่อได้ พี่ก็จะได้ไปติดต่อกับลุง ๆ ป้า ๆ ได้ถูกคนถูกจุด” (สัมภาษณ์ นาง ล, คณะทำงานในโครงการ U2T ชุมชนบ้านวังห้ว, 30 สิงหาคม พ.ศ.2565)

5) การสร้างการมีส่วนได้ให้ชุมชน

ในการมาเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมให้ความรู้ที่โครงการจัดขึ้นในแต่ละครั้ง ชาวบ้าน จำเป็นต้องหยุดงาน ภารกิจของตนเพื่อมาเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งหากโครงการไม่มีสิ่งตอบแทนเพื่อ ชดเชยเวลาและผลประโยชน์ รายได้ที่ชาวบ้านต้องเสียจากการมาเข้าร่วมกิจกรรม จะทำให้ชาวบ้าน ไม่สะดวกมาเข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้น การสร้างการมีส่วนได้แก่ชาวบ้าน โดยให้ค่าตอบแทนชาวบ้าน เป็นตัวเบิกทางสร้างการอยากมาเข้าร่วมอย่างสมัครใจก่อน จากนั้นจึงสร้างข้อกำหนดสำหรับการรับ ค่าตอบแทนในภายหลัง เพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการตั้งใจเรียนเพื่อรับความรู้จากกิจกรรมการอบรม เช่น สร้างเงื่อนไขว่าต้องนำผลที่ได้จากการเรียนมาส่งให้วิทยากรดูก่อน เพื่อตรวจสอบว่าชาวบ้านเข้าใจใน สิ่งที่ได้ถ่ายทอดความรู้ไปหรือไม่ หากผลงานไม่มีปัญหาก็จะมอบเงินเป็นค่าตอบแทนค่าเสียเวลาที่ ชาวบ้านต้องหยุดงานของตัวเองมาเข้าร่วมทำกิจกรรมการอบรมที่โครงการจัดขึ้น กล่าวคือ การให้ ค่าแรงตอบแทนชาวบ้าน นอกจากเพื่อชดเชยค่าเสียเวลาแล้ว ยังเป็นการสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วม กิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนเบื้องต้น เพราะโครงการมีการสร้างเงื่อนไขในการรับค่าแรง เพื่อ เพิ่มแรงจูงใจในการตั้งใจเรียน รับผิดชอบต่อความรู้ ผ่านการส่งการบ้าน/งานที่ได้รับมอบหมายหลังเข้าร่วม

กิจกรรมอบรม ดังนั้น เมื่อมีใบเบิกทางอย่างเงินทุนให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมในขั้นต้นได้แล้ว ความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมจะเป็นสิ่งที่ชาวบ้านจะได้รับเป็นสิ่งต่อไป จากนั้นเมื่อชาวบ้านสามารถนำเอาความรู้ที่ได้ไปใช้พัฒนา เป็นแนวทางในการต่อยอดกิจการที่มีอยู่ หรือแม้แต่สร้างอาชีพใหม่ให้แก่ตัวชาวบ้าน จนสามารถมีรายได้เลี้ยงชีพตนเองได้สืบต่อไป

“ในการพัฒนาชุมชนต้องสร้างการมีส่วนร่วมในการมีส่วนได้ ไม่ใช่ได้เสียนะ ต้องมีส่วนได้ อย่างงบประมาณที่ลงไปควรจัดสรรหรือแบ่งปันให้ชาวบ้านมีส่วนได้นะ ในการที่จะมานั่งเรียนในแต่ละวันเขาต้องหยุดงานมา เพราะจริง ๆ หัวใจสำคัญในการไปถ่ายทอดองค์ความรู้ ชาวบ้านไม่ได้ต้องการนะบางที ความต้องการที่จะเรียนของเขายังไม่มี ยังไม่เกิดขึ้น มาเพื่อได้เงินค่าตอบแทน เขาจะเปิดใจมาก่อน พอเสร็จความต้องการแล้วเขาจะเปิดใจในการเรียนรู้ เพราะเราบอกว่าถ้าจะได้เงินต้องส่งการบ้าน การบ้านแปลว่าต้องทำ ณ ตอนนั้น การที่ต้องทำเนี่ยมันเป็นเรื่องปฏิบัติ การมันจึงต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ในการที่เรามีเทคนิคแบบนี้มันทำให้เขาจำเป็นต้องเรียนรู้อย่างตั้งใจและทำมันจนเกิดผลงาน และส่งมอบผลงานก่อนกลับบ้าน ต้องทำตรงนั้นแล้วส่งเลยถึงจะได้เงิน” (สัมภาษณ์ นาง ภ, อาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ U2T ชุมชนบ้านวังห้ว, 29 สิงหาคม พ.ศ.2565)

6) ความร่วมมือจากชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรม และการรวมกลุ่มทำงาน

สืบเนื่องจากการสร้างการมีส่วนได้ให้ชุมชนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมแก่ชาวบ้าน แต่กระนั้นหากไม่ได้รับความร่วมมือในการจากชาวบ้านก็ไม่อาจทำให้การทำงานเป็นไปได้อย่างราบรื่น ดังนั้น ความร่วมมือจากชาวบ้านในการมาเข้าร่วมกิจกรรมและตั้งใจรับความรู้ที่วิทยากรถ่ายทอด การร่วมมือปฏิบัติตามกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างเต็มที่ เพื่อสร้างการเรียนรู้และสามารถนำเอาความรู้ที่ได้ไปใช้ต่อยอดอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นกลไกร่วมที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จในการทำงาน รวมไปถึงการรวมกลุ่มทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างปริมาณการผลิตที่มากขึ้นจนสามารถขยายกลุ่มลูกค้าที่มากขึ้น เพื่อสร้างตัวตนให้คนอื่นเห็น ภาครัฐมองเห็นหนทางในการให้ทุนพัฒนาอู่ชุมชน เมื่อผลิตภัณฑ์มีการพัฒนาที่มากขึ้น สินค้าพัฒนาได้คุณภาพมากขึ้นก็จะสามารถวางขายในตลาดที่ใหญ่ขึ้น อันนำไปสู่การสร้างรายได้ที่มั่นคงในอนาคตต่อไป

“สิ่งที่สำคัญเลยคือการรวมกลุ่ม เป็นปัจจัยสำคัญ เพราะถ้าเขาไม่รวมกลุ่มการทำ ความสำเร็จในการที่จะมีผลิตภัณฑ์นั้นขึ้นมาจะเกิดได้ยาก เช่นถ้าเราทำ

น้ำพริกคนเดียวเราก็จะได้แค่ 10 กระปุก ไปวางขายมันก็เล็ก ๆ น้อย ๆ ดังนั้น ถ้าเรารวมกลุ่มกันทำให้เกิดปริมาณผลิตภัณฑ์ที่มากพอไปลงขายในงาน มันจะทำให้ก้าวไปได้ เมื่อไหร่ก็ตามที่มีการรวมกลุ่ม หน่วยงานของรัฐเวลามาก็จะให้ทุนพัฒนาต่อ เช่นถ้าทำคนเดียวก็ต้องลงทุนเอง แต่พอรวมกลุ่มกันหน่วยงานรัฐก็จะมาช่วยอุ้มชู ช่วยทำแบรนด์ให้ พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ดูทันสมัยขึ้น แล้วนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดไปขายในตลาดอื่น ๆ ได้ ดังนั้น ไม่ว่าจะตำบลไหนที่จะทำผลิตภัณฑ์สำเร็จจะต้องมีการรวมกลุ่มก่อน เพื่อให้ผลิตสินค้าได้มากพอ เมื่อผลิตได้มากพอก็จะมีกำไรมากพอไปขับเคลื่อนต่อ สมาชิกสามารถมีรายได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน” (สัมภาษณ์ นาง ภ, อาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ U2T ชุมชนบ้านวังห้ว, 29 สิงหาคม พ.ศ.2565)

4.3.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน มีดังนี้

1) ความรู้ความสามารถ และการเอาใจใส่ต่อโครงการของอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ

โครงการ U2T ทางเกวียน ได้มีการติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชนในเบื้องต้น เพื่อให้เวลาเดินทางไปลงพื้นที่เก็บข้อมูลในชุมชนสามารถเป็นไปได้อย่างราบรื่น ประกอบกับอาจารย์ผู้ดูแลโครงการได้มีการขับรถมาดำเนินงานในพื้นที่ระยะของเป็นประจำสม่ำเสมอ เพื่อให้ชาวบ้านจะได้เกิดความไว้วางใจในตัวคณะทำงานโครงการ อันนำไปสู่การสอบถามเก็บข้อมูลถึงปัญหาในชุมชนและความต้องการของชาวบ้านในชุมชนที่ต้องการให้โครงการ U2T เข้ามาช่วยเหลือและแก้ไข ซึ่งจะทำให้โครงการได้เข้าใจถึงบริบทชุมชนอย่างลึกซึ้ง ผ่านการพูดคุยทั้งกับชาวบ้านและผู้นำชุมชน จนนำไปสู่การคิด ออกแบบกิจกรรมการอบรมถ่ายทอดความรู้แก่ชาวบ้านได้อย่างตรงความต้องการของชาวบ้านที่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการดำเนินงาน เพราะชาวบ้านมองเห็นประโยชน์ของโครงการที่จะทำให้เขามีรายได้เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์เดิมของตน ได้ช่องทางในการต่อยอด มองเห็นช่องทางในการทำธุรกิจทั้งระบบตั้งแต่เริ่มผลิตจนกระทั่งถึงช่องทางการจำหน่าย ทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ขณะเดียวกันอาจารย์ผู้ดูแลโครงการก็มีการเชิญอาจารย์ที่มีความรู้ ความชำนาญในหัวข้อที่ชาวบ้านต้องการมาช่วยเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับชาวบ้านด้วยเช่นกัน เพื่อให้ความคลุมทุกความต้องการของชาวบ้านในชุมชน ดังนั้น ความรู้ความสามารถ และการเอาใจใส่ต่อโครงการของอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการจึงถือเป็นหนึ่งในกลไกที่ทำให้โครงการดำเนินการได้อย่างราบรื่น

“...ความรู้ความสามารถของอาจารย์ เพราะว่าอาจารย์

ท่านมาจากคณะวิทยาศาสตร์การอาหาร (food science) ทำให้อาจารย์มีความชำนาญในเรื่องของ

การแปรรูปอาหาร พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์เป็นพิเศษ” (สัมภาษณ์ นางสาว ง, นางสาว ข นาย ต และนาง จ, คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน, 8 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“อาจารย์ที่มีความรู้มากกว่าเด็กในโครงการ ก็จะช่วยเหลือพัฒนาได้มากขึ้น เช่น มีอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีมา เขาก็มาสอนวิธีการใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ อย่างการปรับแต่งรูปภาพรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สามารถขายได้ง่ายขึ้น มีความน่าสนใจ รวมไปถึงสอนเรื่องการเลือกใช้ข้อความ โฆษณา เพื่อสร้างจุดเด่นให้กับสินค้าที่เราขาย และสร้างจุดสนใจให้กับสินค้า” (สัมภาษณ์ นาง ค, ชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อย, 8 สิงหาคม พ.ศ.2565)

2) ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการ และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

โครงการ U2T ได้มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลทางเกวียน ผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวบ้านทะเลน้อย เป็นต้น เพื่อเวลาไปลงพื้นที่เก็บข้อมูลในชุมชนและดำเนินกิจกรรมการอบรมให้ความรู้ต่าง ๆ สามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่น ประกอบกับตัวของผู้นำชุมชนที่มีการให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์แก่ชาวบ้านในชุมชน หรือการอำนวยความสะดวกในการให้ใช้พื้นที่ของหน่วยงานสำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ อันถือเป็นความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการ รวมไปถึงการให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นและความต้องการของตนต่อการพัฒนาที่โครงการ U2T เข้ามาช่วยเหลือและจัดทำกิจกรรมการอบรมให้ความรู้ จึงกล่าวได้ว่าเป็นการดำเนินการที่ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการการทำงานอย่างแท้จริง

“ในการลงพื้นที่และดำเนินโครงการเราจะสอบถามความเห็นของชาวบ้านร่วมด้วยว่ามีปัญหาที่ต้องการให้ช่วยแก้ไข หรือต้องการอยากได้อะไรเป็นพิเศษ เราก็จะช่วยแก้ไขและตอบสนองความต้องการตามนั้น เช่น การออกแบบตราสินค้า หรือบรรจุภัณฑ์ เราออกแบบก่อนเบื้องต้นแล้วไปให้ชาวบ้านดูว่าชอบไหม อยากให้ปรับเปลี่ยนอย่างไร พอเราได้คำติชมจากชาวบ้านมา เราก็นำมาปรับปรุงและแก้ไขให้ตรงกับความต้องการกับชาวบ้านมากขึ้น เวลาเราส่งมอบของให้ชาวบ้าน เขาก็จะได้พึงพอใจในสิ่งที่เราทำให้ ” (สัมภาษณ์ นางสาว ท, คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน, 6 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“ผู้นำชุมชนเราเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ช่วยทำให้ชุมชนเราเข้มแข็ง แล้วคนในชุมชนก็รักใคร่สามัคคีปรองดองช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาโดยตลอด พอมีโครงการนี้เข้ามาก็ยังทำให้พวกเราเห็นช่องทางในการทำมาหากินเพิ่มมากขึ้น” (สัมภาษณ์ นาง ร, ชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อย, 7 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“โครงการเขาถามความเห็นของชุมชนนะว่าเราอยากได้อะไร อย่างเรื่องการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ป้ายปักให้ความรู้ แล้วเขาก็ไปทำให้เราดูก่อนว่าชอบไหม พอใจในแบบที่เขาออกแบบมาไหม เราสามารถออกความเห็นได้” (สัมภาษณ์ นาง ก, ชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อย, 7 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“..เขามาขอใช้สถานที่ในการจัดกิจกรรม เราก็ช่วยประสานจัดเตรียมสถานที่ให้ ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรม แล้วก็ช่วยบอกต่อข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวันจัดกิจกรรมอบรมแก่ชาวบ้าน...” (สัมภาษณ์ นาย ช, รองนายก อบต.ทางเกวียน, 7 สิงหาคม พ.ศ.2565)

3) การมีต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญา

การมีต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญา กล่าวคือ จากการสำรวจพื้นที่ที่โครงการ U2T ไปดำเนินการพบว่าการมีความได้เปรียบด้านทรัพยากรธรรมชาติที่ขึ้นชื่อและภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์อยู่ก่อนแล้ว ทำให้สามารถนำมาต่อยอดพัฒนาได้ง่ายกว่า เช่น บ้านทะเลน้อยมีพืชที่เป็นผักเศรษฐกิจขึ้นชื่อคือ ผักกระชับ ที่มีแหล่งเพาะปลูกแห่งเดียวในประเทศอย่างบ้านทะเลน้อย หรือกล้วยตาก ซึ่งเป็นกล้วยน้ำว่าสามน้ำ อันประกอบไปด้วยน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม เนื่องจากพื้นที่ชุมชนบ้านทะเลน้อยอยู่ติดกับทะเล ทำให้ดินมีลักษณะเป็นดินเค็ม ทำการเพาะปลูกพืชชนิดอื่นได้ยาก ทำให้กล้วยที่นี่มีความเป็นเอกลักษณ์มากกว่าที่อื่น ดังนั้น สามารถนำเอาสิ่งที่มีอยู่เดิมมาต่อยอด แปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและสร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้กับชาวบ้านได้มากขึ้น

“ชาวบ้านเขาสามารถใช้วัตถุดิบที่ได้จากในท้องถิ่นเลย ซึ่งบางอย่างก็หาไม่ได้จากในที่อื่น เช่น ที่นี่มีกล้วย 3 น้ำ ที่อื่นเขามีแค่น้ำเดียว อย่างใบชูลูกก็ไม่ใช่ว่าจะปลูกได้ทุกที่ โดยเฉพาะผักกระชับที่เป็นพืชเศรษฐกิจขึ้นชื่อของบ้านทะเลน้อยเลย” (สัมภาษณ์ นาง รฐ, อาจารย์ผู้ดูแลโครงการ U2T ชุมชนบ้านทะเลน้อย, 8 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“...เรามีสิ่งที่ใช้พัฒนาต่อยอดได้เลย เพราะว่าในชุมชนมีข้อได้เปรียบด้านวัตถุดิบเป็นทุนเดิม ทำให้ตรงนี้อาจจะเป็นข้อได้เปรียบถ้าเทียบกับชุมชนอื่นที่เขาอาจจะไม่ได้มีต้นทุนด้านวัตถุดิบหรือสินค้าขึ้นชื่อ” (สัมภาษณ์ นางสาว ง, นางสาว ข นาย ต และนาง จ, คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน, 8 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“เขามาสำรวจพื้นที่ในชุมชนก่อนพัฒนาสินค้า หาข้อมูลว่าในพื้นที่มีสินค้าอะไรที่เป็นเอกลักษณ์ ทำให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ตรงจุดมากขึ้น” (สัมภาษณ์ นาง ก, ชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อย, 7 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“การอบรมก็ทำให้ชาวบ้านสามารถทำตามได้ เนื่องด้วยมีต้นทุนด้านวัตถุดิบกันอยู่แล้ว อย่างแม่มีต้นทุนคือแม่ปลูกลมะม่วง กล้วย อยู่แล้วก็นำมาแปรรูปตามที่ได้ไปเรียนมาทำเป็นกะป็น้ำปลาหวานกินกับมะม่วง คัพเค้กใส่กล้วยตาก” (สัมภาษณ์ นาง ร, ชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อย, 7 สิงหาคม พ.ศ.2565)

4) การมีทุนทางทรัพยากรมนุษย์ การคัดเลือก และการบริหารคณะทำงาน

จากเป้าประสงค์ของการทำโครงการ U2T ที่กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ได้มีการกำหนดจำนวนคน 20 คนที่ต้องทำงานในโครงการต่อพื้นที่ 1 ตำบลนั้น ถือเป็นหนึ่งปัจจัยที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ เพราะการมีจำนวนคนถึง 20 คน ทำให้สามารถดำเนินการทำงานได้อย่างครอบคลุม ครอบคลุมตามที่คุณดูแลโครงการได้คิด ออกแบบ และสร้างสรรค์ กิจกรรมการอบรมถ่ายทอดความรู้ให้กับชาวบ้านได้อย่างราบรื่น ประกอบกับการคัดเลือกคนมาทำงานในโครงการที่กำหนดไว้ว่าต้องเป็นคนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นบัณฑิต นักศึกษา หรือชาวบ้าน ส่งผลให้คณะทำงานทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ เพราะนอกจากคนในพื้นที่จะมีความคุ้นชินกับชาวบ้าน ทำให้ได้รับความไว้วางใจ และรู้ถึงปัญหาเชิงลึกในพื้นที่แล้ว การทำงานภายใต้ความมีสำนึกรักบ้านเกิดก็เป็นสาเหตุหนึ่งให้คณะทำงานเต็มที่กับการทำงาน เพราะเป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในชุมชนของตนเอง นอกจากนี้ยังสามารถทำงานในพื้นที่ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว เพราะส่วนใหญ่มีที่พักอาศัยอยู่ในบริเวณที่โครงการจัดกิจกรรม ประกอบกับการบริหารคณะทำงานภายในโครงการ U2T มีการใช้ประโยชน์ของการมีจำนวนคนที่มากและหลากหลายประเภทตามเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ บัณฑิต นักศึกษา และชาวบ้าน ทำให้คณะทำงานมีทักษะ ความถนัด และประสบการณ์ที่

ต่างกัน ส่งผลให้การมอบหมายงานตามความถนัดของแต่ละประเภทจะช่วยให้สามารถแลกเปลี่ยนแนวคิดกันและได้งานที่มีประสิทธิภาพ

“อีกอย่างที่ช่วยได้มากเลยคือคนในทีมงานเป็นคนในพื้นที่ ทำให้การเข้าถึงมันง่ายขึ้น แล้วก็คนทำงานเขาก็มีใจในการทำงานอย่างเต็มที่ เพราะเป็นพื้นที่ของตัวเอง พอทำด้วยความเต็มใจ เต็มที่ทุกอย่าง มันก็ง่าย” (สัมภาษณ์ นาง รฐ, อาจารย์ผู้ดูแลโครงการ U2T ชุมชนบ้านทะเลน้อย, 8 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“การที่คณะทำงานโครงการเป็นคนใน ทำให้ทราบถึงปัญหาและเข้าใจได้อย่างชัดเจน รวมถึงทำให้ติดต่อประสานงานกับคนในพื้นที่ได้ง่าย” (สัมภาษณ์ นางสาว ฉ, คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน, 6 สิงหาคม พ.ศ.2565)

5) ความร่วมมือจากชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรม

เบื้องต้นในการลงสำรวจพื้นที่ทำให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในชุมชนในการจัดกิจกรรมอบรมที่จัดขึ้นโดยโครงการ ซึ่งเมื่อชาวบ้านได้ทราบถึงกิจกรรมที่โครงการจัดขึ้นอันตรงกับความต้องการในการเรียนรู้ของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านสมัครใจมาเข้าร่วมกิจกรรมการอบรม อย่างไรก็ตามหากชาวบ้านไม่ได้ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมถ่ายทอดความรู้ก็ไม้อาจดำเนินการได้อย่างราบรื่น ยังเป็นการบอกต่อผ่านคนรู้จัก ทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อถือและให้ความสนใจได้ตรงกลุ่มเป้าหมายของกิจกรรม

“...ความร่วมมือจากชาวบ้านคือปัจจัย เพราะถ้าชาวบ้านไม่ได้ให้ความร่วมมือ เราก็ไม่สามารถที่จะดำเนินงานได้เพียงฝ่ายเดียวเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ การที่ชาวบ้านให้ความร่วมมือดี เพราะว่าชาวบ้านเขาก็มีสิ่งที่อยากพัฒนาเพิ่มจากสิ่งที่มีอยู่ อยากมีรายได้เพิ่มขึ้นให้กับกลุ่มของเขา เบื้องต้นเขาทำได้ในส่วนนี้แล้ว ยิ่งพอ U2T เข้ามาก็จะสามารถช่วยพัฒนาได้มากขึ้น เพราะว่าบางครั้งชาวบ้านก็ไม่ได้มีความรู้ด้านเทคโนโลยี หรือเรื่องบรรจุกฎเกณฑ์มากเท่าเด็กรุ่นใหม่” (สัมภาษณ์ นางสาว ง, นางสาว ข, นาย ต และนาง จ, คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน, 8 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“อาจารย์เขามาทำกิจกรรมตรงข้ามร้านแม่ แล้วเห็นว่าแม่มีความสนใจในการทำขนม เขาก็มาชวน แม่เลยไปชวนต่อคนรู้จักที่มีความสนใจในการเข้าครัว ทำขนมเหมือนกันนะ” (สัมภาษณ์ นาง ร, ชาวบ้านชุมชนบ้านทะเลน้อย, 7 สิงหาคม พ.ศ.2565)

**ตารางที่ 4 เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการ
ระหว่างชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังหว้า**

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการ	ชุมชนบ้านทะเลน้อย	ชุมชนบ้านวังหว้า
1) ความรู้ความสามารถ และการเอาใจใส่ต่อโครงการของอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ	/	/
2) ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการ และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน	/	/
3) การมีต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญา	/	/
4) การมีทุนทางทรัพยากรมนุษย์ การคัดเลือก และการบริหารคณะกรรมการ	/	/
5) การสร้างการมีส่วนได้ให้ชุมชน		/
6) ความร่วมมือจากชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรม	/	/

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการ ระหว่างชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังหว้า มีปัจจัยที่สอดคล้องกัน 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความรู้ความสามารถ และการเอาใจใส่ต่อโครงการของอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ 2) ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการ และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน 3) การมีต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญา 4) การมีทุนทางทรัพยากรมนุษย์ การคัดเลือก และการบริหารคณะกรรมการ และ 5) ความร่วมมือจากชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรม ในขณะที่ปัจจัยเกี่ยวกับการสร้างการมีส่วนได้ให้ชุมชนเป็นประเด็นที่พบได้แค่ชุมชนบ้านวังหว้า แต่ไม่พบในชุมชนบ้านทะเลน้อย เนื่องจากโครงการ U2T ที่ดำเนินการในพื้นที่บ้านทะเลน้อยอาศัยความสมัครใจของชาวบ้านในการมาเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมมากกว่าการให้ค่าตอบแทน ต่างกับชุมชนบ้านวังหว้าที่ทางโครงการได้มีการสร้างการมีส่วนได้ให้แก่ชุมชน กล่าวคือ ใช้เงินเป็นตัวเปิดหัวใจในการสร้างความรู้ให้แก่นักเรียนให้แก่นักเรียนก่อน จนนำไปสู่ผลที่ได้ หรือ “ส่วนได้” คือทั้งรายได้และความรู้ ดังที่กล่าวไปข้างต้น ดังนั้น ประเด็นนี้จึงอาจจะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการภายใต้โครงการ U2T

บ้านวังหัว ประสบความสำเร็จนำหน้ากว่าบ้านทะเลน้อย ซึ่งมีรางวัลชนะเลิศระดับภูมิภาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นสิ่งรับประกันความสำเร็จของโครงการ U2T วังหัวอย่างเป็นที่ประจักษ์

ประกอบกับจากการการสัมภาษณ์นักวิจัยในคณะกรรมการประเมินโครงการ ซึ่งทำการประเมินภาพรวมของเครือข่ายภาคกลางตอนบน พบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้โครงการ U2T สามารถดำเนินการได้อย่างประสบความสำเร็จในแต่ละพื้นที่ ได้แก่ 1) ความรู้ความสามารถ และการเอาใจใส่ต่อโครงการของอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ 2) ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการ และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน 3) การมีต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญา 4) การมีทุนทรัพยากรที่เป็นคนในพื้นที่ รวมไปถึงการมีจำนวนคนที่มากเพียงพอสำหรับการดำเนินการได้อย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์จากผู้ดูแลโครงการ คณะทำงาน และชาวบ้าน ในทั้ง 2 พื้นที่

“...จริง ๆ แล้วชุมชนก็มีของของตนเองอยู่แล้ว เพียงแต่ U2T ไปหยิบเรื่องนี้ให้มีการทำอย่างเป็นระบบระเบียบ และใช้พลังของคนในชุมชน ที่เป็นบัณฑิตจบใหม่ ประชาชน เข้ามาร่วมมือกัน แต่ถ้าบอกว่าเริ่มต้นจากศูนย์เลย จากที่ดูทั้งหมดมาเนี่ยไม่ใช่ เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้ว แต่ว่าก็ทำให้มันเกิดการรวมพลังทำงานร่วมกัน เสริมแรงของคนในชุมชน แล้วก็ทำให้เห็นว่ามีบัณฑิตรักบ้านเกิด ที่มีเครือข่ายกัน ร่วมกับอาจารย์มหาวิทยาลัยก็ใช้ความรู้ประสบการณ์เชิงวิชาการเข้าไปช่วยงานในชุมชน ก็ถือเป็นเรื่องที่ดี เพราะที่ใช้คณะทำงานที่เป็นคนในท้องถิ่นจริง ๆ ฉะนั้นพอเป็นคนในท้องถิ่นจริง ๆ จึงทำให้รู้ข้อมูลเชิงลึก และทำให้แก้ปัญหาได้ตรงจุด เรียกว่าจับ Pain point ให้ออกมาเป็น Gain point..” (สัมภาษณ์ นักวิจัย ญ, นักวิจัยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการเครือข่ายภาคกลางตอนบน, 5 กันยายน พ.ศ.2565)

อย่างไรก็ตาม ภาพรวมในการดำเนินงานของพื้นที่ของทั้ง 2 พื้นที่ พบประเด็นร่วมที่เป็นข้อเสนอแนะต่อโครงการ U2T ดังนี้

1) ความต่อเนื่องของโครงการจากกำหนดระยะเวลาของโครงการ U2T คือใช้ระยะเวลา 1 ปี ในการดำเนินงาน กล่าวคือ ตั้งแต่ต้นปีถึงปลายปี พ.ศ.2564 เมื่อดำเนินการจนครบระยะเวลาโครงการก็จบลง แต่เนื่องจากผลลัพธ์ที่ประสบความสำเร็จของโครงการ จึงมีการต่อระยะเวลาในการดำเนินงานช่วงระยะที่ 2 แต่กว่าจะมีการอนุมัติให้เริ่มโครงการช่วงที่ 2 ได้ก็ทำให้เกิดความขาดตอนไม่ต่อเนื่อง ของการดำเนินการ อีกทั้งในช่วงระยะที่ 2 ถึงแม้ว่าจะมีการขยายพื้นที่ตำบลออกไป

ครอบคลุมตำบลใหม่ ๆ มากขึ้น แต่กลับมีเวลาดำเนินกิจกรรมเพียงแค่ 3 เดือน กล่าวคือ เดือนกรกฎาคมถึงเดือนกันยายน ปีพ.ศ.2565 เท่านั้น ส่งผลให้งบประมาณที่ได้รับก็น้อยลงไม่เท่าช่วงระยะที่ 1

ในการดำเนินการมีทั้งลงพื้นที่พัฒนาตำบลใหม่ และพัฒนาตำบลเดิมที่เคยลงพื้นที่ช่วงระยะแรก ส่งผลให้การทำงานของพื้นที่ใหม่อาจจะไม่ได้รับการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพเทียบเท่าพื้นที่เดิม ประกอบกับกว่าจะเริ่มดำเนินการโครงการ U2T ในช่วงระยะที่ 2 มีความห่างกันกับระยะเวลาแรกมาก ทำให้คณะทำงานโครงการโครงการบางคนได้งานใหม่ไปแล้ว ไม่ได้ทำต่อ คณะทำงานที่รับมาใหม่ในโครงการ U2T ช่วงที่ 2 ต้องได้รับการสอนงานใหม่ และมีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับโครงการน้อยกว่าคณะทำงานโครงการดั้งเดิม รวมถึงไม่มีแผนการติดตามผลลัพธ์ของโครงการหลังดำเนินโครงการ

“ความต่อเนื่องของโครงการเป็นสิ่งที่ต้องการมากค่ะ เพราะช่วงเวลาระหว่างเฟส 1 กับเฟส 2 ห่างกันนานมาก ทำให้ขาดความต่อเนื่อง” (สัมภาษณ์ นาง ย, คณะทำงานโครงการ U2T วังห้ว, 22 มิถุนายน พ.ศ.2565)

“มาลงพื้นที่ไม่สม่ำเสมอ มา ๆ หาย ๆ ไม่ต่อเนื่อง ทำให้กำนันหมู่บ้านรู้สึกไม่เห็นผลงานเป็นชิ้นเป็นอัน ซึ่งพื้มองว่าปัญหาคือกำนันไม่เข้าใจว่าโครงการนี้เป็นของรัฐบาล มันไม่สามารถดำเนินการได้ถ้าโครงการไม่ได้รับการสั่งการจากรัฐบาล เช่น ช่วงที่หายไป เพราะว่าโครงการมันหมดอายุไปแล้ว ไม่ได้ทำต่อ ดังนั้น อาจารย์ก็ต้องเน้นย้ำในประเด็นนี้ให้ท่านเข้าใจ” (สัมภาษณ์ นาง อ, พนักงานในอบต.ทางเกวียน, 8 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“อยากให้ระยะเวลายาวนานกว่านี้ เพราะถ้ามีเวลาเพิ่มขึ้นก็จะพัฒนาได้มากกว่านี้ เพราะระยะเวลาแค่ 1 ปี บางอย่างเราก็เห็นแล้วว่ามันยังพัฒนาไม่ได้เต็มที่ มันอาจจะไปได้มากกว่านี้” (สัมภาษณ์ นาง น, คณะทำงานโครงการโครงการ U2T วังห้ว, 30 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“ชาวบ้านไม่ได้รู้สึกว่ามันพัฒนามากเท่าไร เพราะว่าไม่ค่อยมีการติดตามผลลัพธ์ของงานที่โครงการดำเนินการภายหลังเสร็จสิ้นโครงการ รวมถึงมีการประเมินผลที่ไม่ชัดเจน” (สัมภาษณ์ นางสาว ท, คณะทำงานโครงการ U2T ทางเกวียน, 6 สิงหาคม พ.ศ.2565)

2) กฎระเบียบกาทำงานของราชการ และความล่าช้าของการจ่ายค่าตอบแทน กฎระเบียบการจัดซื้อของสำหรับทำโครงการ ตามระเบียบของราชการทำให้ไม่สามารถซื้อของมาใช้สำหรับพัฒนาได้อย่างเต็มที่ รวมถึงการได้รับค่าตอบแทนการทำงานในแต่ละเดือนมีความล่าช้า ทำให้คณะทำงานในโครงการ U2T ได้รับความเดือดร้อน

“กฎระเบียบการใช้จ่ายเงินราชการ ของรัฐบาลเนี่ย มันทำให้การทำงานช้าและไม่เอื้อต่อการทำงาน เราอยากจะทำอะไรได้อีกเยอะเลยแต่ว่ากฎระเบียบมันทำให้ไม่สามารถจัดซื้อจัดจ้างได้ เช่น เราอยากซื้อเครื่องมือให้ชาวบ้านเขาแต่ทำไม่ได้ เพราะตามระเบียบราชการมันจัดซื้อไม่ได้ แบบนี้เป็นต้น เราเลยทำได้แค่ซื้อของที่เป็นวัสดุแบบสิ้นเปลืองที่ใช้แล้วหมดไป เช่น วัตถุดิบทำอาหาร แต่ถ้าเราสามารถซื้อเครื่องมือให้ได้ เขาก็สามารถนำไปทำต่อได้เยอะ ๆ แต่ตามระเบียบข้าราชการซื้อไม่ได้ ซึ่งอันนี้ทำให้เรามองว่ามันพัฒนาได้ไม่เต็มที่” (สัมภาษณ์ นาง รฐ, อาจารย์ผู้ดูแลโครงการ U2T ชุมชนบ้านทะเลน้อย, 8 สิงหาคม พ.ศ.2565)

“เงินเดือนได้ช้า คนก็เดือดร้อนกันหมดเพราะเขามีค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ ของเราเนี่ยได้เร็วนะ แต่ว่าจากที่เห็นกลุ่มตำบลอื่น ๆ เนี่ยเขาได้ช้า เราก้เข้าใจความลำบากของเขา” (สัมภาษณ์ นาง ท, คณะทำงานโครงการโครงการ U2T วังหว่า, 27 สิงหาคม พ.ศ.2565)

จากการศึกษาการทำงานของโครงการ U2T ทั้ง 2 พื้นที่ ได้แก่ ชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบ้านวังหว่า พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนและศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว่า ตำบลวังหว่า อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ภายหลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบลสร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) คือ การรวมกันของความรู้ความสามารถ การเอาใจใส่ต่อโครงการของอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ และการมีทุนทางทรัพยากรมนุษย์ ทั้งการคัดเลือกและการบริหารคณะทำงาน กล่าวคือ โครงการสามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จ สืบเนื่องมาจากความรู้ความสามารถ การเอาใจใส่ของอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ ส่งผลให้มีการคิดออกแบบการเรียนรู้ จากปัญหาและต้นทุนทางทรัพยากร ภูมิปัญญาที่นำไปสู่การพัฒนาได้ ทั้งยังวางแผนการบริหารงานและคนในคณะทำงานอย่างเป็นระบบ แบ่งงานให้เหมาะสมและคุ้มค่ากับการมีจำนวนคนที่ได้เปรียบ ประกอบกับการมีต้นทุนทางทรัพยากรที่เป็นคนพื้นที่ที่สามารถมองเห็น

ปัญหาได้อย่างตรงจุด และเต็มทีในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น การมีคนในพื้นที่ทำให้เกิดความไว้วางใจ ในการดำเนินกิจกรรมในโครงการ รวมถึงง่ายต่อการประสานงานและขอความร่วมมือจากคนในชุมชน อย่างไรก็ตาม การสร้างการมีส่วนได้ให้ชุมชนก็เป็นเรื่องสำคัญ เพราะถึงแม้ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือ ในการเข้าร่วมกิจกรรม แต่การมีค่าตอบแทนมอบให้ก็จะเป็นกุญแจสำคัญในการชักชวนชาวบ้านให้มา เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อที่จะเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับซึ่งนอกจากจะเป็นตัวเงินแล้วยังรวมถึงความรู้ ที่ชาวบ้านจะได้จากการเข้าร่วมทำกิจกรรมการอบรม เพื่อนำไปสู่ประตุการเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้ จากการอบรมไปพัฒนา ต่อยอดผลิตภัณฑ์ของตน อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนสืบต่อไป

ภาพที่ 59 แผนภาพแผนภาพสรุปผลการศึกษาระดับวิจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จ ในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนและศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชน

ที่มา: รติมา พงษ์อริยะ, 2566

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทและกระบวนการทำงานของโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง 2) ศึกษาพัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง หลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) 3) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน และศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง หลังจากมีการดำเนินการตามโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง และ ชุมชนบ้านวังห้ว ตำบลวังห้ว อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง (2) ผู้ที่ได้รับการจ้างงานจากโครงการ ทั้งเจ้าหน้าที่โครงการ U2T ในพื้นที่ศึกษา เช่น อาจารย์ นักศึกษา บัณฑิตจบใหม่ และชาวบ้านในพื้นที่ รวมถึงนักวิจัยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ U2T (3) เจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานทำโครงการ U2T ในพื้นที่ศึกษา เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลทางเกวียน อ.กงหรา จ.ระยอง องค์การบริหารส่วนตำบลวังห้ว อ.กงหรา จ.ระยอง เป็นต้น ด้วยวิธีการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งมีผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าผลการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์ของการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

การทำงานของโครงการ U2T มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ในชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังห้ว ตั้งแต่ขั้นตอนการสำรวจหาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนผ่านการลงพื้นที่สำรวจและประชุมกับชาวบ้านถึงปัญหาและความต้องการที่อยากให้ทางโครงการ U2T เข้ามาช่วยแก้ไข จากนั้นทางโครงการ U2T จึงได้คิดกิจกรรมและการอบรมที่เหมาะสมกับความต้องการของชาวบ้านในแต่ละชุมชนออกมา เพื่อตอบสนองความต้องการของชาวบ้านและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับด้านผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้เรื่องตราสินค้า การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ไปจนถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อการตลาดออนไลน์ ซึ่งถือเป็นการแก้ไข

ปัญหาจากต้นสายไปยังปลายสาย อันนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนที่สามารถผลิตสินค้าขึ้นมาและสามารถขายของได้เองแบบครบวงจร

พัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังหว้า ภายหลังจากมีการดำเนินการตามโครงการ U2T มีการเปลี่ยนแปลงด้านผลิตภัณฑ์ไปในทางที่ดีขึ้น โดยแบ่งออกเป็นผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรม และผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการช่วยเหลือของโครงการ U2T ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการเข้าร่วมกิจกรรมอบรมคือการที่ชาวบ้านได้นำเอาความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมการอบรมและกิจกรรมที่ทางโครงการ U2T จัดขึ้น ไปปรับใช้กับผลิตภัณฑ์เดิมของตน รวมไปถึงการนำเอาผลิตภัณฑ์ที่ได้เรียนรู้มาต่อยอดสร้างอาชีพใหม่ ส่วนผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาจากการช่วยเหลือของโครงการ U2T คือ ผลิตภัณฑ์ที่ทางโครงการ U2T เข้ามาช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งในด้านของตัวผลิตภัณฑ์ผ่านการยกระดับ แปรรูปสินค้า และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ภายนอกเพื่อดึงดูดลูกค้า รวมไปถึงช่วยสอนการสร้างช่องทางออนไลน์สำหรับขายผลิตภัณฑ์ให้แก่ชาวบ้านด้วย

ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังหว้า ภายหลังจากมีการดำเนินการตามโครงการ U2T คือการรวมกันของความรู้ความสามารถ การเอาใจใส่ต่อโครงการของอาจารย์ ผู้รับผิดชอบโครงการ ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการ การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ความร่วมมือจากชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรม การมีทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ รวมไปถึงการสร้างการมีส่วนได้ให้ชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ช่วยให้โครงการดำเนินการได้อย่างราบรื่น

5.2 อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลในประเด็นต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

5.2.1 โครงการ U2T เข้ามามีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ ถือเป็นการพัฒนาชุมชนด้านหนึ่งจากหลาย ๆ ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของคำว่า “พัฒนาชุมชน” ที่ได้มีการศึกษาไว้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นหรือเจริญก้าวหน้าขึ้น ทั้งการพัฒนาคนและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วยกัน ทั้งยังหมายถึงการเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ โดยมีโครงสร้างและแบบแผน หรือมีทิศทางเป้าหมายที่ชัดเจนแน่นอน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองได้

5.2.2 หลักการดำเนินงานของโครงการ U2T กับหลักการพัฒนาชุมชนที่ได้ทำการศึกษาในเรื่องลักษณะสำคัญของการพัฒนาชุมชนมีความสอดคล้องกันกับข้อ 4 ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีสมาชิกของชุมชนเข้าร่วม หรือการพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ประชาชนเข้าไปมี

ส่วนร่วม อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักการพึ่งพาตนเองของชุมชน หลักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และหลักการประสานงาน

5.2.3 ในด้านกระบวนการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ของโครงการ U2T จากการศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ระบุไว้ว่า ต้องประกอบด้วย 1) การประเมินความพร้อมของผู้ประกอบการ เพื่อขอรับบริการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2) กระบวนการจับคู่เพื่อการพัฒนาที่เหมาะสม 3) การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และ 4) การส่งเสริมศักยภาพผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมสู่เชิงพาณิชย์ จึงสอดคล้องกับแนวคิดที่มีศึกษา อีกทั้งแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยังต้องการให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อเข้าสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และในส่วนของ การนำตราสัญลักษณ์ของชุมชนไปทำหน้าที่เป็นสื่อประชาสัมพันธ์บนฉลากสินค้าที่ชุมชนได้ผลิตขึ้นมาเป็นบรรจุภัณฑ์ สามารถช่วยส่งเสริมการขายด้วยเอกลักษณ์ของบรรจุภัณฑ์เอง ถือเป็น การประชาสัมพันธ์การสร้างจุดเด่นในตัวบรรจุภัณฑ์ และทำให้ผู้ซื้อสามารถทราบถึงข้อมูลรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ ซึ่งสะดวกสำหรับการทราบถึงแหล่งขายและผู้จำหน่าย ทำให้ผู้ซื้อมีความมั่นใจในการตัดสินใจซื้อ

5.2.4 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายพบข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ผลิตภัณฑ์ที่พบเห็นทุกกลุ่มเห็นตรงกันทั้งสองชุมชนว่า ผลิตภัณฑ์จากชุมชนมีคุณภาพสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อน และหลังการมีโครงการ U2T เข้ามา โดยสิ่งที่เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัดเจน คือ คุณภาพของผลิตภัณฑ์ตราผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ ทำให้ถูกใจและดึงดูดลูกค้ามากขึ้น รวมถึงช่วยสอนและสร้างช่องทางการจำหน่ายให้ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นช่องทางจำหน่ายออนไลน์หรือการวางจำหน่ายตามงานแสดงสินค้า ตลาดสด ตลาดนัดสุดสัปดาห์ในท้องที่ต่าง ๆ อันสามารถช่วยขยายและมีกลุ่มลูกค้าได้เพิ่มขึ้นด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผลิตภัณฑ์ชุมชนดังกล่าวจะมีตราผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามถูกใจผู้ซื้อก็ตาม แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าสิ่งดังกล่าวได้เพิ่มต้นทุนของผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีราคาสูงขึ้นด้วยเช่นกัน

5.2.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานตามโครงการ U2T มีหลายปัจจัยด้วยกัน ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ความสามารถ และการเอาใจใส่ต่อโครงการของอาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการ 2) ด้านความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการ และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน 3) ด้านการมีต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญา 4) ด้านการมีทุนทางทรัพยากรมนุษย์ การคัดเลือก และการบริหารคณะทำงาน 5) ด้านการสร้างการมีส่วนได้ให้ชุมชน และ 6) ด้านความร่วมมือจากชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จด้านที่ 1 และด้านที่ 2 สอดคล้องงานศึกษาที่กล่าวว่า ตัวแปรต้น อันได้แก่ 1) บทบาทผู้นำด้านการประสานงาน 2) บทบาทผู้นำด้านการวางแผน 3) บทบาทผู้นำด้านการจูงใจ 4)

บทบาทผู้นำด้านการให้คำแนะนำปรึกษา สัมพันธ์กับความสำเร็จในการพัฒนา โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

และสอดคล้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ประสบความสำเร็จที่ต้องมีหลักการและแนวคิด 5 ข้อ ดังนี้ 1) ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ (Leadership) 2) กระบวนการคิดการออกแบบ (Concept design) 3) การสร้างตราผลิตภัณฑ์ (Branding) ของชุมชน 4) บรรจุภัณฑ์สินค้า (Packaging) ที่ดี 5) การสร้างตราผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวในชุมชนที่มีแนวความคิดเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การที่ชุมชนมีจุดแข็งของศักยภาพด้านปัจจัยการผลิต มีแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์และเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมทั้งคนในชุมชนมีความเข้มแข็งช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานตามโครงการ U2T กล่าวคือการมีต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญา ดังที่กล่าวไปข้างต้น ดังนั้น ปัจจัยดังกล่าวจึงช่วยทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ถึงแม้ว่าโครงการพัฒนาต่าง ๆ จะยุติโครงการไปแล้วก็ตาม

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการทำงานของโครงการ U2T ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ พัฒนาการของผลิตภัณฑ์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่กล่าวมาข้างต้น มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

5.3.1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. โครงการได้ดำเนินการตามกระบวนการที่กำหนดไว้ทุกขั้นตอน แต่ขั้นตอนที่ชาวบ้านต้องการให้เพิ่มเติมมากขึ้นคือ เรื่องของช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ รวมถึงให้โครงการมีการอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดออนไลน์ อย่างไรก็ตามโครงการ U2T ทั้งสองพื้นที่นั้นได้มีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าวแล้ว แต่กระนั้นชาวบ้านบางคนก็ไม่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยี ดังนั้น ช่องทางการของการจำหน่ายจึงควรมีให้หลากหลายช่องทางมากขึ้น

2. เรื่องของตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์เป็นสิ่งที่ชาวบ้านเห็นด้วยในการพัฒนา เพราะช่วยความสวยงาม แปลกใหม่จะช่วยดึงดูดลูกค้ามากกว่าเดิม แต่กระนั้นปัญหาที่ตามมาคือต้นทุนที่สูงขึ้น ซึ่งทำให้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวอาจจะจำหน่ายได้ยากขึ้นในขณะเดียวกัน ดังนั้น โครงการอาจต้องประสานกับทางหน่วยงานหรือองค์กรที่ส่งเสริมการลงทุน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องนี้ โดยอาจสนับสนุนตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ที่มีราคาไม่สูงมากนัก

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงของผู้นำชุมชน การประชาสัมพันธ์โครงการอย่างต่อเนื่องแล้วแต่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานตามโครงการ ดังนั้น การดำเนินการในระยะต่อไปควรคำนึงถึงเรื่องดังกล่าวเป็นพิเศษ

4. โครงการควรเพิ่มเติมการถ่ายทอดความรู้เรื่องระบบบัญชีพื้นฐาน การวิเคราะห์ต้นทุนที่แท้จริง อันรวมไปถึงต้นทุนแรงงาน ซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านสามารถวางแผนธุรกิจเบื้องต้นได้เป็นระบบมากขึ้น

5. โครงการนี้ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากชาวบ้านและหน่วยงานราชการ ดังนั้น ควรดำเนินการต่อไป และหากมีการดำเนินการต่อควรมีการประชาสัมพันธ์ให้รับรู้โดยทั่วกัน อีกทั้งยังไม่ควรทิ้งช่วงให้นานเกินไปในระหว่างช่วงต่อเนื่องของโครงการ

6. ภาครัฐควรส่งเสริมการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐและสถาบันศึกษาเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลเอกสารในระดับ Big Data ที่ทางโครงการได้มีการเก็บมาในระดับท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้องค์กรได้มีการบูรณาการใช้ข้อมูลร่วมกัน เพื่อเพิ่มความก้าวหน้าทางข้อมูลให้มีความทันสมัยและสะดวกต่อการใช้งานในอนาคต รวมไปถึงการส่งเสริมให้สามารถมีการเข้าถึงข้อมูลซึ่งกันและกันทางองค์ความรู้และข้อมูลร่วมกันของภาครัฐ สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และประชาชน ร่วมกันในศูนย์ข้อมูลเดียวกัน

5.3.2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตการวิจัยเพียง 2 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านทะเลน้อย ต.ทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ต.วังหว้า อ.แก่งจ.ระยอง และศึกษาเฉพาะการมีส่วนช่วยพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์เท่านั้น ดังนั้น สำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรขยายพื้นที่และการมีส่วนช่วยชุมชนด้านอื่น ๆ เช่น ด้านการท่องเที่ยว ด้านการเกษตร หรือด้านอื่น ๆ ที่ชุมชนมีต้นทุนเดิมหรือมีความสนใจ เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษาผลตอบแทนการลงทุนให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยการวิเคราะห์ต้นทุนที่แท้จริงให้ครอบคลุมต้นทุนทั้งหมด ซึ่งรวมถึงต้นทุนแรงงาน ต้นทุนการเสียโอกาส เป็นต้น

3. ควรมีการพัฒนาาระบบและกลไกการขับเคลื่อนชุมชนหรือเครือข่ายการเรียนรู้ เช่น สรรหาปราชญ์ชาวบ้านให้มาเป็นผู้ฝึกสอนหรือพี่เลี้ยงเพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่จะสามารถเรียนรู้ทักษะ ขั้นตอนการทำผลิตภัณฑ์ เพื่อก่อให้เกิดการต่อยอดโครงการที่ยั่งยืนต่อไป

4. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนควรมีการพัฒนาให้เชื่อมโยงกับด้านอื่น ๆ ที่เป็นจุดเด่นของชุมชนร่วมด้วย เช่น การนำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนไปเชื่อมโยงกับด้านท่องเที่ยว เป็นต้น

บรรณานุกรม

(ททท.), ก. ชุมชนท่องเที่ยวบ้านทะเลน้อย. Retrieved from

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/ชุมชนท่องเที่ยวบ้านทะเลน้อย>. Retrieved 29 เมษายน 2566 <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/ชุมชนท่องเที่ยวบ้านทะเลน้อย>

EnT, F. T. U. T. p. b. โครงการอันดับที่ 89. Retrieved from

https://m.facebook.com/Top100U2T/photos/a.152438383986014/156019543627898/?_rdr

Lazada. (ม.ป.ป.). น้ำพริกสมุนไพรกรอบกระวาน ตาบลัว้งหว่า อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. Retrieved from <https://www.lazada.co.th/products/-i4021811063.html?spm=a2o4m.seller.list.17.71aa3a9bXRgevP>. Retrieved 18

สิงหาคม 2565 <https://www.lazada.co.th/products/-i4021811063.html?spm=a2o4m.seller.list.17.71aa3a9bXRgevP>

THAILAND, U. T. (2560). หมู่บ้านท่องเที่ยวทะเลน้อย จ.ระยอง. Retrieved from

<http://unseentourthailand.com/2017/10/16/talaynoi/>. Retrieved 25 พฤษภาคม 2565 <http://unseentourthailand.com/2017/10/16/talaynoi/>

กนกกาญจน์ เมืองแก้ว. (2561). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบนพื้นฐานกระบวนการมีส่วนร่วมและการพึ่งตนเองของชุมชนหนองสาหร่าย อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

Retrieved from <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/63296>

กฤษ อังคนาพร. (2566). จุฬาฯ กับ Social Engagement. Retrieved from

<https://www.cts.chula.ac.th/work/cu-social-engagement/cu-with-se/>

กิตติศักดิ์ เชื้อแดง. (2542). บทบาทของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. Retrieved from

<https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/15857?>

จิตตวดี ทองท้าว. (2557). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตในสถานศึกษา : การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

Retrieved from <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/44397?>

เฉลิมศักดิ์ บุญนำ. (2543). การมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรสวนยางไม้เรียงในการพัฒนาชุมชน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. Retrieved from

<https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/8985?>

ช่างเหล็ก, ก. (2560). ผักกระชับ บ้านทะเลน้อย. Retrieved from

https://m.facebook.com/changlek.59/posts/1727800204179718/?locale=th_TH&efsrc=deprecated&_rdr. Retrieved 29 เมษายน 2566

https://m.facebook.com/changlek.59/posts/1727800204179718/?locale=th_TH&efsrc=deprecated&_rdr

ธิติพร คำแก่น. (2550). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ : กรณีศึกษาเขตเทศบาลนครเชียงราย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

Retrieved from <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/13438>

บุญนำ ปานขำ. (2543). บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น : การวิจัยรายกรณี สถาบันราชภัฏเพชรบุรี. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. Retrieved from

<http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/67578>

ปิยฉัตร เชาวลิต. (2550). การศึกษาปัจจัยและลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน : พหุกรณีศึกษาวัดพัฒนาดีเด่น. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. Retrieved from

<https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/13860>

พรหมทัต, จ. (2564). สร้างแบรนด์ชุมชน เสริมแกร่งให้เศรษฐกิจฐานราก. Retrieved from

http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/Sraangaebrndchumchn_esrimaekrngaihesrsthkicchthaa.pdf. Retrieved 7 สิงหาคม 2565

http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/Sraangaebrndchumchn_esrimaekrngaihesrsthkicchthaa.pdf

ภิญญลักษณ์ วีรภัทรรัตน์วรา. (2557). การพัฒนาชุมชนโดยอุตสาหกรรมภาพยนตร์ตามแนวคิดเศรษฐกิจ

สร้างสรรค์ : กรณีศึกษาชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. Retrieved from

<http://cuir.car.chula.ac.th/bitstream/123456789/44652/1/5587124420.pdf>

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก, F. ขอแสดงความยินดีกับทีม #U2Tตำบลวังห้ว เปลือกทุเรียนมีค่าวังห้ว Go Green ทีมชนะเลิศระดับภูมิภาค ภาคตะวันออก ในการประกวดกิจกรรมแยกกาธอน (U2T Hackathon 2021) ประจำปี 2564. Retrieved from

<https://pages.facebook.com/photo.php?fbid=4286513671427907&id=147815648631084&set=a.562991950446783&source=48&eav=AfY1qZL7MaBOK6RrOjSsg4xfrJ>

[2daZgObItYWnTMruaeXe9STed0JYDJLLdy67dO0Rk&paipv=0&refid=13&__tn__=%2B%3D](https://www.facebook.com/media/set/?set=a.361454224887770&type=3)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก, F. U. T. f. B. การดำเนินงาน ณ ต.วังห้ว อ.แกลง จ.ระยอง.

Retrieved from

<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.361454224887770&type=3>

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก, ส. ถอดบทเรียนการดำเนินงาน U2T ปี 2564 ระดับ USI – TSI.

Retrieved from <https://ird.rmutto.ac.th/?p=3938>. Retrieved 25 พฤษภาคม 2565

<https://ird.rmutto.ac.th/?p=3938>

มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรี. ประกาศมหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรี เรื่องผลการคัดเลือกบุคคลให้

ปฏิบัติงานโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมตำบลแบบบูรณาการ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย)

มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรี รอบที่ 10. Retrieved from

https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1HFr_CT4q2K_V248VPnzlpCkarZbOV-oo. Retrieved 2 มีนาคม 2565

https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1HFr_CT4q2K_V248VPnzlpCkarZbOV-oo

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2561). ENGAGEMENT THAILAND พันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคม.

Retrieved from <https://pr.swu.ac.th/?p=636>. Retrieved 16 พฤษภาคม 2566

<https://pr.swu.ac.th/?p=636>

ราชชมงคลตะวันออก, L. U. T. B. (ม.ป.ป.). U2T BCG ราชชมงคลตะวันออก. Retrieved from

[https://www.lazada.co.th/u2t-bcg-rajamangala-tawan-ok/?q=All-](https://www.lazada.co.th/u2t-bcg-rajamangala-tawan-ok/?q=All-Products&from=wangpu&langFlag=en&pageTypeId=2)

[Products&from=wangpu&langFlag=en&pageTypeId=2](https://www.lazada.co.th/u2t-bcg-rajamangala-tawan-ok/?q=All-Products&from=wangpu&langFlag=en&pageTypeId=2). Retrieved 18 สิงหาคม 2565

[https://www.lazada.co.th/u2t-bcg-rajamangala-tawan-ok/?q=All-](https://www.lazada.co.th/u2t-bcg-rajamangala-tawan-ok/?q=All-Products&from=wangpu&langFlag=en&pageTypeId=2)

[Products&from=wangpu&langFlag=en&pageTypeId=2](https://www.lazada.co.th/u2t-bcg-rajamangala-tawan-ok/?q=All-Products&from=wangpu&langFlag=en&pageTypeId=2)

ลีสมิทธิ์, ร. ต. จ. ม.เกษตรฯ กำแพงแสน เดินหน้าโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบล (U2T)

มหาวิทยาลัยสุโขทัย สร้างรากแก้วให้ประเทศ. Retrieved from

https://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_194643.

Retrieved 14 ตุลาคม 2564 [https://www.technologychaoban.com/bullet-news-](https://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_194643)

[today/article_194643](https://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_194643)

วารจกณา วัฒนโย. (2540). แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนโดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน: กรณีศึกษา

สุขาภิบาลเจ้าเจ็ด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. Retrieved

from <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/11213?>

- วิจัยและนวัตกรรม, ก. ว. (2564a). กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. Retrieved from <https://m.facebook.com/MHESIthailand/posts/5045533838806989?rdr>. Retrieved 25 ตุลาคม 2564
- <https://m.facebook.com/MHESIthailand/posts/5045533838806989?rdr>
- วิจัยและนวัตกรรม, ก. ว. (2564b). มหาวิทยาลัยสุโขทัย สร้างรากแก้วให้ประเทศ. Retrieved from <https://www.mhesi.go.th/index.php/flagship-project/2690-u2tambon.html>. Retrieved 20 พฤศจิกายน 2564 <https://www.mhesi.go.th/index.php/flagship-project/2690-u2tambon.html>
- วิจัยและนวัตกรรม, ก. ว. (2564). “รมว.อว. กล่าวปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “University Engagement ที่หมายถึง การนำผลงานรับใช้สังคม มากำหนดตำแหน่งทางวิชาการ”
- Retrieved from <https://www.mhesi.go.th/index.php/en/pr-executive-news/4355-university-engagement.html>.
- วิจัยและนวัตกรรม, ก. ว. (2564c). “อว. ดีเดย์ 1 ก.ค.นี้ 965 ทีมจาก U2T แข่ง “แฮกกาธอน” สนุก ค้นหาคำตอบให้โจทย์ “การท่องเที่ยว – สุขภาพ – สิ่งแวดล้อม – ศิลปวัฒนธรรม”. Retrieved from <https://www.u2t.ac.th/news/detail/22>
- วิษวาร์ ซิวะสารณ์. (2549). บทบาทขององค์กรธุรกิจในการส่งเสริมการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนา : กรณีศึกษาความร่วมมือระหว่างชุมชนสะพลีกับชุมชนพรคานาน่า รีสอร์ทท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. Retrieved from <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/13132>
- ศรัญญา รัตนศิริ. (2561). การพัฒนาตัวบ่งชี้การเรียนรู้ตลอดชีวิตของพลเมืองไทยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. Retrieved from http://cuir.car.chula.ac.th/bitstream/123456789/73188/1/Edu_5684231427_Saranyay%20Ro.pdf
- ศศิมา สุขสว่าง. (2560). *VUCA World* ความท้าทายสำหรับผู้ในยุคใหม่.
- สถาบันเทคโนโลยีจิตรลดา. โครงการ U2T ตำบลพลองตาเอี่ยม โดยโรงเรียนจิตรลดาวิชาชีพ. Retrieved from <https://www.cdti.ac.th/โครงการ-u2t-ตำบลพลองตาเอี่ยม-โดยโรงเรียนจิตรลดาวิชาชีพ>. Retrieved 2 มีนาคม 2565 <https://www.cdti.ac.th/โครงการ-u2t-ตำบลพลองตาเอี่ยม-โดยโรงเรียนจิตรลดาวิชาชีพ>
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (ม.ป.ป.). ท่องเที่ยวชุมชนบ้านทะเลน้อย. Retrieved from <https://web.codi.or.th/20190830-8224/>. Retrieved 29 เมษายน 2566
- <https://web.codi.or.th/20190830-8224/>

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. ผู้รับผิดชอบและผู้ประสานงานโครงการ.

Retrieved from <https://ird.rmutto.ac.th/?p=3326>. Retrieved 18 มกราคม 2565

<https://ird.rmutto.ac.th/?p=3326>

สำนักงานจังหวัดระยอง. ข้อมูลอำเภอในจังหวัดระยอง. Retrieved from

<http://rayong.go.th/web/department/detail/44>. Retrieved 11 มกราคม 2565

<http://rayong.go.th/web/department/detail/44>

สำนักงานจังหวัดระยอง, ก. สรุปข้อมูลจังหวัดระยอง 2562. Retrieved from

<http://123.242.173.8/v2/images/rayongdata62.pdf>. Retrieved 25 พฤศจิกายน 2564

<http://123.242.173.8/v2/images/rayongdata62.pdf>

สำนักงานจังหวัดระยอง, ก. (2562). สรุปข้อมูลจังหวัดระยอง 2562. Retrieved from

<http://123.242.173.8/v2/images/rayongdata62.pdf>. Retrieved 17 มกราคม 2565

<http://123.242.173.8/v2/images/rayongdata62.pdf>

สำนักงานจังหวัดระยอง, ก. (2564). บทสรุปแผนพัฒนาจังหวัดระยอง พ.ศ.2561 – 2564. Retrieved

from <http://123.242.173.8/v2/images/2561-2564.pdf>. Retrieved 20 เมษายน 2566

<http://123.242.173.8/v2/images/2561-2564.pdf>

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. แนวทางการดำเนินงานโครงการ

ยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ 1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย (มหาวิทยาลัยสู่ตำบล
สร้างรากแก้วให้ประเทศ). Retrieved from

https://webs.rmutl.ac.th/assets/upload/files/2021/01/20210125135210_41607.pdf

f. Retrieved 14 พฤศจิกายน 2564

https://webs.rmutl.ac.th/assets/upload/files/2021/01/20210125135210_41607.pdf

f

สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. มหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้

ประเทศ. Retrieved from [https://www.mhesi.go.th/index.php/flagship-](https://www.mhesi.go.th/index.php/flagship-project/2690-u2tambon.html)

[project/2690-u2tambon.html](https://www.mhesi.go.th/index.php/flagship-project/2690-u2tambon.html). Retrieved 14 ตุลาคม 2564

<https://www.mhesi.go.th/index.php/flagship-project/2690-u2tambon.html>

สำนักงานแรงงานจังหวัดระยอง. รายงานสถานการณ์ด้านแรงงานจังหวัดระยอง ไตรมาส 1 ปี 2564.

Retrieved from <https://rayong.mol.go.th/wp-content/uploads/sites/47/2021/05/>

สถานการณ์ด้านแรงงานจังหวัดระยอง-ไตรมาส-1-ปี-2564.pdf. Retrieved 13 กุมภาพันธ์ 2565

<https://rayong.mol.go.th/wp-content/uploads/sites/47/2021/05/สถานการณ์ด้าน>

แรงงานจังหวัดระยอง-ไตรมาส-1-ปี-2564.pdf

สำนักงานแรงงานจังหวัดระยอง. รายงานสถานการณ์ด้านแรงงานจังหวัดระยอง ไตรมาส 4 ปี 2564.

Retrieved from <https://rayong.mol.go.th/wp-content/uploads/sites/47/2022/02/สถานการณ์ด้านแรงงานจังหวัดระยอง-ไตรมาส-4-ปี-2564.pdf>. Retrieved 25 กุมภาพันธ์ 2565
<https://rayong.mol.go.th/wp-content/uploads/sites/47/2022/02/สถานการณ์ด้านแรงงานจังหวัดระยอง-ไตรมาส-4-ปี-2564.pdf>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจภาวะการทำงานของประชากรไตรมาสที่ 1 (มกราคม - มีนาคม) พ.ศ.2564.

Retrieved from http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/2564/full_report_q1_64.pdf. Retrieved 16 มกราคม 2565
http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/2564/full_report_q1_64.pdf

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. อว.จ้างงาน U2T ระยะที่ 2 อีก 1.5 แสนคน ครอบคลุม 7,435 ตำบลทั่วประเทศฟื้นฟูประเทศหลังโควิด-19. Retrieved from

<https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/46555>. Retrieved 13 กุมภาพันธ์ 2565
<https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/46555>

สุชาวรรณ เทพอารักษ์. (2549). บทบาทผู้นำกับการพัฒนาโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ในทัศนะของสมาชิกกลุ่ม : กรณีศึกษาจังหวัดลพบุรี. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. Retrieved from

<http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/12738>

องค์การบริหารส่วนตำบลทางเกวียน. สภาพแวดล้อมทั่วไป. Retrieved from

http://www.thangkwieng.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=11&Itemid=59. Retrieved 15 มกราคม 2565
http://www.thangkwieng.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=11&Itemid=59

อว.ส่วนหน้า จังหวัดลพบุรี. รายงานผลการดำเนินงานโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมแบบบูรณาการ (มหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ : U2T) ในภาพรวมของจังหวัดระยอง. Retrieved

from <https://pubhtml5.com/jlhg/dhty>. Retrieved 2 มีนาคม 2565
<https://pubhtml5.com/jlhg/dhty>

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) กับการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ : กรณีศึกษาเปรียบเทียบ ชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอกาบัง จังหวัดระยอง

คำชี้แจง

- แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ส่วน ประกอบด้วย
  - ส่วนที่ 1 : ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
  - ส่วนที่ 2 : การดำเนินโครงการ U2T ของคณะเจ้าหน้าที่โครงการ ในชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังหว้า โดยเฉพาะการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์
  - ส่วนที่ 3 : ปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน
 จากทั้ง 3 กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้
  - (1) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังหว้า
  - (2) คณะเจ้าหน้าที่โครงการ U2T
  - (3) เจ้าหน้าที่รัฐ
- ผู้วิจัยขอรับรองว่าข้อมูลของท่านจะถูกปกปิดเป็นความลับและข้อมูลจะถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) กับการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ : กรณีศึกษาเปรียบเทียบ ชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอกาบัง จังหวัดระยอง ของนิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดทำเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการทำงานของโครงการ U2T ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ และข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน ในชุมชนบ้านทะเลน้อย ตำบลทางเกวียน และชุมชนบ้านวังหว้า ตำบลวังหว้า อำเภอกาบัง จังหวัดระยอง หลังจกมีการดำเนินการตามโครงการ U2T

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. อายุ : .....
2. เพศ : .....
3. อาชีพ : .....
4. ที่พักอาศัย : .....

ส่วนที่ 2 : การดำเนินโครงการ U2T ของคณะเจ้าหน้าที่โครงการ ในชุมชนบ้านทะเลน้อยและชุมชนบ้านวังห้ว โดยเฉพาะการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์

1) คณะเจ้าหน้าที่โครงการ U2T

1. โครงการ U2T ในพื้นที่ของท่าน มีขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างไร

.....

.....

.....

2. โครงการ U2T มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน ในด้านผลิตภัณฑ์เพียงไร และมีขั้นตอนอย่างไร

.....

.....

.....

3. ผลิตภัณฑ์มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบก่อนและภายหลังมีโครงการ U2T

.....

.....

.....

4. หลังจากให้การช่วยเหลือ โครงการมีการจัดหาช่องทางสำหรับจำหน่ายผลิตภัณฑ์หรือไม่

.....

.....

.....

5. ในชุมชนนี้เคยมีใคร/หน่วยงานใดมาสอนเกี่ยวกับการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์หรือไม่ เช่น บรรจุภัณฑ์ของสินค้า คุณภาพของผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

.....

.....

.....

6. ท่านได้มีการขอความช่วยเหลือ/ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่หรือไม่ ด้านใดบ้าง เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ของชาวบ้านมีคุณภาพที่ดีขึ้น หรือขายได้ดีกว่าเดิม

.....

.....

.....

7. ท่านมีข้อเสนอแนะอะไรบ้างต่อการดำเนินงานโครงการ U2T

.....

.....

.....

2) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านทะเลน้อย และชุมชนบ้านวังห้ว

1. ท่านรู้จักโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) หรือไม่

.....

.....

.....

2. โครงการ U2T มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน ในด้านผลิตภัณฑ์เพียงไร และมีขั้นตอนอย่างไร

.....

.....

.....

3. หลังจากให้การช่วยเหลือ โครงการมีการจัดหาช่องทางสำหรับจำหน่ายผลิตภัณฑ์หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

4. ร้านของท่านมีผลิตภัณฑ์อะไรบ้าง

.....

.....

.....

5. ผลิตภัณฑ์ของท่านได้มาอย่างไร ซื้อมาขายหรือผลิตเอง

.....

.....

.....

6. ผลิตภัณฑ์ในร้านของท่านมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนและภายหลังมีโครงการ U2T

.....

.....

.....

7. ในชุมชนนี้เคยมีใคร/หน่วยงานใดมาสอนเกี่ยวกับการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์หรือไม่ เช่น บรรจุภัณฑ์ของสินค้า คุณภาพของผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

.....

.....

.....

8. ท่านเคยขอความช่วยเหลือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่หรือไม่ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพที่ดีขึ้นหรือขายได้ดีกว่าเดิม

.....

.....

.....

8. ท่านมีข้อเสนอแนะอะไรบ้างต่อการดำเนินงานโครงการ U2T

.....

.....

.....

3) เจ้าหน้าที่รัฐ

1. ท่านรู้จักโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ (U2T) หรือไม่

.....

.....

.....

2. ท่านได้มีการประสานงานกับการทำงานของโครงการ U2T หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3. ท่านมีความเห็นกับโครงการ U2T ในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์อย่างไร

.....

.....

.....

4. ในชุมชนนี้เคยมีใคร/หน่วยงานใดมาสอนเกี่ยวกับการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์หรือไม่ เช่น บรรจุภัณฑ์ของสินค้า คุณภาพของผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

.....

.....

.....

5. ท่านเคยขอความช่วยเหลือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่หรือไม่ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ของชาวบ้านมีคุณภาพที่ดีขึ้น หรือขายได้ดีกว่าเดิม

.....

.....

.....

6. ท่านมีข้อเสนอแนะอะไรบ้างต่อการดำเนินงานโครงการ U2T

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	รติมา พงษ์อริยะ
วัน เดือน ปี เกิด	11 พฤศจิกายน 2540
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY